JEAN ELLEINSTEIN

Devrimlerin Devrimi

BAŞAK
YAYINLAR

JEAN ELLEINSTEIN

Devrimlerin Devrimi

Çeviren: KEREM KURTGÖZÜ

Fevzi Çakmak Sok.
36 / 13 30 50 49
DEMİRTEPE — ANKARA

DEVRİMLERİN DEVRİMİ:

Jean Elleinstein: La Revolution Des Revolutions (Editions sociales, paris 1967) adlı yapıtından Kerem Kurtgözü tarafından dilimize çevrilen bu kitap Başak Yayınlar tarafından Kasım 1986'da Yorum Basın Yayın Sanayii Ofset tesislerinde dizdirilip bastırılmıştır. (Birinci baskı)

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVRİMİN EŞİĞİNDE

"Fransız Devrimi, sadece bu devrime bakmak isteyecek kimseler için koyu bir karanlık olacaktır, bu devrimi aydınlatabilecek tek ışığı, ondan önce gelen zaman içinde aramak gerekir. Eski topluma ve bu toplumun yasaları, bozuklukları, boşinançları, yoksunlukları, görkemine ilişkin açık bir görüşe varmadan Fransızların, bu toplumun yıkılışını izleyen 60 yıl boyunca yaptıkları hiç bir zaman anlaşılamaz.."

Alexis de TOCQUEVİLLE
L'Ancien Regime et la Révolution
(Eski Düzen ve Devrim)

BİRİNCİ KISIM

174 MİLYON NÜFUS

1914'te Rus İmparatorluğu 21.784.000 km² lik bir alanı kaplar, nüfusu da 174 milyondur.

Bu geniş İmparatorluk önemli olaylar arifesindedir. O halde onu, Avrupada top gürlerken, başka bir dünyanın eşiğinde gözleyelim; çünkü Sovyet Devrimi, bu devrimin ayırdedici özellikleri ve gelişmesi, ancak Devrim öncesi Rusya'yı ciddi olarak tanımakla anlaşılabilir.

Karşıtlıklarla dolu ve genellikle keskin çelişkileri olan bir dünyadır bu; bundan dolayı, çözümlemeyi basite indirgememek gerekir, yoksa gerçeklik tehlikeli bir biçimde çarpıtılmış olur.

Geri kalmış bir ülke midir, yoksa çok gelişmiş mi? Avrupa mıdır, yoksa Asya mı?

Bir halklar hapishanesi midir, yoksa Batı'nın bir sömürgesi mi?

Bu gibi sorulara fazla katı yanıtlar vermek olanaksızdır. Çünkü genellikle, Çarlık Rusyası hem öyle, hem böyledir...

Rus nüfusu, görece hızlı bir artış gösterdi. Nüfus Çarlık Rusya'sının son yıllarında, on beş yılda yaklaşık 40 milyon arttı. Çarlık Rusya'sı, bu nüfus artışını yüksek bir doğum oranına borçludur : ‰ 45; ölüm oranı da çok yüksektir : ‰ 26; ama bu, her şeye karşın, yıllık ‰ 19 artış oranı demektir. Çocuk ölüm oranı da [1] yüksektir: ‰ 273; ortalama ömür ise henüz düşüktür, çünkü otuz altı yaş dolayındadır.

Bu nüfus artışının önemi küçümsenemez; bunun sonucu, nüfusun büyük ölçüde genç oluşudur, bu da devrimci hareketin gelişmesini tartışılmaz biçimde kolaylaştıracak bir şeydir. Nüfus, çok önemli toplumsal sonuçlar da doğurur. Köyde, yoksul köylülerin sıkıntılarının artmasına neden olur; bu köylülerin ortak mülkiyeti olan *mir* durmadan artan nüfusa göre azalır. Nüfus artışı kentlerde konut, iş, okul sorunlarını ağırlaştırır. Doğal olarak, Devrim nüfus artışıyla açıklanamaz, ama rolünün önemi de inkâr edilemez.

Yüksek doğum oranı! Yüksek ölüm oranı! Burada yine bugünkü üçüncü dünyanın nüfusbilimsel özelliklerini buluyoruz.

İKİNCİ KISIM

TARIM VE KÖYLÜLER

1914'te Rusya, kırsallığı açıkca baskın bir ülkedir: nüfusun %85'i köylerde yaşar.

Üretim, kuşkusuz, nicelikçe önemlidir, ama verim düşüktür : hektar başına ortalama 7 kental.

Bu üretimin büyük bir bölümü, örneğin 1913'te %40'ı, ihraç edilir, ama dünya tahıl piyasası istikrarlı değildir. Kötü bir satış yılı, tahılı yıldan yıla depolamak için silolar olmadığından, yıkım demektir. Tarım yöntemleri babadan kalmadır. Saban bir lükstür. Kimyasal gübreler seyrek olarak kullanılır. Bilimsel tarım gerçekten ancak birkaç pilot çiftlikte vardı. Demek oluyor ki, Rusya'daki tarım insan emeğine dayanır ve hava değişimlerine karşı olduğu kadar, uluslararası piyasa koşullarına karşı da duyarlıdır.

Mir :

Tarımsal yapı karmaşık ve özgündür; çünkü Devrimden önce bir bireysel mülkiyet ile *mir* denilen bir köy komünü ortak mülkiyeti görülür.

Ortaçağ kalıntısı olan *mir*, köy komününün ortak mülkiyetidir, ama mülkiyet ortak olmakla birlikte, işletme bireyseldir. Çünkü komün toprağı, bir köylü ailesince işlenen parsellere bölünür ve paylar dönem dönem gözden geçirilir. XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında kırsal nüfus büyük ölçüde artar. Oysa *mir*'in yüzölçümü artmaz, tam tersine ortak toprakların kesin bölünüşü nedeniyle azalır. Devlet makamları, *mir*'in bu yıkılışını teşvik ederler ve 1906 tarihli bir karar bu hareketi hızlandırır. Dahası, Çarın Bakanı Stolipin şöyle demiştir : "Yirmi yıl sonra artık ne *mir*'den, ne de tarımsal komünizmden söz eden olmayacak."

Payların satışı, geniş ölçüde, daha önceden sermayesi olan hali vakti yerinde köylülerin işine yarar. Bunlar *kulak*'lardır. (Bu Rusça sözcük el demektir. Kulak, elinde büyük topraklar tutan kimsedir.) Şu halde, ortak mülkiyetin azalması ve kırsal nüfusun artmasından dolayı köylülerin yaşam düzeyi düşer.

Bireysel Mülkiyet :

Ama Rus toprağı bireysel mülkiyeti de bilir.

Soyluların, yalnız avrupa Rusyası'nda, aşağı yukarı 60 milyon hektar; burjuvazinin aşağı yukarı 20 milyon hektar toprakları vardır. Çarlığın mülkleri 8 milyon hektarın üstünde ekilebilir toprağa erişir. Bu yanda köylü mülkiyeti 15 milyon hektarı bile bulmayan toprakla çok düşüktür.

Avrupa Rusya'sında köylü nüfus aşağı yukarı 110 milyondur ve bu nüfus *mir* ve bireysel mülk olarak yaklaşık 150 milyon hektar, yani köylü başına birbuçuk hektardan az toprağa sahiptir.

Buna karşılık, toprağın dörtte biri, 140.000 soylu ailenin mülküdür. Demek oluyor ki, Rus köylüsü, yani mujik, her şeyden önce "toprağa aç"tır. Şunu da ekleyelim: 3 hektardan az toprak sahibi olan 25 milyon aile vardır.

Yoksul köylülerin sayısı 85 milyon olarak hesaplanabilir.

Mujiklerin Yaşamı:

Mujiklerin yaşamı nasıldır? 1861'de toprak köleliğinin kaldırılmasından bu yana hiç değilse hukuksal olarak özgürdür. Yani toprağı terkedebilir ve işçi olarak çalışmak üzere kente gidebilir. Gerekli işgücünü serbest bırakarak sanayiin gelişmesine yardımcı olduğu için önemli olan bu reform, köylünün yazgısını temelden değiştirmedi. Tam tersine, köylünün yazgısı kötüledi. İşlediği *mir* payı, nüfusun artması ve ortak mülkiyetin yıkılışı nedeniyle ufaldı. Gerçi köylü, büyük toprak sahiplerinin *(pomyesciki)* arazisinden intifa hakkı olarak bir miktar almıştır, ama onlara ve Devlete her yıl ödenti ve vergi ödemek zorundadır. Üretim artışı ona bir yarar sağlamaz, çünkü üretim artışı temelde büyük mülklerden doğar. Bunlar ürünlerinin yarısını ihraç ederler (bu, toplam ihracatın üçte ikisidir.), oysa yoksul köylü, ürününün ancak beşte birini satabilir.

Yaşam koşulları, doğal olarak, bölgeden bölgeye değişir. Ukrayna'nın zengin kara topraklarında pek sefil olmasa da, Eski Rusya'nın çok verimsiz bölgelerinde daha yoksuldur; mujik genellikle çok kötü bir yaşam sürer.

Bunların çoğu, düpedüz toprakta ya da ısınmak için soba üzerinde uyuyan köylülerdir. Ahşap evlerden-izbelerrahat olanlar seyrek görülür. Genellikle kalabalık aileleri barındıracak genişlikte değillerdir. Eğitim ve korunma da olmadığından, daha önce gördüğümüz gibi, doğum oranı

çok yüksektir. Beslenme basittir: büyük ölçüde bitkisel gıdalara dayalıdır. Et, lüks bir yiyecektir, daha çok bilinen kümes hayvanları bile seyrek yenir. *Borç*, karabuğday poğaçaları, börekler (ya da *pirojki*) gıdaların temelini oluşturur. Buna karşılık, mujik çok içer. Votka-patatesten yapılan alkollü içki- Rus köylüsünün afyonudur.

1937'de Galimard Yayınevinin yayımladığı çok etkileyici bir yapıt olan *De la Sainte Russie a l'U.R.S.S.* (Kutsal Rusya'dan S.S.C.B.'ne) adlı kitapta Georges Friedmann, Leon Tolstoy'un oyunu "Karanlığın Kudreti"nden bir kahramanın şu sözünü aktarır: "Bu lanet içki kokusu, sizi baştan çıkarmak için her yere yetişiyor."

Bu korkunç votka tüketimi, Çarlık Hükümetine kazanç sağlar. Dolaysız vergiler pek yüksek değildir, ama Devlet, votkanın satış tekelini elinde tutar ve bu dolaylı vergi, her yıl Devlet gelirlerinin % 27'sini oluşturur.

Mujik'in okuma-yazması da yoktur; bundan ileride yine söz edeceğiz.

Hekimler çok azdır. Örneğin, Nijni-Novgorod bölge yönetiminde 180.000 nüfusa karşılık 2 hekim vardır.

Köylü kadının yazgısı, daha da çekilmez bir yazgıdır: "onlar milyonlarca" der, *"Karanlığın Kudreti"*nin bir kahramanı, "ve tıpkı orman hayvanları gibidirler, öyle büyümüşlerdir, öyle ölürler, hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey duymamışlardır.

Küçük kör köpekler gibidir köylü kadın, rastgele sürünür gider ve başını gübreye sokar."

Turgenyev'in öykülerini, Çehov'un daha yeni öykülerini ve Gorki'nin romanlarını okuyalım. Bu yapıtlarda XIX. yüzyılın başındaki Rus köylülerinin toplumsal bakımdan şaşmaz bir betimlemesini buluruz.

Bu köylüler aynı zamanda inanç sahibidirler. Kuşkusuz, imanları genellikle boş inançlara dayalıdır, ama yine de derin ve gizemlidir. Batılı birçok edebiyatçı ve düşünü-

rün birbiriyle yarışırcasına övdüğü, ama birçok olayın yalanladığı ünlü "Slav kaderciliği"nin kaynağı, kışları uzun ve sert geçen ovalık bir ülkede, acı, sefil ve tekdüze bir yaşama bağlı olan bu inanışlarda değil midir?

1054 yılındaki bölünmeden [2] doğan Ortodoks Kilisesi güçlüdür, köylerin toplumsal yaşamında Rus papazlarının rolü de önemlidir.

Tanrı ve Çar öyle istiyor diye, açlığa, savaşa, salgın hastalıklara ve sefalete genellikle rıza gösterilir.

Rusya büyük bir tahıl ihracatcısı olmakla birlikte, açlıklar aynı Rusya'da bir gerçekliktir. 1891 yılındaki açlık çok ciddi idi. Savaşlarda da, geniş ölçüde, Eski Düzen'in Fransa'sında olduğu gibi, genellikle devşirmeci çavuşların köylerden topladığı köylüler kullanılır: 1905 Rus-Japon savaşında durum budur, 1914 savaşında durum budur.

Tifüs ve kolera salgınları seyrek değildir. 1910'da tüm İmparatorlukta 185.000 kolera vak'ası vardır. Sıtma ve uyuz sürekli olarak ortalığı kasıp kavurur. Örneğin, 1910'da Samara ilinde 225.000, Saratov'da 167.000 sıtma, Viatka ilinde 400.000 uyuz vakası saptanır.

Buna karşın, nüfusun artışı, XX. yüzyılın bu ilk yıllarında, işgücü fazlası nedeniyle ek sıkıntılar yaratır.

Bu nedenle, serserilerin sayısı çok yüksektir. Milyonlar, şurda dilenip burda hırsızlık ederek, arada bir çalışarak Rusya'yı baştan başa dolaşmaktadır.

Maksim Gorki *"Serseriler"*de şöyle yazar:

"Şakro'nun köylerde ekmek dilenme girişimleri hiçbir sonuç vermiyordu . . . . . Her yerde kuru bir "sürüylesiniz sizler" sözüyle karşılanıyordu bu girişimler; büyük bir gerçekti bu. İnsanı ürkütür ama bu korkunç yılda bir parça ekmek peşinde çok kişi vardı[3]."

M. Gorki'nin *"Çocukluğum"* adlı yapıtındaki isteklerini niçin şöylece belirtebildiği daha iyi anlaşılmaktadır: "Rusya'nın sıradan insanının, bugün hâlâ içinde devinip durduğu ortamın dar ve boğucu çemberini göstermek istiyorum."

ÜÇÜNCÜ KISIM

SANAYİ, İŞÇİLER VE KENTLER

Demek oluyor ki, 1914 de Rusya kırsal, yoksul bir ülkedir ve haklı olarak, günümüzdeki üçüncü dünya ülkelerine çok benzer, az gelişmiş bir ülke gibi görünebilir.

Rusya genellikle Eski Düzen Fransa'sı, 1789 Fransa'sı ile karşılaştırılır, benzerlikler yok değildir. Çarlık mutlak monarşiye benzer. II. Nikola, XVI. Lui'ye; Çariçe, Mari Antuanet'e benzer. Ama temelli bir farklılık vardır. O da Rusya'da kapitalist ve modern büyük bir sanayi ile bunun sonucu bir proletaryanın varlığıdır.

1789'da Fransa'da, ne büyük sanayi, ne de proletarya vardı. Fransız devriminin tersine, Rus Devrimi sosyalist bir devrim olabiliyordu, çünkü bir işçi sınıfı vardı.

Rusya'nın sanayide gelişmesi 1890 yıllarına kadar görece yavaş, bu tarihten 1900'e kadar çok daha hızlı oldu.

1910 yılında bir aşırı üretim bunalımına bağlı bir durgunluk, 1911-1914 arası yeniden hızlı ilerleme var. Rusya, 1914'de, 36 milyon ton kömür, 4 milyon ton çelik, yaklaşık 9 milyon ton petrol üretir; 70.000 kilometre demiryolu vardır. Dünyada, çelik üretiminde beşinci, petrol üretiminde ikinci sırayı alır.

Bunlar hiç de önemsiz değildir. Sonuç olarak Rusya, mutlak rakamlarla dünyanın beşinci sanayi Devletidir. Ama nüfus ve ülkenin genişliği dikkate alındığında bilanço o kadar parlak sayılmaz.

Kapitalist mülkiyetin yapı sorunu ele alınırsa, durum yine parlak değildir. Gerçekten, Rusya'nın sınai gelişiminin tuhaflığı, savaş arifesinde ilerlemesine karşın, ulusal kapitalizmin zayıflığıdır. Yatırımların yarısı yabancıların elindedir: hisseli şirketlerin sermayelerinin % 40'ı yabancı kökenlidir.

Bir Tür Ekonomik Sömürge:

] R. Portal'ın haklı olarak dediği gibi[4] batı kapitalizminin "bir tür ekonomik sömürgesidir Rusya": yatırılan yabancı sermayenin % 35'i Fransız, % 24'ü İngiliz, % 21'i Alman, % 15'i Belçika kökenlidir; madenlerin % 85'i, metalürji endüstrisi ile kimya ve elektrik endüstrilerinin yarısı, dokuma endüstrilerinin üçte biri yabancı kapitalistlerin elindedir. Rusya'nın sattığı ve satınaldığı ürünleri yabancı gemiler taşır; taşınan malların sadece % 10'u Rus bandırası altındadır.

Bu sömürge tipi yapı mübadelelerde de kendisini gösterir. Çünkü Rusya, temelde petrol, ağaç, keten, buğday ve çeşitli tahıllar gibi işlenmemiş ürünler, hammaddeler ihraç eder ve özellikle, işlenmiş ürünler ithal eder. Öte yandan yabancı sermaye en modern, kilit sanayi sektörlerine yatırılmıştır.

Sanayinin Yoğunlaşması:

Bu sanayi hem mali planda, hem de coğrafi planda son derece yoğunlaşmıştır. 1914'de işletme başına ortalama işçi sayısı 157 idi. Aşağı yukarı toplam üç buçuk milyon işçiden bir milyonu, binden fazla işçi çalıştıran işletmelerdedir. Metalurji ve dokuma fabrikalarının genellikle birkaç bin işçisi vardır. Bunlardan en önemlisi olan Petrograd'daki Putilov fabrikası 24.000 işçi çalıştırır. Yine, Ukrayna'daki Donbas fabrikaları, Moskova bölgesindeki dokuma fabrikaları, o dönem için çok büyük işçi sayılarına ulaşırlar. Şimdiden tröstler ve karteller vardır. Örneğin, Prodameta, bir metalurji endüstrisi kartelidir; bu endüstrideki işgücünün üçte birini, bitmiş ürün satışının dörtte üçünü denetler. Bu şirket, geniş ölçüde, başta Fransız ve Belçika bankaları L'Union Parisienne, La Société Générale, Le Credit Lyonnais, La Banque de Paris et des pay Bas) olmak üzere, büyük Avrupa Bankaları tarafından yönetilir. Petrol endüstrisi *Nobmaz* (Nobel ve Mazout) karteli tarafından denetlenir. Paris Rothschild Bankası'nca kurulan bu kartel, petrol taşımacılığının % 40'ını, satışların dörtte üçünü, üretimin % 15 ini sağlar. Royal Dutçh Shell, petrol arıtma işlerinin % 20' sini, Compganie Generale des Petroles üretimin % 30'unu denetler. Russian General Oil Company'nin üretim payı da aşağı yukarı bu kadardır. Büyük Rus bankaları da genellikle yabancı sermayeye bağımlıdır. Bunların en önemlisi olan ve demin sözettiğimiz büyük petrol şirketleri ile tütün endüstrilerine ve metalurji endüstrisinin bir bölümüne egemen bulunan Rusya-Asya Bankasının durumu budur. Rusya'da varolan hisseli bankaların sermayesinin beşte birini bu banka temsil eder. Hisselerin % 60'ı Fransız kapitalistlerin elindedir. Hisseli bankaların sermayesinin % 10'una sahip Uluslararası Ticaret Bankası'na gelince, bu banka, makina yapım

fabrikaları, gemi tersaneleri, maden kömürü ve altın işletme şirketleri ve elektrik endüstrilerini denetler. Sermayenin üçte biri Almandır. Rus dış ticareti yabancıların, özellikle Almanların elindedir. Çarlık hükümetince Paris borsasından alınan borçların önemi bilinmektedir. 10 milyar altın Frankın üzerinde borçlanılmıştır. Bu, devlet için ağır bir mali yük demektir, çünkü faiz oranları yüksektir: % 6-7. Ve bundan Batı Avrupalı büyük bankalar yararlanır. Devlet borçlarının yaklaşık yarısı, temelde Fransız kaynaklı olan işte bu dış borçlardan oluşur.

Bununla birlikte ulusal bir kapitalizmin varlığı da gerçektir. Bu konuda uzmanlarla tartışmaya girmek gerekmez, ama bu gözden kaçırılmamalıdır. Devrimin arifesinde Rusya'nın durumunu, dolayısıyla devrimin kendisini anlamak için, ulusal kapitalizmin bağımlı niteliğini iyi bilmek gerekir.

Coğrafi yoğunlaşma da çok çarpıcıdır. Tüm Rus endüstrisini St. Petersburg, Moskova bölgesi, Donbas, Bakü ve Ural temsil eder. Bu endüstrinin büyük sıkıntıları da vardır. Temel sıkıntı, ülkenin alabildiğine genişliğinden ve taşımacılığın yetersizliğinden kaynaklanır. Yaklaşık 22 milyon km^2'lik ülke için 70.000 kilometre demiryolu gülünçtür! Karayolları için taş yoktur; don, yılın büyük bir bölümünde kara ve nehir ulaşımlarını bozar ve kaydedilen ilerlemeler devrim öncesi Rusya'nın taşımacılığının büyük yoksunluğunu gözlerden saklayamaz. Kuşkusuz, Sibirya demiryolu görkemli, görkemliden de öte, olağanüstü bir eserdir: bu, Ural'dan Pasifik'e 5.000 kilometrelik demiryoludur. Sibirya demiryolunun yapımından önce Moskova'dan Vladivostak'a gitmek için en az elli gün gerektiği halde, işlerin tamamlandığı 1902'den sonra artık yalnızca onsekiz gün gerekir. Bu, Sibirya'nın, yani Rus "far east"inin değerlendirilmesini kolaylaştırır.

Eskiden 7 milyon olan Sibirya'nın nüfusu, bu sayede 1914'de 11 milyonun üzerine çıkar ve bu nüfus, küçük ölçüde olmakla birlikte, Avrupa Rusyası'nın fazla kırsal nüfusu için bir savak oluşturur. Örneğin 1909'da 700.000 çiftçi Sibirya'ya gider.

İşçi Sınıfının Nitelikçe Önemi:

Çağdaş büyük sanayi, bir işçi sınıfı yarattı. Bu açıdan Rusya, bugünkü üçüncü dünya ülkeleri ve 1945 Çin'i ile karşılaştırılamaz. Gerçekte, önemli olan, kuşkusuz geri kalmış kırsal bir ülke ile çağdaş büyük sanayinin sayısal olarak baskın bir köylü kitlesi ile nicelikçe oldukça az, ama birkaç merkezde ve büyük işletmelerde coğrafi yoğunlaşma dikkate alındığında özgül ağırlığı yüksek bir işçi sınıfının yanyana yaşadığını görmektir. 1913'te aşağı yukarı 18 milyon ücretli hesap edilir. İşçiler bunun sadece küçük bir bölümünü oluşturur. İstatistikler, kullanılan değerlendirme ölçütlerine göre değişir, ama büyük sanayide çalışan işçilerin gerçek sayısı 3 milyonun üzerinde hesaplanabilir.

Bu üç milyon fabrika işçisi yanında, sayısı değişen bir köylü-işçi emekgücü vardır. Bunlar, zamanlarını tarla işi ile fabrika işi arasında bölüştüren kişilerdir. Bu sayıya ayrıca demiryolu çalışanları sayısını eklemek gerekir.

174 milyonluk nüfus için üç milyon işçi, bu, çok düşük bir sayıdır. Bu nedenle birçok tarihçi, 1917 Devriminin işçi devrimi özelliğini tartışma konusu etmişlerdir.

Sorun salt nicelik yönünden ele alınırsa, böyle bir görüş bütünüyle haksız değildir, ama, yaşamda, yalnız nicelik açısıyla yetinilemez. İşin bir de *niteliksel* yönü vardır. 1917 devriminin, sosyalist bir düzen kurmak amacıyla yapılan bir işçi devrimi olduğunu söylemek, bu devrimin işçilerce yönetildiğini, işçilerin amacının da üretim ve değişim

araçlarını topluma mal etmek için siyasal iktidarı kazanmak olduğunu söylemek demektir.

Asıl olan, bu işçi sınıfının varolması ve istenen anda, istenen güçle işe karışabilmesidir.

İşçi sınıfının birkaç büyük merkezde ve bu büyük merkezlerde kurulu büyük işletmelerde yoğunlaşması, devrim sürecinde Rus işçilerinin oynadığı yönetici rolü açıklar. Doğal olarak, bu devrimin işçi devrimi niteliğini açıklamak için, bu nesnel koşulların varlığı yeterli değildir, ama gereklidir. İşçi olmayınca, işçi devrimi olmaz. Oysa, 1914 Rusya'sında bu işçiler vardır ve öncü bir güç oluşturabilirler. 1789 Fransa'sı ile karşılaştıralım. Büyük sanayi nerdedir? Büyük sanayi işçileri nerdedir?

Bugünkü Afrika, Asya, Latin Amerika ülkeleriyle karşılaştıralım. Bu ülkelerde sanayi henüz çok önemsizdir; işçi sınıfı, yok değildir ama çok önemli bir rol oynamaz; bu nedenle de bu ülkelerde sorunlar 1914 Rusya'sından başka bir biçimde kendisini gösterir.

Geri kalmış ülke! Çarların Rusya'sı, kuşkusuz daha önce gördüğümüz ve göreceğimiz birçok ilişkiler bakımından böyleydi, ama aynı zamanda böyle değildi. Kıt bilgili "marksolog"[5]'ların öne sürdüklerinin tersine, Marx, işçi sınıfının, sözcüğün niceliksel anlamıyla, nüfusun çoğunluğunu oluşturması gerektiğini hiçbir zaman iddia etmedi. Hiç kuşkusuz, işçi sınıfının sayısal gücü, XIX. yüzyılın ortalarından beri arttı ve bu artış bütün ülkelerde oldu, ama Marx'ın hep dikkatini çeken, sorunun niteliksel yönü, işçilerin üretim içindeki rolüdür.

İşçilerin Yaşamı:

1914 Rusya'sında işçiler nasıl yaşarlar?

1906'dan beri iş gününün yasal süresi on saatle sınırlanmıştır. (Haftada altı işgünü, yani altmış saattir, bu, şim-

dilik fena değildir) ama kabul etmek gerekir ki, bu yasaya uyulmaz. İş günü süresi genellikle çok daha uzundur ve iş müfettişleri, yasayı uygulatma istek ve olanağından uzaktır.

Kadınlarla çocuklara gece çalışması yasaktı. O dönemin ekonomistleri, bu yasaların etkisiz kaldığında diretirler.

İşçilerin hastalıklara, iş kazalarına karşı korunması çok önemsizdir. Bu alanda da yürürlüğe konmuş kimi yasal hükümler vardır, bunlar da etkisizdir. Doğal olarak işsizlik sigortası yoktur. Yaşlılık sigortasına gelince, bu, Rus yasalarında hiç düşünülmemiştir. Gerçi yaşam, barınma, beslenme, sağlık koşulları büyük ölçüde bu gibi yasaları pek gerekli kılmaz, ölüm oranı da yüksektir: emekli olabilecek yaşa çok az işçi ulaşır. Ama bunlar, elbette, emekliliğin olmayışını haklı göstermez.

Ücretlere gelince: "1914 yılında, bütün dünyada, işçilerin emeğine karşılık bu kadar düşük ücret ödeyen bizimkinden başka sanayi kuruluşları hiç yoktur."

Bu sözcükler, bir Rus ekonomisti olan Kovalevski'nin 1914'de yayımlanmış bir yapıtından (Toplumsal Rusya) alınmıştır.

Gerçekten, ücretler Batı Avrupa'daki ücretlerin çok altındadır; bunun bir nedeni de sözde kalan ücreti % 30'a % 40'a kadar, büyük oranlarda azaltan son derece baskıcı bir para cezası sisteminin varlığıdır. Birçok bölgede mal olarak ödeme sisteminin (Truck system) uygulanmasına devam edildiğini ekleyelim.

Yaş, cinsiyet ve bölgeye göre ücret eşitsizliği de korkunçtu. St. Petersburg'da ücret ortalaması yılda 323; Kiev'de 191 rubleydi. İşçiler iş bulmak için bir çalışma karnesi göstermek zorundaydılar.

1914 savaşı arifesinde fiyat artışı ücret artışını büyük ölçüde aşmıştı. Örneğin, 1912'de fiyat artışı % 6.3, ücret artışı ise sadece % 1 olmuştu. Bütün bunlar işçilerin duru-

munun XIX. yüzyılın sonundan bu yana, iyileşmek şöyle dursun, kötüleştiği anlamına geliyordu. Üretimdeki gerçek artış onlara bir yarar sağlamamış, tam tersine zarar vermişti. Onların artan sömürülmeleri nedeniyle üretim artabilmiş, Rus işçi sınıfının sömürülmesinden doğan yüksek karlılığın çektiği Rus ve yabancı sermaye yatırımları da yine bu nedenle büyüyebilmişti.

İşçiler, genellikle, işletme yanında kurulu gerçek kışlalarda barındırılırlardı; bu, onları daha iyi denetleme olanağı sağlıyordu. Aileler bile bir tarafta ayrılıvermiş odalarda uyurlardı. Kimi zaman büyük kentlerde işçi oranı % 30'a kadar ulaşıyor, artan işçi sayısını hanlarda barındırmak gerekiyordu.

Sendika, grev gibi işçi haklarını savunma araçlarına gelince; bunlardan yararlanmak zordu. Köyden gelen bu işçiler, uzun süre işverenlere direnemediler. Bunun bir nedeni de sendikaların yasadışı, grevlerin yasak olmasıydı. İlk sendikalar, 1905 devrimi arifesinde yasadışı olarak kurulur; St. Petersburg Basım İşçileri Sendikası böyledir. Aynı yılın ekim ayında, sonra 1906'da, bir yasa sendikaların yaşamına *sözde* izin verir. Ama kent sendikaları ile ulusal ve mesleki sendikaların örgütlenmesini yasaklar. Memurlar, banka memurları ve tarım işçilerine sendika üyesi olma hakkı vermez. Varolan sendikaları polis sıkı sıkıya denetlemekteydi. Bu yasanın kabul edilmesinden başlayarak, yönetim, her türlü araçla bu sendikaların örgütlenmesini önlemeye çalışmıştı. 1906 ile 1910 arasında 550 sendika feshedildi, 600 sendikanın kurulmasına izin verilmedi; sendikal çalışmalardan dolayı 900 işçi tutuklandı, 400 işçi de Sibirya'ya sürüldü.

Sonuç, gerçek kitlesel sendika örgütlerine sahip olmanın olanaksızlığıdır. Bunun çok önemli sonuçları vardır. Çünkü sendika hareketi, zorunlu olarak, politik örgütlenmelere yönelecektir. Bu, hiç kuşkusuz, Rus Sosyal-Demokratlarının politikasını kolaylaştırıyordu, yine bu reformcu akı-

mın gelişmesini engellediği gibi, bolşeviklerin bu dönemde büyük işletmelerde sıkıca örgütlenme olanağı bulmalarını da, bir ölçüde açıklamaktadır.

Sendikal hareketin yetersizliği, Rusya'daki genel koşullar dolayısıyla, büyük grevlerin patlak vermesini engellemedi. 1905 devriminin başarısızlığından sonra grevlerin sayısı elbette azaldı ve bu 1910 yılına dek sürdü. Bunun bir nedeni de, kuşkusuz, daha önce sözünü ettiğimiz ve yansımaları 1910'a kadar süren ekonomik bunalımdır. Ama bu yıldan başlayarak ve 1914'e kadar grevlerde ciddi bir canlanma görürüz, grevlerin sayısı ve vuruşkanlığı yükselir.

Sanayideki gelişme, XX. yüzyılın ilk yıllarında, kent nüfusunun artmasına neden olur. 1860 ve 1913 yılları arasında Rus kentlerinin nüfusu yaklaşık 20 milyonluk artış gösterdi. Demek ki kentleşme olayı önemlidir, yine de Rus nüfusunun yalnızca % 15'i kentlerde yaşar; kentlerin de sadece % 6'sının 100.000'in üstünde nüfusları vardır. St. Petersburg'un nüfusu 2 milyon; Moskova'nın birbuçuk milyon; Odesa, Kiev, Varşova ve Lodz[6]'un nüfusları tek tek 500.000'dir. Bu Rus kentleri, birkaçı ayrı tutulursa, halâ ortaçağ kentleri havasındadır. Evler genellikle ahşap, yollar döşenmemiştir, elektriğe binde bir rastlanır; yalnızca 17 kentte kanalizasyon şebekesi bulunur, 35 kentin tramvayı vardır. Demek ki kentlerde yaşam güç ve tehlikelidir. Güçtür, çünkü yiyecek pahalı, kimi zaman kıttır. Kentler uzunlamasına kurulmuş olduklarından ulaşım da zahmetlidir. Tehlikelidir, çünkü salgın hastalıklar, kentlerde elverişli bir ortam bulurlar, evler, ahşap olduğundan, kolay ve çabuk yanar, eşkiyalık Çarlık Rusya'sının büyük yaralarından biridir. (Bu konuda Gorki'nin roman ve öykülerine bakmak gerekir.)

DÖRDÜNCÜ KISIM

SOYLULAR VE BURJUVALAR

Soylular, yönetici sınıfı oluşturur. Ama bu sınıfın Çarla ilişkileri basit değildir ve 1789 devrimi arifesindeki Fransa'nın durumuyla karşılaştırma yanlış olmaz. Bir yanda mutlak iktidar, öte yanda yönetici bir sınıf, soylular vardır. Çarın, soyluların politikasını yürüttüğünü söylemek kendi başına yanlış değildir. Ama biraz kestirme bir sözdür, çünkü çarın,soyluları gerçekten iktidara ortak etmek istemediğini görmek gerekir. Mutlak hükümdarlık varlığını sürdürür. Duma ise sadece bir Parlamento görüntüsüdür. Çar, soylular sınıfının politikasını uygular, ama aynı zamanda bu sınıfı denetim altında tutar. Bu durum, bu toplumsal sınıfın bir takım üyelerinin zaman zaman çok belirgin olan hoşnutsuzluğunu ve liberal soylular adı verilen olayın gelişmesini açık-

lar. Devrimin arifesinde Rus La Fayette'i yok değildir. Ama soylular sınıfı nedir? sayısal bakımdan bir milyonu bulmaz. Türdeş bir bütün oluşturmaz. Çünkü önce büyük arazi sahiplerinden oluşan, görece zengin bir yüksek soyluluk, sonra zengin taşra soylusundan küçük arazi sahiplerine kadar her dereceden soylular vardır. Bu soyluların XX. yüzyılın başında yoksullaştığını söylemek doğrudur. Soylu mülkiyeti büyük oranlarda, yaklaşık yarı yarıya azalır [7]; daha önce gördüğümüz gibi bundan *kulaklar*, bir ölçüde kent burjuvazisi ve birazcık da geniş köylü kitleleri yararlanır, ama sözün kısası, bu soyluların yoksullaştığı bir gerçektir. Eski sahiplerince bir yeni zengine satılmak zorunda kalınan *Vişne Bahçesini* (Çehov'un oyununun adı) hatırlayalım. Soyluluk, ticaret ve sanayinin gelişmesine pek katılmadığı için de yoksullaşır. Katılmaması bu etkinliklerin ona yasak olmasından dolayı değildir. Eski Düzen Fransa'sında olduğu gibi, gelenek, genç soylunun zamanını askeri ya da idari işlere ayırmasını ister. Ayrıca, sermayesi de yoktur. Soyluluk, ayrıcalıklarına, burjuvazi tarafından tehdit edildiğini sezdiği ölçüde sıkıca sarılır ve yoksullaşmasının bilincindedir. Bununla birlikte ihmal edilmemesi gereken bir güç oluşturur. Ülkeyi bunca zamandır bu güç sayesinde yönetebilmiştir. Ama bu güç nihayet XX. yüzyılın başında zayıflamıştır. Çarlık hükümetinin sıkıntıları da onu daha çok zayıflatır. Bu nedenle, ilerde göreceğimiz gibi, savaş sırasında çok sayıda soylu, monarşiye ve Çara bağlılıklarına karşın, II. Nikola'dan kurtulmayı onun yerine iyi bir monarşi, yani etkili ve soyluların çıkarlarını gerçekten koruyabilecek bir monarşi kurmaya yetenekli bir akrabasını geçirmeyi düşüneceklerdir. Bununla birlikte soyluların çoğu bu kadar uzak görüşlü değildirler. Genel olarak romantik bir aleme dalmışlardır. Alabildiğine yeni bir dünyayı anlayamaz, sanayideki gelişmelerin önemli sonuçlarını kavrayamazlar. Çağdaş ve etkili bir yönetimin gerekliliğini anlayamadıkları gibi, önyargılarını aş-

maya, ayrıcalıklarını bırakmaya ve değiştirmeye de yetenekli değillerdir. Dikkafalılıkları onlara pahalıya mal olacaktır.

* * *

1914'te, Rus burjuvazisi bir gerçekliktir. Burjuvazinin olmadığını söylemek yanlıştır. Yine de bu burjuvazi, oranlar gözönünde tutularak, 1789'daki Fransız burjuvazisi kadar güçlü değildir. Bunun nedeni genelde dönemin koşulları, özelde Rusya'nın koşullarıdır. Kapitalist gelişmenin geniş ölçüde, yabancı yatırımlarından ileri geldiğini daha önce gördük. Elbette, Rusya'nın bir kapitalist sınıfı vardı, ama bu sınıf, hiç değilse bir ölçüde yabancı sermayeye bağımlıydı. Orta ve küçük burjuvazi de vardı, ama öğretimin gelişme hızının düşük, buna bağlı olarak da yönetici, teknisyen ve memurların sayısının çok az olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Fransız tarihçi Aulard [8], "düşünsel açıdan 1917 Rusya'sındaki karanlığın 1789 Fransa'sındakinden daha yoğun olduğunu" iyi kavramıştı.

Entelejansya (Rusya'da aydınlara verilen ad) genellikle parlaktır, ama az sayıdadır.

Rus kültürünün eşsiz parıltısı, genel düşünsel yetersizliği gözlerden saklayamaz.

Rus edebiyatı ve müziği, XIX. yüzyılın başından beri dünyada birinci sırada yer alır, ama ne niteliğin nicelikle açıklandığına, ne de niceliğin niteliği yarattığına mutlaka inanmak gerekir.

Puşkin, Dostoyevski, Gogol, Leon Tolstoy, Çehov ve Gorki, Rimski - Korsakov, Borodin, Glinka ve Çaykovski, ülkenin ortalama olarak düşünsel yetersizliğini bizden saklayamazlar. Bir takım güzel ağaçlar, ormanın niteliksizliğini önlemez.

Burjuvazi iktidarın kullanımına çok az katılır. Bu deney yoksunluğu, onun devrime egemen olmaktaki sıkıntı-

larını açıklar. Yönetim bilgisi pek yoktur; bu bilgiyi edinecek zaman da bulamayacaktır. Oysa korkunç bir hasımla karşılaşmak zorundadır. Gördüğümüz gibi Rus işçileri, burjuvaziye karşı etkili olarak savaşmaya yetenekli, ihmal edilemez bir güç oluştururlar, 1789'da Fransa'da durum hiç de böyle değildir. Soyluların karşısında, bütün olarak daha kültürlü, politik bakımdan daha deneyli olan Fransız burjuvazisinin ağırlıklı hasmı pek yoktur. Kırlara dağılmış köylüler yönetici bir role aday olamazlardı. Büyük sanayi ve dolayısıyla işçi sınıfı yoktu. 1914 savaşının arifesinde Rus orta sınıfları, büyük sanayiin gelişmesi nedeniyle, proleterleşmeye başlarlar; vaktiyle çok kalabalık olan zanaatçıların sayısı azalır, küçük tacirler genellikle dükkan kapamak zorunda kalırlar. Kısacası, nicelik ve nitelik yönünden Rus burjuvazisi önemsiz bir rol oynar. Bütün bunlar, Burjuva demokratik devriminden işçi sınıfı devrimine, sosyalist devrime geçişi kolaylaştıracaktır.

Çarlık iktidarı yıkıldığında, Rus işçi sınıfı, karşısında yalnız görece zayıf bir muhalefet bulacaktır. Eğer bu durumu Avrupalı büyük kapitalist ülkelerin durumu ve Birleşik Devletler'le karşılaştırırsak, bu ülkelerde burjuvazinin güçlü ve deneyimli olduğunu görürüz. Bu burjuvazinin iktidar deneyimi vardır ve emperyalizmin gelişmesi, tröst ve kartellerin kurulması onun mücadele olanaklarını artırır.

BEŞİNCİ KISIM

ÇARLIK OTOKRASİSİ

Rus İmparatorluğu Orta Avrupa sınırlarından Büyük Okyanus'a kadar uzanır ve son derece çeşitli, düzinelerce halka egemendir. Kısacası, o zamanki Fransa ya da İngiltere'nin sahip olduğu imparatorluk gibi bir sömürge imparatorluğudur. Yalnızca coğrafi olan tek farklılık, kesiksiz tek parça olmasıdır. Akdeniz'in Fransa'yı Kuzey Afrika'dan ayırdığı gibi, bu İmparatorluğun çeşitli parçalarını Okyanuslar, denizler ayırmaz.

Rus İmparatorluğu görece yavaş oluştu. İlk slav prenslikleri olan Kiev, Novgorod, Vladimir, Suzdal prenslikleri, XIII. yüzyılın birinci yarısında Moğollar'ca egemenlik altına alındılar. Moğollar onlara, yıldan yıla ödenen büyük bir haraç karşılığı, gerçek bir özerklik tanıdılar. Moskova Prensliği bu arada büyür. XV. yüzyılın sonunda III. İvan, diplo-

masi ve savaş yoluyla Moğollara karşı bağımsızlığını kazanır. Topraklarını genişletir ve kendini Bizans İmparatorlarının mirascısı ilan eder (Bizansın başkenti Constantinople 1453'de Türkler tarafından zaptedilmiştir.)

III. İvan, son Bizans İmparatorunun yeğeni Sophie Paleologue ile evlenir ve böylelikle Rusya Çarı olur. Çar sözcüğü, imparatoru adlandırmak için vaktiyle Roma'da, daha sonra Constantinople'da kullanılmış olan Latince Sezar adının Rusça biçiminden başka bir şey değildir. Bu sözcük Almanca'da, Almanya İmparatorunu adlandırmak için kullanılan Kayzer haline gelmiştir.

Bir Sömürge İmparatorluğu:

Moskova az sonra Batıya, yani XVIII. yüzyılın sonunda ve XIX. yüzyılın başında Avusturya İmparatorluğu ile Prusya Krallığı arasında paylaşılan Polonya'ya doğru; Kuzeye, yani Finlandiya'ya doğru; güneye yani Ukrayna'ya doğru: Doğu ve Güney-Doğu'ya, yani Sibirya, Orta Asya ve Kafkasya'ya doğru genişleyecektir. Bu yayılma üçyüz yıldan fazla sürer. Baltık Denizi, Karadeniz ve Büyük Okyanus'a böylece ulaşılmıştır.

XIX. yüzyılda Sibirya ile Kafkasya ve Orta Asya'nın fethi tamamlanmıştır. İmparatorluğu oluşturan Rus olmayan halkların pek hakları yoktur. Ama bunlar, 1914'de İmparatorluğun toplam nüfusunun % 57'sini temsil ederler. Çarlar, aşırı bir Ruslaştırma politikası uyguladılar. Finlandiya Diyeti dışında, fethedilen ülkelerde şurada ya da burada varolan özgün kurumları, yavaş yavaş ortadan kaldırdılar. Bu egemenlikten en çok Polonya zarar gördü. Birçok kez ayaklanmaya kalkışır, ama boşunadır. 1863 devriminin başarısızlığını, acımasız bir baskı izlemiştir. Rusça, zorunlu öğretim dili olmuştur. Tüm ulusal kurumlar ortadan kaldırılmış, temel görevler Ruslara verilmiştir. Polonya adı bile

yasaklanmış, yerine Vistül ülkesi konmuştur. Baltık ülkelerinde (Litvanya, Letonya ve Estonya), Ukrayna'da ve Bielarusya'da da (bu ülkeye tebeşir kayalarının beyaz rengi nedeniyle bu ad -Beyaz Rusya- verilmiştir, yoksa genellikle sanıldığı gibi, ülke halkının politik görüşleri yüzünden değildir.) durum aynıdır. Kafkasya, Sibirya ve Orta Asya'nın pek çok halklarının durumu da üzücüdür. Genellikle çok ağır bir askeri işgal altındadırlar. Ayrıca, bunlar Slav halkları olmadıklarından baskı daha da büyüktür. Her yerde ulusal diller yasaklanmıştır, Rus memurlar ülkeye egemendirler. Sayıca çok kalabalık (aşağı yukarı altı milyon) olan Yahudiler de güç bir durumdadır. Polonya, Ukrayna ve Besarabya'da oturma yeri adı verilen bölgelere kapatılmışlardır. Toprak satınalma hakları yoktur ve 1887'den beri, Orta ya da yüksek öğretime alınabilecek Yahudilerin oranını bir *numerus clausus* belirler. Tüccarlarla Üniversite diplomalı olanlar dışındaki Yahudilerin Başkentlere girişleri yasaklanmıştır. Kentlerde özel mahallelerde "getto"larda yaşamak zorundadırlar ve toplu katliamlara, talanlara uğrarlar; bu Yahudi kıyımları, nazi yöntemlerinin habercisidir.

XIX. yüzyılın sonunda bir Rus yöneticinin işaret ettiği gibi, "Yahudi düşmanlığı, iç çalkantılara karşı bir güvenlik sübabıdır."

İmparatorluk, büyüklük bakımından eşit olmayan "Valilikler"e ayrılmıştır. Yüzölçümü 850.000 km^2'ye kadar varabilen, ama ortalama büyüklüğü aşağı yukarı 250.000 km^2 (yaklaşık olarak Fransa'nın yüzölçümünün yarısı) olan 97 valilik vardır. Her valiliğin de kazaları *(ouesd)* vardır, bunlar da kantonlara (ya da *volost)* bölünmüştür.

Çar ve Saray:

Bununla birlikte Rus İmparatorluğu son derece merkezileşmişti. Bu merkezileşme mutlak yönetimden kaynakla-

nan bir zorunluluktu. Gerçekten, en tepede, "bütün Rusyaların" Çarını buluyorduk; Çar, kendi kendisini mutlak hükümdar ilan ediyor, yani bütün güç ondan, hem de yalnızca ondan doğuyordu. 1905 devrimi, bir parlamenter dış görünüşe karşın, bu gerçeklikte büyük birşey değiştirmeyecektir. 1914 yılında Çar, Romanov'lar hanedanının on yedinci hükümdarı II. Nikola'dır. Kırkaltı yaşındadır ve 1894'den beri saltanat sürer. Kuşkusuz, yetersiz bir insandır; tüm gözlemciler, tüm tarihçiler bu noktada anlaşmış gibidirler. Yine de bu yetersizliğin ötesinde düşüncelerini incelemek gerekir. Dedesi II. Aleksandr, devrimcilerce öldürüldüğü zaman onüç yaşındaydı. Bu olay onu derinden etkiledi. Bu nedenle, daha tahta çıkar çıkmaz, demokratik bir yönde çekingence reformlar talep eden Tver bölgesi meclisinin bir tavsiye kararına şöyle karşılık verir:

". . . son günlerde, *zemstva* [9] temsilcilerinin iç yönetime katılmasına ilişkin saçma bir hayale kendilerini kaptıran zemstva'ların kimi toplantılarından bir takım sesler yükseldiğini öğrendim. Herkes bilsin ki, bütün gücümü halkımın mutluluğuna adayarak, merhum babam gibi sürekli olarak otokrasinin ilkelerini savunacağım. Bunu açıkca ilan ediyorum."

Demek oluyor ki, II. Nikola ilkeler konusunda katıdır ve bu katılığı sonuna kadar gösterecektir. Devrimin başlarında bu inatçılık boşuna değildir. Bu tutum Devrimi açıklamaya yetmez, ama onu daha iyi anlamaya olanak verir. Çarlık her türlü ciddi uyarlamayı, her türlü uzlaşmayı geri çevirir. Rus otokrasisinin bu tutumunu 1789 Devriminin başlama dönemlerindeki can çekişen Fransız monarşisinin tutumuyla karşılaştırmak gerçekten de doğrudur. Bu sadece kişiye bağlı bir sorun mudur? Daha zeki, daha yenilikçi bir Çarın varlığı, 1917 devriminin kaderini değiştirir miydi? Daha yetenekli bir kralın bulunması, 1789 devriminin kaderini değiştirir miydi? Tarihçi, tarihi yapamaz; olayların nasıl olduğunu ve neden böyle olduğunu söylemekle yetinir.

Çariçe Alis de Hes, Kraliçe Viktorya'nın torunu olduğundan, Britanya sarayında yetiştirilmiş bir Alman prensesidir. Çarla evlendiğinden Rusça Aleksandra Fedorovna adlarını alır, 1894'de. Rusça bilmez. Bu dili hep bozuk konuşacaktır. Rus halkını (genellikle bütün halkları)hor görür. Otoriter olduğundan, Çar üzerinde büyük bir etkisi olacaktır. Bu evlilikten, dördü kız, biri oğlan beş çocuk doğacaktır. Oğlan çarın taht için ardılıdır. Çareviç Aleksi çok gençtir, çocuk denecek yaştadır. Hepsinden önemlisi çok hastadır; hastalığı hemofilidir. Çariçeyi birçok bakıcılara başvurmaya, büyülere bel bağlamaya iten belki de bu olgudur. Olağanüstü macerası sık sık yazılan ve Rusya sarayında ihmal edilemeyecek bir etkinliği olan şu gizemli ve sefih papazın, Rasputin'in, şaşırtıcı talihinin kaynağı da budur.

Aleksandra Fedorovna, "knout'a[10] duyulan gereksinmenin bu kişilerin doğasında olduğunu" düşünüyordu. (Doğal olarak, Rusları, kastediyordu.) Bu durumda Çariçe, Fransız halkını anlamayan ve sevmeyen, rezaletleri 1789 devrimi arifesinde dedikodu konusu (örneğin kraliçenin gerdanlığı meselesi) olan Avusturya'lı Mari Antuanet'le nasıl karşılaştırılmaz.

Saray, Çarın akrabaları ile birtakım dostlardan oluşur. İmparatorun küçük kardeşi, saray Bakanı, Grandük Mişel ile Kont Frederik (Alman dostudur, herkesin içinde açıkca Almanca konuşur ve savaş içinde de böyle kalacaktır) bunlar arasındadır.

Saray yaşamı gözkamaştırıcıdır. Bu yaşam birinci Başkent St. Petersburg'da, bugün Ermitaj müzesi olan kışlık sarayda, kentten pek uzak olmayan Çarskoye-Selo ve Petrodvoretz'de bulunan yazlık konaklarda ve ikinci Başkent Moskova'da geçer. Salt saray halkı bu sırada pek kalabalık değildir, ama sık sık yapılan şenliklere, çok şatafatlı balolara figüran olarak katılan bütün bir aristokrasi vardır.

"tşin" :

1905'e gelinceye kadar parlamenter temsil yoktur. İmparatorluğu *ukase* yani kararname yoluyla, imparatorluk bürokrasisi yönetir. Bir Bakanlar Kurulu vardır, ama Çar tarafından atanması dolayısıyla yetkisini ondan alır. Bu imparatorluk bürokrasisi çok sıkı kurallara göre kurulmuştur; onaltı sınıfa ayrılır ve bütününe tşin adı verilir. Sözde, diplomalı olmak, Rus olmak (başka ırktan ya da Yahudi olmaz) koşuluyla, kim olursa olsun tşin içinde görev yapabilir. Ama gerçekte, işe alma koşulları nedeniyle, tşin'in yüksek katları soylulara ayrılmıştır. Bu sistem, aynı dönemde Çin'de varolan mandarinliği hatırlatır. Memurların sayısı (aşağı yukarı 500.000) pek yüksek değildir; aynı dönemdeki Fransa'ya oranla üç kat düşüktür, ama bunların rolü, yine otokrasinin varlığı nedeniyle belirleyicidir. Çünkü St. Petersburg'da olsun, illerde olsun, Çarın memurlarının mutlak gücüne karşı hiçbir denetim, hiçbir karşı güç yoktur. Memurlar genellikle niteliksizdir, üstelik ücretleri de çok düşüktür. Bu yüzden rüşvet çok gelişmiştir, genellikle "bir zorunluluk"tur, hem de pek tehlikesi yoktur. Zira kabullenilmiş bir olgudur ve yönetilenlerin şikayetini dinleyecek makam da bulunmamaktadır.

Bu durumda Çarlık iktidarı mutlak, denetimsiz ve çok merkezileşmiş bir iktidardır. Bu, onun iyi işlediği ve gerçekte belli bir anarşi taşımadığı anlamına gelmez.

Çar, yönetmek için, kendisine göre temel kurumlar olan üç kuruma dayanır: Yıkıcılığa karşı savaşmakla görevli polis; ülkeyi savunmak ve genişletmekle görevli ordu; ruhları yönetmekle görevli, Ortodoks Kilisesi.

Polis:

Polis deyince önce ünlü siyasi polis *Okhrana* akla gelir. Yetkileri çok geniş, mali olanakları çok büyüktür. Bir yı-

ğın istihbarat elemanı, muhalefet örgütleri içinde ajanları vardır. Örneğin, gizli Bolşevik partisi saflarına bir takım ajanlarını sokmuştur. Bu partinin yöneticilerinden biri olan, merkez komitesi üyesi, Petrograd Milletvekili Malinovski böyle biridir. Bu ajanın gerçek kimliği ancak devrimden sonra, Bolşevikler Polis arşivlerinin bir bölümüne el koydukları zaman ortaya çıkarılacaktır. Bastırma hareketi genellikle çok acımasız, tutuklamalar sayısız, idamlar sıktır. 1905-1914 arası daha da artar. Böylece, devrimci yöneticilerden çoğu hapse girer, Sibirya'ya sürgüne gönderilirler.

Ordu:

Ordunun önemi de az değildir. Askeri harcamalar bütçenin üçte birini alır. Kuşkusuz, bu ordu yetersiz, komutası zayıf, donatımı kötü, düzeni bozuktur. Sayısal olarak büyük bir gücü vardır, ama XIX. yüzyılın sonunda Fransa-Rusya İttifakının imzalanmasından beri ordunun durumunu düzeltmek için Fransız subaylarınca gösterilen çabalara karşın, bu, gerçekten çağdaş bir ordu değildir. Ordunun bu yetersizliği, kuşkusuz, 1904-1905 Rusya-Japonya savaşındaki yankılar uyandıran yenilgileri ve 1914 savaşının sıkıntılarını açıklar.

Subaylar soylulardandır. Sosyete yaşamı sürdürürler ve çok sayıdaki astsubayların yardımıyla, askerlere genellikle alçaltıcı bir disiplini kabul ettirmeye çalışırlar. Dayak türünden cezalar genel kural olarak, sözde yasaklanmışsa da, uygulamada varlığı sürüp gider. Eğlence olsun diye alaya almalar da böyledir.

İlke olarak askerlik hizmeti geneldir, ama birçok bağışıklık vardır. 6-7 yıl sürer.

Ortodoks Kilisesi:

Ortodoks kilisesi ayrıcalıklı bir yer tutar. Gerçekte, bir devlet dini vardır. Çar, asıl dinsel şeftir. Bu bakımdan Rus Ortodoks Kilisesinin patriğinin olmayışı, Çar tarafından atanan laik bir Kilise vekilharcı ile sadece, Ortodoks Kilisesinin bu tür yüksek kurulu olan Saint–Synode'un bulunması çok anlamlıdır. Manastırlarda yaşayan bir kara papaz sınıfı ile kentlerde iş gören bir beyaz papaz sınıfı (bağımsız papazlar) görülür. Rus papazları evlenebilirler ve papazlık, genellikle, babadan oğula geçer. Papazların eğitimi yetersizdir. Çünkü papaz okulları çok azdır. Papazlar ücret almazlar, bu nedenle müminlerden her bicimde para sızdırırlar. 1905'de bir Çar buyruğu, dinsel özgürlüğü ilan etmiştir, ama Ortodoks Kilisesinin tekeli sürüp gider. Elbette, bu devlet dininin varlığı, köylüleri anlatırken gördüğümüz gibi, derin hata gizemli bir imanı engellemez. Leroy-Beaulieu'nün açıklamasına göre [11] "bir hiristiyan çoktanrıcılığı ya da çok tanrılı bir hiristiyanlık söz konusudur." Köylülerin, papazın arkasında ayin alayı halinde, tanrıdan yağmur yağdırmasını ya da çekirgeleri kovmasını dilediklerini görmek olağandır. Bu derin iman, para sızdırmaları ya da pek örnek alınmayacak yaşamları nedeniyle papazlardan tiksinilmesini, genellikle engellemez. Tarihçi Milyukov'un [12] sözüne göre, "Taht ile, eylem araçları ortaçağı hatırlatan Kilise arasında resmi bir ittifak" vardır.

Öğretim:

Öğretim çok yetersizdir. İstatistikler açıklıktan iyice uzak, kaynaklara ve kabul edilen değerlendirme ölçütlerine göre genellikle farklıdır, ama 1914'de, okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı % 76 tahmin edilir. Bu oran bir ortalamadır. Çünkü cinsiyetler yönünden düşünülürse, okuma yazması olmayanların oranı artar: Kadınların % 85'i okuma yazma

bilmez. Kırsal alana gidildiğinde oran daha da yüksektir, buralarda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 90 hesap edilir.

XX. yüzyıl başında bu alanda bir takım ilerlemeler olduğu doğrudur. Ama bunlar, sanayiin gelişmesinden ve biraz daha nitelikli bir öğretim verme gerekliliğinden kaynaklanan yeni gereksinimler karşısında çok sınırlıdır.

1914 yılında 81.000 okul (1900'deki 3700 okula karşılık) ve 6 milyon öğrenci (1900'deki 2.600.000 öğrenciye karşılık) vardır. Bununla birlikte bu ancak, oğlanlar için % 33, kızlar için % 14, yani ortalama olarak % 24 okuma yüzdesi demektir. Orta dereceli okullarda yalnızca 500.000 öğrenci vardır. (Bu, çocukların % 3'ü demektir.)

Üniversitelerde 36.000 öğrenci vardır. (Bu, 1900'den beri ikiye katlanmış sayıdır.) Mühendis okulları ve yüksek teknik okulları ile birlikte öğrenci sayısı aşağı yukarı 120.000 kişidir.

Bütün Rusya'da, ilköğretim evresinden geçmiş bir buçuk milyon kişi hesap edilir. Liseler, genel kural olarak yalnız zengin ailelerin çocuklarını kabul ederler. 1887 tarihli bir Bakanlık genelgesinde şöyle denir: "Ana-babalarının liseye, daha sonra da üniversiteye gönderemeyeceği öğrencileri orta okullardan vazgeçirmek zorunludur." Bu nedenle öğrenim masrafları arttırılır. Aynı genelge "arabacı, uşak, aşçı ve çamaşırcı kadınlar, küçük satıcılar ve aynı türden başka kimselerin çocuklarını liselerden uzaklaştırma"nın ve " ve bu arada onları, uzun deneylerin gösterdiği gibi, ana-babalarını küçümsemeğe, onların durumundan hoşnutsuzluğa ve eşyanın doğası gereği var olan toplumsal eşitsizliklere karşı başkaldırıya itmeme"nin böylece mümkün olacağını açıklar.

Bununla birlikte, katı bir biçimde uygulanan bütün bu önlemler, üniversite öğrencileri ile aydınların reform taleplerini, hatta devrimci bir rol oynamalarını engellemez.

Öyle ki, uygulamada fakültelerin özerkliği kaldırılır. Öğretim üyeleri doğrudan doğruya Bakana bağlıdırlar, Bakan tarafından atanırlar; sınavlar, Bakanın belirlediği özel bir kurulca yapılır.

XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın başındaki Rus uygarlığının görkemi, gerçek durumu gözden saklayamaz. Bu gerçek, kültürün yalnızca küçük bir azınlığa ayrılmış olduğudur. Lenin, haklı olarak şöyle düşünür : "Avrupa'da, Rusya dışında, halk kitlelerinin eğitim, kültür ve bilgiden bu kadar yoksun bulunduğu, bu kadar vahşi bir tek ülke gösterilemez." *Bu, tarihsel gerçekliktir.* Öğretimin durumunu incelemeksizin, 1914'te Rusya'nın durumu, Rus toplumu nasıl incelenebilir? Ve bu durumun Devrimin gelişimi ve bu ülkede sosyalizmin kuruluşu üzerinde etkisiz kalmayacağı açık değil midir?

* * *

1905 devrimi, Rus politik sisteminde kimi karışıklıklara yol açar. Çar, gerçek bir Anayasa kabul etmek, "ihsan etmek" zorunda kalır. Böylece, kağıt üzerinde bir meşruti monarşi kuran birçok metin, resmen ilan edilmiştir. Bu metinlerden en önemlisi, 17 Ekim 1905 Bildirgesidir. Başlıca yenilik, beş yıl için seçilen bir yasama meclisinin, *Duma*'nın kurulmasındaydı. Ama bu önlemin önemi, onun gerçek sınırları içinde düşünülmelidir. Duma'nın kendi başına yasa çıkarma yetkisi yoktu, yalnızca Çarın önerdiği yasaları değiştirebiliyordu. Çar ise ivedilik bahanesiyle Duma'nın yasama görevini yapmasını engelleyebiliyordu. Bu ivedilik kavramının da nasıl genişletildiğini Allah bilir. Bakanları Çar tayin ediyor, Çar azlediyordu. Bakanlar yalnız ve yalnız ona karşı sorumluydular.

Duma seçimleri sınıfsal bir sisteme göre yapılıyordu. Dört "küme" vardı : Arazi sahipleri küme'si, kent küme'si,

köy küme'si ve işçi küme'si. Seçim çok dereceliydi. Oy kullanmak için yirmibeş yaşında olmak, askerlik görevinde ı ya da öğrenci, mahkum ya da hakkında dava açılmış olmamak gerekiyordu. Belli bir yerde bir süreden beri oturuyor olmak da gerekiyordu ki, bu, epeyce insanın seçmenliğini engelliyordu. Kümeler sistemi, Duma'daki milletvekillerinin aşağı yukarı % 65'inin arazi sahiplerinden olmasını sağlayacak biçimde işliyordu. Çünkü bunlar, yalnız kendi kümelerini temsil etmekle kalmıyorlar, köy küme'sine ve hatta çok kez kent küme'sine de egemen oluyorlardı. Son olarak, bu Duma, Çarın kendi sözüne göre, "Ruhta Rus" olmalıydı, bu nedenle 1907'de başka ırktan milletvekillerinin sayısı azaltılmıştı. Böylece, Polonya milletvekilleri otuzyediden ondörde, Kafkasya milletvekilleri yirmi dokuzdan ona, Asya ülkelerininkiler kırkdörtten onbeşe düştü, oysa Rus milletvekillerinin sayısı değişmeden kaldı.

Kısacası, Duma *"Vesayet altında Parlamento"* dan başka birşey değildi.

ALTINCI KISIM

ÇARLIĞA MUHALEFET

Rusya'da Çarlığa muhalefet zorunlu olarak yasadışıydı. XIX. yüzyılın ortasından beri, bu muhalefeti oluşturan burjuva kökenli aydınların, liberal soyluların -örneğin Herzen, Bakunin, Turgenyev- kaderi bu dönemin niteliğini iyice gösterir. Hepsi- ya da hemen hepsi- yurtsuz kalmak zorunda kalırlar.

Popülistler 1870 yıllarında ortaya çıkar. Kurulu düzeni tartışma konusu ederler... Bunlardan biri şöyle yazacaktır. 'Yıkılabileni yıkmak gerekir, yalnız yıkılamayan sağlamdır; gerisi... sadece işe yaramaz eski püskü şeydir."

Bunun için halkı eğitmek gerekir; bu *entelejansya*'nın gece dersleri düzenleyerek yapmak istediği budur; ama polis uyanıktır, okulları kapatır. Suikastlere başvurma, devrimci mücadelenin bir başka yönüdür. Bunlar nihilistlerin

işidir (Latince *nihil* hiçbir şey demektir).

"Toprak ve özgürlük" gibi gizli örgütlerde toplanan nihilistler, böylece rejimin önemli kişilerini -Bakanlar, üst yöneticiler, Grandükler, hatta 1881'de Çar II. Aleksandr'ın kendisi- öldürmeye girişeceklerdir.

Ama bu suikast dalgası, temelde politik durumu değiştirmedi. Burjuvazi ve liberal soylular duraksıyorlar ve Fransa'nın, ya da daha iyisi İngiltere'ninkine benzer liberal bir rejim dilemekle yetiniyorlardı.

1880 yıllarında sanayiin gelişmesi bir işçi sınıfı yaratır. İntelligentzia hemen Marksizme, sonra da işçi sınıfına yönelecektir.

Plehanov, 1883'de, İsviçre'de "Emeğin Özgürlüğü İçin Mücadele Birliği"ni kurar. Marksist birlikler Rusya içinde de kurulur; Rusça'ya çevrilen Marx'ın yapıtları, Üniversitelerde elden ele dağıtılır, açıklamaları yapılır. Yasaklara karşın, işçiler de örgütlenir ve şurda burda grevler patlak verir.

Bastırma güçleri, Çarlık rejiminin tüm hasımları üzerine acımasızca çullanır. Ne basın, ne toplantı, ne de dernek kurma özgürlüğü vardır; bu nedenle, bir işçi partisinin kurulması; çeşitli Marksist çevrelerle, Rusya'daki işçi topluluklarıyla ve göçmenlerle düzenli ilişkiler kurmanın hemen hemen olanaksızlığından kaynaklanan çok ciddi güçlüklerle karşılaşır.

Yine de St. Petersburg, Moskova, Kiev vb. de "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birlikleri" kurulur.

1898 Martında bu "Mücadele Birlikleri"nin dokuz temsilcisi gizlice Beyaz Rusya'da, Minsk'de toplandılar ve Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin kurulmasına karar verdiler.

Artık iş, bu partiyi gerçekten kurmaya, programını ve mücadele yollarını belirlemeye kalır; bu amaçla o sırada bir grup Rus göçmeni tarafından, böyle bir partinin oluşmasını

gerçekleştirmeye yönelik bir gazete çıkarılır : bu gazete *Iskra*'dır (kıvılcım). Iskra'nın başlıca yöneticileri Plehanov ve Lenin ile Martov ve Akselrod'dur.

Önce Münih'te, sonra Londra'da yayımlanan bu gazete, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin 2. Kongresini hazırlar.

30 Temmuz 1903'de Brüksel'de başlayan bu Kongre, birkaç hafta sonra Londra'da tamamlanacaktır. Kongre, Plehanov'un başkanlığında 57 delegeyi bir araya getirir.

Bu kongrede Rus sosyalizminin iki büyük eğilimi ortaya çıkmıştır : Bolşevikler ile Menşevikler. Bolşevikleri, yani çoğunluktakileri (bolşe Rusça'da fazla demektir) Lenin yönetiyordu.

Vladimir İlyiç Ulyanov, 1870'de Volga üzerinde Simbirsk'de doğdu, kullandığı Lenin adı bir takma addır. Vladimir adıdır, Ulyanov soyadı; İlyiç adına gelince, bu, İlya ön adı ile, oğlu anlamına gelen iç ekinden oluşturulmuştur, çünkü Ruslar, Araplarda da görülen (Muhammed bin Muhammed = Muhammed oğlu muhammed) bu anlatımı kullanırlar.

Babası, İlya, önce müfettiş, sonra Simbirsk bölgesi ilköğretim müdürüydü. Lenin takma adı, 1901'den önce sık sık kullandığı, kuşkusuz öz adı Vladimir İlyiç'den türeme, Vladimir İlgin imzasının kısalmasından geliyor olabilir.

Genç Vladimir'in öğrenimi, babasının ölümü ve bir nihilist olan ağabeyi Aleksandr'ın 1887'de idamı nedeniyle zor bitmişti. Vladimir iki yıl üniversiteden uzaklaştırıldı,bu, hukuk öğrenimini parlak bir biçimde bitirip, avukat olmasını engellemedi. Ne ki bu mesleği hiç yapmayacaktı.

Marx'ın yapıtlarını okuması, üniversite öğrencileri ile tartışması onu bir Marxçı yapar. St. Petersburg'a gider ve kentin Marxçı çevreleri içinde etkin bir biçimde mücadele eder. Bu yüzden 1896'da tutuklanır ve üç yıl için Sibirya'ya sürgün edilir.

1900'de Ulyanov otuz yaşındadır. Serbest bırakılınca birkaç ay Rusya'da kalır, daha sonra Batı Avrupa'ya gider.

Lenin'in tutkuyla ve kesinlikle savunduğu düşünceler, Rus Sosyalist militanlarınca bilinmekteydi. Bunun nedeni, Iskra'daki yazıları ile genç devrimci aydının daha önce yayımladığı yapıtlar, özellikle *"Ne Yapmalı"* idi.

Lenin'e göre, "Çoğunluk ve azınlık olarak bölünme, Sosyal-demokrasinin devrimci kanat ve oportünist kanat, Montagne ve Gironde olarak bölünmesinin doğrudan ve kaçınılmaz sonucudur..." *(Bir Adım İleri, İki Adım Geri).*

Lenin, sorunu şöyle değerlendiriyordu : Rusya bir devrime gebedir; bu devrim, hazırlanması ve zafere ulaştırılması gereken sosyalist devrimdir. Çarlığın düşmesi, sosyalist devrimin önündeki engelleri kaldıracaktır. Çünkü Rusya'nın özgün koşullarında burjuva demokratik devrimi, çok kısa bir süre içinde proleterya devrimine dönüşebilir. Rusya'nın sanayideki gelişmesi, büyük oranda yabancı sermayeye bağlıdır, ulusal burjuvazinin görece zayıflığının nedeni de budur. İşçi sınıfı sayıca azdır, ama birkaç büyük kentte ve büyük fabrikalarda yoğunlaşması yüzünden, büyük bir özgül ağırlığı vardır. O halde bu sınıf öncü bir rol oynayabilir. İşçi sınıfı, çalışan köylüler ve Çarlığın ezdiği halklarla ittifak halinde, gelecekteki büyük toplumsal dönüşümlere hazırlanmalıdır.

Ama bu, örgütlü ve disiplinli bir partiyi, Marksist bir partiyi gerektirir; Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi böyle bir parti olmalıdır.

Menşevikler, yani azınlıktakiler (Rusça Menşe, daha az demektir) Lenin'in çözümlemesini kabul etmezler.

Bunlar, köylülerin rolünü yadsırlar ve örgütlü, disiplinli bir partinin kurulmasını istemezler. Rusya'da yakın bir sosyalist devrim olanağına da inanmazlar.

Yalnızca o sıradaki koşullara bağlı nedenlerle kongrede çoğunluğu elde eden Bolşevikler, göçmenler arasında

çoğunlukta değildiler; durum bundan uzaktı. Göçmenler arasındaki en saygın kişiler, onların tezlerine karşı çıkıyorlardı. 2. Kongrede Martov'un durumu böyleydi, Plehanov ise, önce Lenin'i destekledikten sonra, Menşeviklere katıldı, Son olarak, ünlü Leon Davıdoviç Bronstein'in (Troçki takma adını almıştı) Lenin'in karşıtları arasında olduğunu belirtmek gerekir. Lenin'den daha genç olan Troçki (1879' da doğmuştu) birbuçuk yıl Odesa hapishanesinde kalmış, sonra Sibirya'ya sürgüne gönderilmişti. 1901'de, kaçar ve Londra'da Lenin'e katılır; ama 2. Kongrede onu şiddetle eleştirir. Bu durumda, *Iskra* Menşeviklerin gazetesi olur. Lenin ise yeni bir gazete yayımlar : *Vperyod* (Öncü).

* * *

Japonya karşısında Rus yenilgisinden sonra, birinci Rus devrimi-1905 Devrimi- patlak verir.

22 Ocakta, barışçı uzun bir kortej, grevde bulunan Petersburg'lu 150.000 işçinin bir dileğini Çar'a iletmeğe gelmektedir. Kazaklar bu kalabalığa ateş ederler ve 1000 kişi ölür, binlercesi de yaralanır. "Kanlı pazar" devrimci bir dönemin başlangıcını belirler.

Burjuvazi ve liberal soylular, reform ve bir Anayasa talep ederler. Meslek birliklerinde toplanır, genel bir zemstva ve kent kongresi düzenlerler. Taşrada sayısız köylü ayaklanmaları, köylü isyanları olur.

Kentlerde meclisler (yani Rusça Sovyetler) kurulur. "Potemkin" zırhlısındaki isyan gibi, donanmada isyanlar çıkar.

Bu durumda Çar gerilemek zorunda kalır. Japonya ile barış andlaşması imzalar, kimi özgürlükleri biçimsel olarak kabul eden 30 Ekim tarihli Bildirgeyi yayımlar ve bir yasama meclisi -Duma- seçimini ilan eder.

Bu sırada bastırma hareketi de Çarlık rejiminin tüm hasımları üzerine çullanır. Sovyetler feshedilir. Moskova'daki bir ayaklanma da sert bir biçimde bastırılır. Toplam olarak 15.000 ölü vardır; 80.000 kişi de sürgün edilir.

Çarlık kurtarılır; ama bu durum kaç yıl sürecektir? Yaşamasının nedeni, duraksamalar, yanılgılar ve Çarlık karşıtları arasındaki bölünmelerdir. Lenin, bundan alınması gereken dersi gözden kaçırmaz.

Birinci Duma seçimleri burjuva Anayasacı -Demokrat Partisine (bu sıfatların başharfleri Rusçada K.D. dir, bu da Partiyi "Kadet Partisi" diye okutur) ve Ekimcilere (yani Ekim 1905 bildirgesi yandaşlarına) çoğunluk sağlar.

Stokholm Kongresinden beri yeniden bir tek Partide birleşen sosyalistler, bu seçimleri boykot etmişlerdir. Çarlık otokrasisinin yandaşları, siyasi polis*Okhrana* ve ordunun yüksek rütbeli subaylarının yardımıyla silahlı gruplar oluşturmuşlardır. Bunlar köylerde ve kentlerde dehşet salan "Yüz - Karalar" dır.

Ekimciler ile kadetler parlamenter bir monarşi isterler. Çar, bunu reddeder ve birinci Duma'yı dağıtır. Kurulan İkinci Duma'da sosyalistler, çoğunluğu Menşevik olmak üzere çok kalabalıktır.

Bu sırada, iki dereceli yeni bir seçim yasası çıkarılır; bu yasa eşitsiz bir temsil getirmektedir. Çünkü bir birinci seçmen, servet ve mesleğe göre, 23 arazi sahibini, 1000 varlıklı burjuvayı, 15.000 orta burjuvayı, 60.000 köylüyü, 125.000 işçiyi temsil eder.

Bu durumda, üçüncü Duma'nın Çarlık yanlısı bir çoğunluğu olur. Ama 1905 devriminin başarısızlığından kaynaklanan sosyalist muhalefetin sıkıntıları da çok uzun sürmez. 1911 yılıyla birlikte, daha kalabalık, daha örgütlü, daha kararlı olmak üzere grevler yeniden başlar. 1912 Ocağında yapılan Prag Kongresinde Bolşevikler bağımsız bir parti olarak örgütlenirler. Partinin bir Merkez Komitesi,

bir de Rusya Bürosu vardır. Yasadışı bir partidir, ama Duma seçimleri ve yasal basın gibi varolan tüm yasal olanakları kullanır. Yasal Bolşevik gazetesi *Pravda*'nın (gerçek) ilk sayısı, 1912 Mayısında böylece yayımlanır.

Devrimci hareket yeniden yükselmeye başlar.

Bir askeri birlik, Sibirya'daki Lena nehri kıyılarında, grevdeki maden işçileri üzerine ateş açar ve 250 işçi ölür.

Aralık ayında dördüncü Duma seçimleri yapılır.

Bolşevikler, işçi küme'sinde 9 milletvekilliğinden 6'sını kazanırlar.

İşçi küme'sindeki seçmenlerin % 57'si Bolşeviklere oy vermiştir. Bu oran, daha savaş öncesinde, bu Partinin önemini ve sabırlı propaganda ve örgütleme çalışmalarının somut sonucunu göstermektedir.

1905 devrimi sırasında Rusya'ya dönen Lenin, 1907'de yeniden yurtdışına gitmiştir. Sırasıyla Berlin, Cenevre, Kapri ve Paris'te yaşar. 1912 sonunda Avusturya Polonyasında, Krakov'dadır. Burada, 1913'de, Partisinin savaş ve Devrimden önceki sonuncu toplantısı olan bir konferans toplanır.

O halde, 1914'de, Çarlığa muhalefetin bilançosu nedir?

Burjuvazinin büyük bir bölümü ile bir tutam soylu, bir parlamenter monarşi düşü içindedirler.

Menşevikler, aydınlar arasında Bolşeviklerden daha etkindirler. Bunun nedeni, dördüncü Duma'daki 6 Bolşeviğe karşılık, 7 milletvekilleri olmasıdır. Bolşevikler de işçiler katında egemendirler.

Prag Bolşevik Kongresinden sonra, Viyana'da, Bolşeviklere karşıt tüm sosyalist kesimlerin nabzını yoklamaya yönelik bir konferans toplanmıştır. Bu konferans Menşevikleri Yahudi Sosyalist Partisi'ni (Bund) ve Troçki'nin grubunu bir araya getirir. Troçki, bundan böyle, Ağustos Bloku adı verilen bu antibolşevik sosyalist ortaklığın sözcüsüdür.

Devrimci Sosyalistlerin de küçük burjuvazi ve hele hali vakti yerinde köylüler içinde, kulaklar arasında çok sayıda yandaşları bulunmaktadır. Henüz sayıca çok az (15.000 kadar) olan Bolşevikler ise, işçiler katında büyük bir etki sahibidirler. Gazeteleri vardır, köylerde bir takım üsleri bulunduğu gibi, çok iyi durumda bir gizli örgüte sahiptirler, ama çok sıkı bir takip altındadırlar. Birçok yöneticisi ya yurtdışında, ya J. Sevrdlov, J. Stalin gibi Sibirya'da sürgünde ya da Dzerjinski gibi hapistedir.

31 Temmuz 1914'de, Rusya'da, Seferberlik kararnamesi yayımlanır ve 1 Ağustos'ta Almanya Rusya'ya savaş ilan eder.

Rus İmparatorluğu, hemen bir savaş ve devrim kasırgasına kapılacaktır. Demir ve kandan, yeni bir dünya doğmak üzeredir...

1905 devriminin arifesinde, Ch. Peguy, Rusya'nın geleceğini şu sözlerle düşündürebiliyordu :

"İnsanlığın bir bölümü, önemli bir bölümü, ölüm ve özgürlük yollarında acıyla ilerliyorsa...

Koca bir devrim, bilinmez nice kanlı ve tüyler ürpertici düşükle, halk savaşları, ırk savaşları, sınıf savaşları, iç savaşlar ve bundan da öte katliam ve kasaplık vb. ile en zorunlu özgürlüklerin en ağrılı doğumuna yöneliyorsa [13]".

Onun (Peguy'un) birkaç satır yukarıda sözünü ettiği "yeraltı volkanı" yakında püskürmeyecek miydi?

KAÇINILMAZ DEVRİM
AMA HANGİ DEVRİM?

Demek oluyor ki, 1914'te Rus İmparatorluğu son derece özgün özellikler gösterir. Bu özgünlük, Rusya'nın aynı zamanda Batı Avrupa'nınkine benzer bir gelişmeye sürüklendiğini görmemize engel olmamalıdır. Rusya hem genel yasalara uyar, hem de çok büyük bir kendine özgünlük gösterir. Bir yandan Çarlığın, öte yandan kapitalizmin görece zayıflığını açıklayan bu özgünlüktür. Yönetim sistemi, Rusya'da kapitalizmin gelişmesine ve 1914 savaşı sırasında Lenin'in incelediği emperyalizmin ortaya çıkışına bağlı yeni ekonomik koşullara uygun görünmez. 1905 devrimi, Çarlık için toprak köleliği ve Rus Ortaçağı dönemindeki durumda kalmanın güçlüğünü göstermiştir. Rusya artık yüzyıllar boyunca olduğu gibi yönetilemiyordu. Rus

burjuvazisi, mutlak erk sahibi Çarlıktan yakasını kurtarırken, derinde bulunan etkili ve sırası gelince kendisini de devirecek olan yeni güçleri serbest bırakarak, sihirbaz çırağı rolünü oynamayacak mıydı?

1914 savaşı, İmparatorlukta varolan tüm bölünmeci güçleri, endişe içindeki burjuvaziyi, sömürülen işçileri, topraksız ve sefil köylüleri, ezilen halkları seferber edecektir. Bütün bu güçler iktidarı ele geçirme yarışına kalkacaklar, bu yüzden, on yıllardan beri içeriden çökertilen ve kemirilen imparatorluk gümbür gümbür yıkılacaktır. Savaş, onun dayanamayacağı çok çetin bir sınavdı. İmparatorluk, yüksek tansiyonun her an ölüme götürebileceği bir kalp hastası gibiydi. Daha önce Rus-Japon savaşı, 1905 devriminin koşullarını hazırlamıştı; 1914 savaşı da 1917 Devrimine olanak sağlayacaktı. Devrimin koşullarını yaratan savaş değildir; savaş yalnızca Çarlığı yıkmak için eksik olan rüzgarı getirmiştir. Bu, devrimin alınyazısının savaşa bağlı olduğu anlamına gelmez. Rusya bir devrime gebeydi, çirkindi! Herkes bunu kabul eder, bunu tekrarlar. Geriye nasıl ve ne zaman sorusu kalıyordu! Hangi devrim söz konusu olacaktı? Çünkü tarihsel olaylar, Diderot'nun sözünü ettiği büyük kitapta altın harflerle yazılı değildir; bu olaylar insanın etkinliğinden doğar ve bir yığın yasalara uyarlar. İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar.

K. Marx'ın Komün konusunda Kugelman'a yazdığı şu sözleri anımsayalım :

"Eğer mücadeleye sadece "kesin olarak elverişli şartlarla" başlamak gerekseydi, o zaman tarihi yapmak elbette çok kolay olurdu. Öte yandan "raslantılar"ın tarihte hiçbir rolü olmasaydı, tarih çok gizemli bir şey olurdu. Bu beklenmedik durumlar, doğal olarak, evrimin genel yürüyüşüne katılır ve başka beklenmedik durumlarla dengelenmiş olurlar... hareketi yönetecek şeflerin niteliğine ilişkin "raslantı"da bunlar arasında yer alır."(17 Nisan 1871)

Kuşkusuz, insanlar tarihi rasgele yapmazlar. Düşünürsek, ekonomik gelişme yasaları, toplumların evrimine ilişkin genel yasalar vardır, ama insanın özgürlüğü, bu tarihsel sürecin akışı içinde şöyle ya da böyle bütünüyle etkilidir. İnsanlar tarihlerini gelişigüzel yapmazlar, ama yaparlar.Ve işte tam da bu nedenledir ki, 1917 Rusya'sında Bolşeviklerin zaferi insanlık tarihinin içkin bir verisi değildi. Uygun koşulların bir araya gelmesi, belli bir nesnel durum, devrimci yöneticiler tarafından bu koşullarla bu nesnel durumdan akılcı ve cesur bir biçimde yararlanılması : işte Sovyet Devriminin başarısının anahtarı budur. Satranç tahtası üzerinde piyonlar vardır, ama oynamak insanlara düşen bir iştir.

İKİNCİ BÖLÜM

1789'DAN KOMÜN'E
9 AYDA DEVRİM

"Komün üzerine yorumların çeşitliliği ile bunu kendilerine göre anlatan çıkar çevrelerinin çokluğu göstermektedir ki, daha önceki bütün hükümet biçimlerinin mutlaka bastırıcı olmalarına karşın, Komün bütünüyle açık yürekli bir siyasal biçimdi.

Onun gerçek sırrı da buydu. O, özünde, üreticiler sınıfının gasıplar sınıfına karşı mücadelesinin ürünü olan bir işçi sınıfı hükümeti, yönetimi altında emeğin kurtuluşunun gerçekleşebileceği en sonunda keşfedilmiş bir siyasal biçimdi."

K. MARX
Fransa'da İç Savaş

RUSYA VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

Çarlık Rusya'sının savaşa girmesi, hem dış, hem de iç politikaya ilişkin nedenlerle açıklanır.

Dış politika planında, Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun Sırbistan'ı ortadan kaldırarak Balkan Yarımadası'na egemen olmasını engellemesi söz konusudur. Böylelikle, Balkanlar'daki Slav Devletleri üzerinde kendi etkisini sağlamlaştırmayı ümit eder. Öte yandan, Çarlık diplomasisinin şu eski düşünü de gerçekleştirmek ister : Karadeniz ve Akdeniz'e serbestçe çıkabilmesi için İstanbul ve Boğazları ele geçirmek.

İç politika planında, savaş, muhalefeti bastırmayı kolaylaştıracak ve halkı, eski düşman Almanya'nın saldırısına uğrayan Rusya'yı savunmak üzere, Çar'ın arkasında toplayacaktır. Daha önce Japonya karşısında yenilen Rus

ordusu, kuşkusuz, 1914'te hazır değildir. Bu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun savaşı çabuklaştırma nedenlerinden biridir. Seferberlik, elbette yavaş, ama sanılandan daha hızlıdır. Bu durum, Rus Komutanlığına, Ağustos sonuyla birlikte Alman ordularına saldırı olanağı verir. Alman Komutanlığı bir takım tümenlerini Fransız cephesinden geri çekmek zorunda kalır. Bu olay, Fransızların Eylül ayı başındaki Marne zaferini kolaylaştıracaktır.

Stratejik bakımdan zayıf olan Rus birlikleri, 30 Ağustos 1914'te Tannenberg'de yenilir.

Bununla birlikte, silah altında, o dönem için çok büyük bir sayı olan, 14 milyon insan vardır. Ne ki, bu ordunun komutası yetersiz, donatımı kötüdür. Cephede yalnız 7 milyon asker vardır, bunun da ancak onda biri ön saftadır.

Bu köylü ordusu - askerlerin onda dokuzu köylüdür- o dönemdeki üst rütbeli Rus subaylarının raporlarında belirttikleri gibi, savaşmaya pek istekli değildir. Alınan emirlere karşı gevşeklik ve kötü niyet dahil her yolu bulurlar. Bu askerlerin son derece mutsuz olduklarını da ekleyelim. Genellikle, askeri planda ciddi bir hazırlık olmaksızın, korkunç bir hasma karşı çetin savaşlara sürülürler. Kimi zaman ellerinde bir tüfekleri bile yoktur... Kayıplar ağırdır : 1914 sonunda 500.000 ölü vardır.

1915'te, Alman Genel Kurmayı saldırısını yoğunlaştırır. Böylece, Varşova da içinde olmak üzere, Polonya ile Litvanya Mareşal Hindenburg'un birliklerince işgal edilir. İşte, Alman birlikleri Berezina üzerindedir! Rusların 900.000'i tutsak olmuş, yüzbinlercesi ölmüş ve yaralanmıştır.

Bolşeviklerin dışında tüm politik kuruluşlar Rus hükümetinin tavrını desteklediler. Savaş ilan etmek üzere toplantıya çağrılan Duma, II. Nikola'yı hararetle alkışlamıştı; ama bu, Duma'nın hemen tatil edilmesini engellemedi.

Menşevikler de, tıpkı Fransız, İngiliz ve Alman sosyalistleri gibi, kendi hükümetlerini desteklerler.

Plehanov, Kerenski gibi, savaştan yanadır. Zincirden boşanan milliyetçilik karşısında, bir tek tanınmış sosyalist boyun eğmeyi reddeder : Lenin'dir bu. Avusturya polisi tarafından tutuklanınca -Krakov, o sırada Avusturya toprağıdır- yeniden İsviçre'ye sığınır. Rusya ile bağları kötüdür. Bolşevik milletvekilleri ve yöneticiler, davasından dönen biri dışında, tutuklanır ve sürgüne gönderilirler; Partiyi Rusya'da yöneten Kamenev'in[1] durumu böyledir. Parti'nin gazetesi "Pravda" yasaklanmıştır. İş müfettişliğince yayımlanan istatistiklerin gösterdiği gibi, işçilerin savaşkanlığı azalmıştır.

Lenin, 1914 Ekim'inden başlayarak -ama metin Kasım başında yayımlanmıştır- Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (R.S.D.İ.P.) adına, "emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürmenin, proletaryanın, Komün'ün deneylerinin kanıtladığı, Bazel Kongresi (1912) kararlarının işaret ettiği, çok gelişmiş burjuva ülkeleri arasındaki emperyalist savaş koşullarından kaynaklanan tek doğru sloganı olduğunu" açıklar[2].

Tarihçi, Bolşeviklerin mücadelesini öncelikle incelemeyi görev bilir. Çünkü Rusya'nın kaderini belirleyeceğini bildiğimiz bu 1914 yazı, böylelikle daha iyi anlaşılabilir. O halde, Bolşeviklerin neden bu ülkede ve bu anda zafer kazandıklarını açıklayan kanıtları araştırmamız gerekir.

1915 Şubat'ında, Bern yakınlarında, R.S.D.İ.P.'nin yurtdışındaki kesimlerinin bir konferansı toplanır. Altı gün sürer. Bu Konferansta Lenin'in yanında Zinovyev[3] ve Buharin[4] bulunur.

Konferans, Lenin'in temel görüşlerini kabul eder, ama bu görüşler Avrupa'da ve hatta Rusya'da ancak küçük bir yankı yapar. Bu sırada gelişen olaylar, bu görüşlerin uygun bir zemin bulmasını sağlayacaktır.

Rusya'nın Almanya karşısındaki yenilgileri burjuvaziyi kızdırır.

Kazalarda ve taşra illerinde seçilen meclisler, yani Zemstva'lar,savaş başladığında, belediye işi gören bir komite atamışlardır. Bu komiteler, silah ve donatım sanayiinin yönetimine katılmak isterler.

Çar, 1915 Haziran'ında yapılan bir sanayi ve ticaret temsilcileri Kongresinin dağıtılmasını emrederek ve kendi komitelerini kurarak karşılık verir. Sanayi ve ticaret temsilcilerince kurulan savaş endüstrisi komiteleri, bu arada, girişimlerine işçileri ortak etmeğe çalıştılar. Bolşevikler bu seçimleri boykot ettiler, Menşevikler ise seçimlere katıldılar.

Bu girişimler burjuvazinin savaşa karşı olmasından değildir; daha iyi yapılmasını istediği içindir. Çarlık bürokrasisinin beceriksizliği ve rüşvetçiliği herkesin gözüne batar hale gelmiştir. Rasputin, giderek artan önemli bir rol oynar. Savaş Bakanı Suhomlinov ile topçuluk işleri yöneticisi Grandük Serj, haklı olarak, her türlü suistimale arka çıkmakla suçlanırlar. Suhomlinov, Eylül 1917'de, Almanya hesabına casusluktan mahkûm edilecektir.

Duma, savaş çalışmalarını desteklemek için, Eylül 1915'te, Çar'a işbirliği teklifinde bulunur.

Boşuna zahmet! II. Nikola bunu geri çevirir, üstelik Parlamentoyu tatil eder. Demek ki liberal soylular ile burjuvaziyi Çar'dan ayıran geniş bir hendek vardır.

Artan geçim sıkıntıları ve Bolşeviklerin çalışmaları nedeniyle, grevler daha da çoğalır.

İş müfettişliği, Ekim 1914'te, 2650 grevci bildirir. 1915 Eylül'ünde grevci sayısı 113.000 olacaktır.

Yine bu ay içerisinde, Bern yakınlarındaki Zimmerwald'de, onbir ülkeden otuzyedi sol sosyalist militanın katıldığı uluslararası bir konferans toplanır. Bu konferansın amacı, İkinci Enternasyonal'in tavrının geçersizliğini

ilan etmektir.

Konferansta, Rus sosyalistleri olarak elbette Lenin'i, sonra Zinovyev, Akselrod, Martov ve Troçki'yi buluruz. Bu konferans, Troçki'nin kaleme aldığı bir metin kabul eder, Lenin bu metni yine de yetersiz bulur, çünkü bu metin, emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürme sorununu koymaz, bununla birlikte, ona göre bu, bir ilerleme demektir. Bu durum yine de Lenin'in Menşevik Martov ile Akselrod'u eleştirmesini engellemez.

Menşeviklerden köylülerin rolünü yadsıma teorisini aldığı için Troçki'yi de şiddetle eleştirir, Lenin. Tartışma ilk bakışta biraz kurumsal, ama önemlidir. Gerçekten, "köylülerin devrimci güçlerinden bütünüyle yararlanılacak mı", işte bunu anlamak söz konusudur.

1915 Şubat'ından beri Menşeviklerden açıkca ayrılan Troçki, biraz Bolşeviklere yaklaşmakla birlikte, yine de Lenin'le polemiğe devam etmektedir.

Rusya'da durum giderek ağırlaşmaktadır. 1915 sonundan başlayarak, hiç değilse kentlerde, ciddi bir yiyecek kıthğı vardır. Hele taşımacılık görülmemiş bir düzensizlik içindedir. Savaş ağır bir biçimde Rus ekonomisine yüklenir.

Tarım ürünleri büyük ölçülerde azalır. Orta Avrupa ile ekonomik ilişkiler (Orta Avrupa ihracatın üçte birini, ithalatın ise yarısını temsil ederdi) kesintiye uğradığı gibi, Müttefik ve tarafsız ülkelerle ilişkilerde de fiili güçlükler ortaya çıkar. Ülkenin dış dünyaya yalnız iki giriş yolu vardır. Kuzey yollarıdır bunlar (Arhangelsk ve Murmansk), yani Rusya, dış dünyadan hemen hemen soyutlanmıştır.

Çok yüklü askeri harcamalar (Rusya, savaşın ilk üç yılı boyunca, 1913 yılı toplam bütçesinin % 167'sini bu iş için harcamıştır) durumu ağırlaştırır. Bu durumda rublenin değeri çok büyük ölçüde düşer; bu olay, fiyat artışlarını daha da hızlandırır.

1916 sonunda Rus ekonomisi ağır bir bunalım içindedir; tarım ve sanayi ciddi bir durgunluk yaşar; taşımacılık bozuktur; Devlet kasaları boşalmıştır.

Ordunun silahları eksiktir. Sadece tüfek değil (üç kişiye bir tüfek) top (hepsi hepsi 600 ağır top vardır) ve makineli tüfek (her alayda sadece üç makineli tüfek bulunmaktadır) de eksiktir; sanayi ise ordunun gereksindiği donatımı sağlamaktan acizdir.

1916 yazında yeni bir Rus saldırısı da başarısızlığa uğramıştır. Başlangıçtaki birkaç başarıya karşın, politik bunalım ağırlaşmaktadır.

Hep bir kenarda tutulan Duma, iktidara ve özellikle Gregori Rasputin'e karşı eleştirilerini arttırır. Hükümet değişikliklerine karşın, burjuvazi gitgide siyasal iktidara düşman olur. Gerek Kentler Birliği Kongresinde, gerekse Zemstva'lar Birliği Kongresinde temsilciler politik bir değişiklik istemekte duraksamazlar. Hükümet Başkanı Stürmer ile İçişleri Bakanı Protopopov, Almanya ile ayrı bir barış anlaşması yapmak istemekle suçlanırlar. Büyük Britanya ve Fransa elçileri de endişelidirler.

Ülkede hoşnutsuzluk pek çabuk büyür; grevler alabildiğine artar. Bunlar, kuşkusuz, amaçları sınırlı grevlerdir, ama yalnızca hoşnutsuzluğu değil, işçilerin artan savaşkanlığını da gösterirler. Geçim sıkıntısı ve fiyatların yükselmesi işçi sınıfı tarafından acı acı duyulur.

Cephede ve orduda asker kaçaklığı gitgide sıklaşır. Çarlık makamları, bu hareketi frenlemek, gemlemek ve durdurmakta yetersizdirler. Asker kaçaklarının sayısı hemen hemen bir milyona ulaşır.

Demek oluyor ki, bu 1916 yılı sonunda, Çarlığın artık ipin ucunu kaçırdığı açıkca görülür. Çarlık artık eskiden olduğu gibi ülkeyi yönetemez.

Ama onun yerine neyi geçirmeli?

Burjuva Partileri, yani Ekimci'ler ile Kadet'ler hükümdar değişikliği ile yetineceklerdir. 1915 Ağustos'undan

beri birleşmişlerdir.

Büyük sanayici Riabuşinski, "sorunların üstesinden gelebilecek yetenekte olmayan bir hükümet"in geçersizliğini ilan eder. Duma Başkanı M.V. Rodzianko, Moskovalı sanayici A.I. Guçkov, tarihçi P.N. Milyukov, Prens Lvov bu burjuva blokunun (bu bloka ilerici denir) öndegelen kişileriydiler.

Burjuvazi, 1915'te, Çar'ın Duma'yı tatil etme kararına mücadelesiz boyun eğmiştir. Ama 1916'da, askeri bunalımın derinleşmesi, ekonomik ve toplumsal güçlükler, onun farklı tavrını açıklar. O, bir saray devrimi ister ve buna giderek gereksinim duyar.

Savaşın ilanından beri yasadışı olan Bolşevikler dışındaki çeşitli sosyalist eğilimler, fiilen burjuva blokunu desteklerler. Duma'daki on Trudovik (İngiliz İşçi Partisi benzeri bir parti) milletvekili ile altı Menşevik milletvekilinin durumu böyledir. A. F. Kerenski, çeşitli sosyalist eğilimlerden üyeleri bir araya getiren İşçi Grubuna başkanlık eder.

Menşevikler de bir kaç gruba ayrılmıştır. Sağda, savaş politikasına katılan marksist kuramcı Plehanov vardır. Gvozdev ise, savaş endüstrileri merkez komitesindeki işçi grubuna başkanlık eder. Merkez, İ.G. Çereteli ile Çekidze, sol, Martov tarafından yönetilir. Fransa'dan atılan Troçki ise, şimdi A.B.D.'dedir ve - halâ bir takım ciddi anlaşmazlıklara karşın, giderek Bolşeviklere yaklaşır.

1916 Nisan'ında, yine İsviçre'de bulunan Kiental'de toplanan yeni bir uluslararası konferans, kırküç sosyalist temsilciyi bir araya getirir. Lenin, burada da, sonuçlardan bütünüyle memnun değildir, ama bunun yeni bir adım olduğunu düşünür. Bu sırada Bolşevikler, Rusya'da da, özellikle fabrikalarda ve orduda (yani köylüler arasında) yoğun bir etkinlik gösterirler.

Gizli Bolşevik örgütleri, St. Petersburg (Almanlığı anıştırdığından kentin bu eski adı Ruslaştırılmak istenmiş, Petrograd olmuştur), Moskova, Odesa, Bakü vb. deki tüm büyük işçi merkezlerinde etkindirler.

Askeri birliklerde de çabaları az değildir ve Rus Batı Cephesinde, özellikle Avusturya askeri birlikleriyle ilişkide görülen kardeşleşme davranışlarının artmasında etkenlikleri, vardır.

Bu 1916 yılı sonunda, Bolşeviklerin mücadelelerinin yansımaları henüz zayıf görünebilir, ama gerçekte derinlik bakımından önemlidirler.

Savaş yüzünden ağırlaşan Rusyanın durumu, bir devrimci durum yaratır.

Devrim ama, hangi devrim? 1789 mu, Komün mü? Önce biri, sonra öteki mi?

İşte, tarihte insanların rolü sorununun işe karıştığı nokta, kuşkusuz bu noktadır. Çünkü birçok olasılık vardır, ama bu olasılıklardan hangisi kendisini kabul ettirecektir? Yarım yüzyıl sonra, doğal olarak, bu soruya doğru cevap verebilecek durumdayız; bu, kesinlikle, olayların gelişmesini bildiğimizdendir. Bu nedenle, 1916 Aralık ayında, sayıları yalnızca birkaç bin olan, ama çağdaş dünyanın en şaşırtıcı kaderinin taşıyıcıları bulunan kişilerin rolü üzerinde durmanız gerekmektedir. Bununla birlikte, Bolşeviklerin sıkıntıları çoktur. Yöneticilerinin çoğu ya yurtdışında ya da hapistedir. Lenin, Zinovyev ve Buharin ile birlikte, İsviçre'dedir, Sverdlov, Stalin ve başka bir çokları Sibirya'da sürgündedirler. Aralarındaki anlaşmazlıklar halâ önemlidir. İsviçre ile Rusya arasındaki korkunç haberleşme sorunları ile birlikte, göçmenlik durumu ve gizlilik koşulları çalışmalarını daha da güçleştirir.

Ama bunlar Bolşeviklerdir ve topu topu bir yıl sonra, II. Nikola'nın çürümüş tahtının halefliğine soyunanlara üstün geleceklerdir.

1917 ŞUBAT DEVRİMİ

Aralık 1916! [5] Petrograd'a yiyecek sağlama sorunu giderek güçleşir. Kente, beslenmesi için gereken yiyecek vagonlarının ancak üçte biri gelir.

Dükkanların kapılarında uçsuz bucaksız kuyruklar oluşur ve kalabalık, bütün gün bir takım malları bekleyerek yerinde sayar. Soğuk şiddetlidir, yakacak yoktur; fiyatlar başdöndürücü bir biçimde tırmanır (üç ayda % 25'den fazla). 1916 Ekim'indeki büyük grevlerden sonra (Resmi istatistiklere göre tüm Rusya'da 187.000 grevci vardır), Kasım ve Aralık'ta grev hareketi azalmıştır, ama 1917 Ocak ayında daha güçlü bir biçimde yeniden başlar.

Yıl içinde askerden kaçanların sayısı daha artmıştır. Bir milyona yakın asker kaçağı vardır ve Komutanlık bu hareketi bastıramaz. Bir takım yüksek rütbeli askerlerle

Duma milletvekilleri, sanayici ve soylular tarafından ayarlanan komployu bu açıdan değerlendirmek gerekir.

Bunlar bir saray devrimi hazırlarlar.

Çar II. Nikola'yı uzaklaştırmaya ve yerine, II. Nikola'nın öz kardeşi Mişel'in naipliği altında, oğlu Aleksi'yi geçirmeye yönelik bir komplo böylece düzenlenmiştir.

Büyük Britanya elçisi Buchanan, Fransa elçisi Maurice Paleologue, bu girişime karşı değil, tam tersine ondan yanadırlar. Rusya'daki durum onları endişelendirir. İmparatoriçe, Rasputin ve kimi Bakanların yandaş oldukları ayrı bir barış andlaşmasından korkarlar. Bir halk devriminden de korkarlar. Bunların kaygıları, burjuvazinin kaygıları ile birleşir.

1917 Şubat'ında, Petrograd'da müttefiklerarası bir konferans toplanır. Resmi anlatıma göre konferansın amacı, "müttefiklerin eylemleri arasında tam bir uyum" sağlamaktır. Asıl amaç, ayrı bir barışı engellemektir.

Bu konferansın kulislerinde Fransızlar ile Ruslar arasında gizli bir görüşme olur. Gelecekteki Cumhurbaşkanı, o sırada Sömürgeler Bakanı olan Fransız temsilcisi Gaston Doumerge, Rus Hükümetiyle, o zaman gizli olan bir anlaşma imzalar. Bu anlaşmanın hükümleri çok anlamlıdır. Fransa, Almanya'ya karşı zaferden sonra, yalnız 1871'de kaybettiği Alsace ve Lorain'i değil, Sarre Bölgesini de elde edecektir. Ren'in sol yakasındaki Alman topraklarını kapsayan özerk bir hükümet kurulacaktır. Rusya'ya gelince, Batı sınırına ilişkin sorunları dilediği gibi çözebilecektir. Başka bir deyişle, Rusya, savaşın başında bir Polonya Devletinin yeniden kurulmasına ilişkin verdiği sözü geçersiz kılabilecektir. İstanbul konusunda hiçbir anlaşma yapılmamıştır, ama bu konuda Rus çıkarlarına uygun bir biçimin anıştırıldığı bilinmektedir. Çünkü bu, sonuç olarak, Anglo-Sakson Devletleri ile Orta Avrupa ülkelerine karşı düşünülen bir Avrupa bölüşümü anlaşmasıdır. Ne ki Rus Devrimi yakında bu

diplomatik yapıyı yıkacak ve Fransız yöneticilerin umutlarını yok edecektir.

Şubat Devriminden önce, ayrı barış yandaşlarını elemek, iktidarın savaştan yana ögelerce ele geçirilmesini teşvik, ve savaşa son vermek isteyenlere karşı mücadele etmek için Fransız yöneticilerce harcanan çabalar şimdi daha iyi anlaşılmaktadır.

Önce, halkın gözünde rejimin kokuşmuşluğunu simgeleyen kişiden kurtulmak yani Rasputin'i öldürmek gerekir.

Saygınlığını iyice yitirmiş Stürmer'in yerine Hükümet Başkanı olarak 23 Kasım'da. Trepov'u getirmek endişeleri gidermez.

II. Nikola Duma'yı dağıtmak ve daha uysal bir başka Duma seçtirmek ister.

Metalürji Kongreleri yönetim kurulu başkanı da olan Duma'nın ikinci başkanı Protopopov, Temmuz 1916'da, Stokholm'de, Almanya'nın bir temsilcisiyle görüşmüştü.

II. Nikola, Protopopov'u, Eylül'de İçişleri Bakanı atamıştı.

22 Aralık'ta Kentler Birliği ile Zemstva'ların kongreleri yasaklanır. Daha ertesi gün, iktidar, süreli yayın ortakları derneği ile çocuk doktorları derneğinin toplantılarını yasaklayacak kadar ileri gider.

30-31 Aralık 1916 gecesi, Rasputin, Prens Felix Yusupov'un evinde bir pusuya düşürülüp öldürülür. Neva'ya atılan cesedi 1 Ocak 1917 günü bulunacaktır.

Rasputin, tabutu da taşıyan Çar'ın önünde gömülür, ama bu, hiçbir sorunu çözmemiştir.

Trepov'un yerine yaşlı Prens Golitzin geçer; iki ayda, bu, üçüncü Hükümet başkanıdır.

İki başkentte, yani Petrograd ile Moskova'da, maddi sıkıntılar her gün biraz daha artmaktadır. Bolşeviklerin mücadelesi daha da sertleşecektir. Ekim 1916 tarihinden

sonra kurulan Merkez Komitesi Rusya Bürosu'nda şu üç yönetici vardır :

– Lenin Stokholm'de iken onunla yıllarca yazışan Şilyapnikov bu Büronun başkanıdır.

– Sibirya'dan kaçan 26 yaşındaki Molotov, Propaganda sorumlusudur.

– Yine Sibirya'dan kaçan Zalutski, Büro ile Petrograd Komitesi arasındaki ilişkiyi sağlar.

Moskova ve Petrograd Komitelerine, 1917 Ocak ayı ile birlikte bir genel grev ile bir büyük işçi gösterisi düzenlenmesini öneren işte bu Bürodur.

Kanlı Pazar'ın (yani 21 Ocak 1905) yıldönümü tarihi üzerinde anlaşılır. Bu vesileyle ortaya atılacak başlıca sloganlar şunlar olacaktır : "Kahronsul savaş! Kahrolsun hayat pahalılığı!"

Kimi Menşeviklerle "Miejrayonka"lara (Troçki'nin dostları grubu) başvurulur, ama bunlar ayrı ayrı hareket etmeğe karar verirler.

Gizli basımevi polisce açığa çıkarılmış olduğundan, Bolşevikler yalnız sözlü propaganda yapabildiler.

* * *

21 Ocak 1917'de, Petrograd'da 150.000 grevci vardı; kentteki işçilerin % 40'ıydı bu. O sıradaki koşullar ve grevin açıkca politik bir kitle grevi olduğu dikkate alındığında, bu sayılar hiç de fena değildir. Sokak gösterileri daha yetersizdi. Fabrika avlularındaki toplantılar, sokaklarda yürüyüş girişimleri büyük bir direnişle karşılaşmaksızın, polisce çabuk dağıtıldı. Bu eylem, elbette, sadece bir başlangıçtı; bunalımın ağırlaşmasına ve artan hoşnutsuzluğa bağlıydı.

Ocak ayı boyunca 200.000 grevci hesap edilir ve bir polis raporu (Petrograd *Okhrana*'sının 525 numaralı dosyası)

"genel grev düşüncesinin her gün bir çok yandaş bulduğunu ve 1905'te olduğu gibi halkı sardığını" belirtir.

Bu sırada, Savaş Endüstrileri Komitesi'nin işçi grubundaki Menşevik yöneticiler, birkaç hafta önce Çar tarafından tatil edilen Duma'nın açılması için büyük bir gösteri önerirler.

Bu gösteri Duma'ya bir destek olacak ve bir "ulusal kurtuluş hükümeti" talebi üzerinde Çar'a karşı birleşik bir işçi ve burjuva bloku oluşturacaktır. Bolşevikler bu öneriyi kabul etmezler. Bağımsız bir eylem isterler.

Petrograd Komitesi işçilere yönelik bir metin kaleme alır :

"Ulusal kurtuluş istencesi, kan dökülmesini ve savaşın tüm yıkımlarını haklı göstermeğe yönelik yeni bir aldatmacadır. Politik özgürlüklerle savaşın sona ermesini yalnız ve yalnız, iktidarın, devrilecek Çarlık hükümetinin elinden, işçilerle yoksul köylülerin ellerine geçmesi ve Kurucu Meclisi toplantıya çağıracak bir Geçici Devrimci Hükümetin kurulmasını sağlayabilir."

Savaş Endüstrileri Komitesi'nin işçi grubu (Menşeviklerce yönetilir), Duma'nın yeniden açılması için Torid Sarayı önünde yapılacak bir işçi gösterisine çağrı yapan bir bildiri yayımlar. Hükümet, 8 Şubat'ta, Gvosdev ile grubun öteki üyelerini tutuklatarak karşılık verir.

12 Şubat'ta, tam yetki verilen General Habalov'un yönetiminde, Petrograd askeri bölgesi kurulmuştur. Çar, devrime karşı savaşa girişmek ister.

25 Şubat, Karnavalın son günüdür... Duma'nın yeniden açılışı 27 Şubat olduğundan, Menşevikler de o gün gösteri çağrısında bulunduklarından, Bolşevikler, 26 Şubat günü için bir grev ve bir gösteri çağrısı yapmağa karar verirler.

Bu sırada tarafları anlaştırmak için biri Gorki'nin [6], öteki Avukat Halpern'in evinde iki toplantı oldu. Bu top-

lantılar hiçbir sonuç vermedi, ne ki Bolşevikler, kendi sloganlarıyla 27 Şubat'ta da gösteri çağrısında bulundular.

26 ve 27 Şubat hareketleri görülmemiş bir başarı gösterdi. Onbinlerce grevci, ama çok az gösteri vardı. Bu arada üniversite öğrencileri de üç gün boykota gittiler ve 27 Şubat'ta Petersburg'un büyük anayolu Nevski Caddesinde gösteriye çıktılar.

Hava çok soğuk (sıfır altı 25 derece), yakacak da yoktur. Ekmek ve diğer gıda maddelerinin kıtlığı daha da yaygındır.

Kentte, ancak oniki günlük un kalmıştır. Bu nedenle Belediye bir karne sistemi getirmeğe karar verir.

1 Mart'ta, ekmek kamesi sistemine geçildiği duyurulur; ekmekçiler kapılarını kapatırlar, ama sık sık, çoğunluğu kadınlardan oluşan büyük bir kalabalık dükkanları ve bakkallarla kasapları yağmalar.

İki milyon nüfuslu kentte 350.000 işçi vardır. Bütün kent açtır, soğuktan donar. Tüm gıda maddeleri satıcıları kapılarını kapatınca, öfke artar, çünkü bu işçi sınıfı çoktan belli bir olgunluğa ulaşmıştır; devrimci gelenekleri ve biraz örgüt anlayışı vardır. Artık 1905'te değiliz. Durum daha tehlikeli, Çarlık daha zayıf, deneyim ise daha büyüktür.

2 Mart'ta, hem Petrograd'ın, hem de tüm Rusya'nın en büyük fabrikası olan Putilov Fabrikasının bir atelyesi greve başlar. Ertesi gün tüm fabrika grevdedir ve grev sonraki günlerde de sürer.

7 Mart'ta, Fabrika yönetimi de lokavt yapmağa karar verir.

8 Mart'ta, Uluslararası Kadınlar Günü (1890'da, Kopenhag'da toplanan Uluslararası Sosyalist Kadınlar Kongresi'nce kararlaştırılmıştır) nedeniyle Bolşevikler yeni sokak gösterileri ve grev çağrısında bulunurlar.

O gün 90.000 grevci vardır, kenar mahallelerde de gösteriler olur. Bu gösterilere çok sayıda kadın katılır. Herkesin

ağzında iki slogan vardır : "Ekmek" -bu slogan simgesel bir haykırış değil, bir taleptir, kesin bir istektir, ailesini ve çocuklarını beslemek için ekmek isteı kişi- ve "Barış"

Gösteriler, öğleden sonra, Nevski Caddesindeki Belediye yakınlarına ulaşır ve göstericiler, polis ve destek güç olarak çağrılan kazaklarla karşılaşır, ama bu birlik müdahale etmek istemez.

Ertesi gün, 9 Mart'ta, her şey yeniden başlar. Grevlerle gösterilere gelince, gösteriler daha güçlü, grevler daha kararlıdır; kadınlar, çocuklarını da yanlarında getirmişlerdir.

Kenar mahallelerden, başta Bolşeviklerin hakim olduğu Viborg'dan gelenler kentin merkezine yürürler. Bunlar, Erikson Fabrikası (Telefon aygıtları) işçileri,Nobel'de ve Renault'da, Lessner'de, Parvianen'de ve Tersane'de çalışanlardır. Sayıları 40.000'dir, ama polis orada, kenar mahalleleri kente bağlayan köprünün ucunda bekler ve geçişi engeller. Başka gruplar oluşur. 200.000 grevci,onbinlerce gösterici vardır. Kent kaynamaktadır.

Engelleri aşılan polis, sağa sola ateş açar, ölenler olur, ilk ölüler, genellikle, başlayan bir devrimden haberleri olmayanlardır.

Tramvay vagonları devrilir, ama gün, daha kötü bir olay olmaksızın biter. Ve 10 Mart'ta, grev genelleştiği sırada, gösteriler yeniden başlar. Sayısız kızıl bayrak ve flama vardır : "Kahrolsun savaş!", "Kahrolsun Çarlık!" Ama bu kez göstericiler, silahlanmayı düşünürler. Yalnız yakaladıkları polislere saldırır, polis karakollarını ele geçirirler.

Atlı polis acımasızca saldırır, bazan ona askeri birlikler yardım ederler. Kazaklar bazan aldırmaz, bazan da polise karşı çıkarlar.

Bu sırada genel karargâhında bulunan II. Nikola şu telgrafı gönderir . "Almanya ve Avusturya ile savaşın bu ciddi anında hiç hoş görülemeyecek olan bu karışıklıkların,

başkentte, yarından itibaren durdurulmasını emrediyorum."

Genel Kurmay, Petrograd'a güvenilir birlikler yollanmasını emreder. 10 Mart'ı 11 Mart'a bağlayan gece yüzlerce kişi tutuklanır, tutuklananlar arasında Bolşevik Parti'nin Petrograd Komitesi yöneticileri de vardır.

Bu durumda ordunun tutumu, elbette belirleyiciydi, ama askerler savaştan bıkmıştır ve işçilerin çağrılarına karşı duyarlıdırlar.

12 Mart'ta, Volinski muhafız alayı ile Pavlovski alayı, işçilerin üzerine yürümeyi reddederler. Üstelik, Viborg mahallesine varıp, işçilere katılırlar. Başka alaylar da aynısını yapar.

Burjuvazi, doğal olarak, olayların büründüğü devrimci havadan çok endişelidir.

Duma Başkanı Rodzianko, Duma'ya razı olması için Çar'a yalvarır. Ama yalnızca, Duma'yı Mayıs ayına kadar kapatma kararını alır.

12 Mart'ta Petro'nun kenti, hemen bütünüyle işçilerle, ayaklanan askerlerin ellerindedir.

Duma'nın kapısına bir duyuru asılmıştır :

"Toplantı yapılmayacaktır. Yeni bir emre kadar Duma'ya giriş yasaktır".

Milletvekilleri, grup başkanları görüşmesinin sonuçlarını beklerler. Grup Başkanları, Duma'yı kapatan İmparatorluk kararnamesini kabul ederler. Duma, artık yalnızca özel olarak toplanacaktır. Bir devrimden kaçınmak için kurnazca bir seçimdir bu! Bir Jeu de Paume yemini* de yapılmayacaktır; o kadar büyüktür ayaklanma korkusu!

Kalabalık, Torid Sarayı kapılarında toplanmıştır, işçilerle askerler gösterilerini sürdürürler. Özel bir toplantı yapan Duma, basit bir komite kurulmasını kararlaştırır ve öğleden sonra saat 5'te dağılır. Bu Komite, Duma Başkanı ve Başkan yardımcısı ile parlamentonun çeşitli gruplarının yöneticilerinden kurulacaktır. Adı, tam bir programdır:

(*) jeu de paume yemini: Tiers etat'ya bağlı milletvekillerinin, 20 Haziran 1789'da, Versailles'da, jeu de paume salonunda, "Fransa'ya bir anayasa vermeden birbirlerinden ayrılmayacaklarına" ilişkin ettikleri yemin. Bu yemin Fransız Devriminin ilk adımı olmuştur. Ç N.

"Düzeni ve İç Barışı Sağlama Komitesi." Geçici Hükümet olarak kurulmak istemez.

Torid Sarayı, halk tarafından ele geçirilir, tutuklanan Adalet Bakanı oraya götürülür.

1905'te yapılanın benzerini yapma, bir Meclis, bir Petrograd Sovyeti [7] kurma düşüncesi ortaya atılır.

Büyük bir salona yerleşilir ve görüşme açılır. İşçilerle, ayaklanan askerlerin temsilcilerini, akşam saat 9'da, toplantıya çağırma kararı alınır.

Hiçbir şey hazırlıklı değildir, düzensizlik egemendir, ama saat 21'de, elli işçi delegesi ile yirmi asker temsilcisi, Torid Sarayının 12 Numaralı salonunda buluşurlar.

Sokakta, işçi-asker karışık, büyük bir kalabalık bekler. Salonda da çok sayıda dinleyici vardır.

Geçici bir yürütme komitesi seçilir. Biri Kerenski olmak üzere üç milletvekili, iki Menşevik, iki Bolşevik yönetici-Şilyapnikov ile Zalutski- ve üç Sosyalist Devrimci'den oluşan Komite onbir üyelidir.

Bir, yiyecek sağlama komisyonu kurulur. Halka bir çağrı yayınlamağa ve bir haber bülteni (birkaç gündür gazeteler çıkmamaktadır) çıkarmağa karar verilir. Bu amaçla bir yazı kurulu oluşturulur.

Toplantı bitince Komite dağılır. Bu arada Molotov'u üyeleri arasına alır.

Hapishanelerdeki tutuklular serbest bırakılmıştır (adi mahkumlar dahil) polis örgütü yok olmuştur. Bu durumda, Komite bir işçi milisi (işçilerin % 10'u silahlanacaktır) kurmayı kararlaştırır.

12-13 Mart gecesi sona erer.

Kent, hemen bütünüyle, ayaklananların ellerindedir ve Çar'ın artık 2000 sadık askerinden başka bir şeyi yoktur.

Devrimi kim yönetecek sorusu ortadadır : Duma mı, Sovyet mi, burjuvalar mı yoksa işçiler mi? Taşra nasıl hareket edecektir? Çar ve ordu ne yapacaklardır?

13 Mart'ta, ayaklananlarca son Devlet binaları işgal edildği sırada, Duma Başkanı Rodzianko, askeri birlikleri yeniden toparlamağa çalışır.

Yeni Petrograd Sovyeti, büyük bir kalabalık karşısında toplanır ve semt Sovyetleri kurmağa karar verir. Bazan kan dökülmesiyle sonuçlanan şiddetli olaylar, askerlerle subayları karşı karşıya getirir. İş yaşamı hâlâ başlamamıştır.

14 Mart'ta, Devrim taşrada yayılır. Samara, Saratov ve özellikle Moskova'da Sovyetler kurulur. Tver, Nijni-Novgorod (Bugün Gorki) gibi büyük işçi merkezlerinde gösteriler olur.

Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, orduyu buyruğu altına alan ve tüzüğünü demokratik bir doğrultuda değiştiren çok ünlü 1 sayılı kararını kabul eder.

Çar'a gelince, 13 Mart'ta, Petrograd'a gelmek üzere Mohilev'den (Ordu Genel Karargahı) ayrılmıştır, 14 Mart'ta, Pskov'da treni durdurulur. 15 Mart'ta, iki Duma temsilcisini kabul ettikten sonra, II. Nikola, kardeşi Mişel lehine tahttan ayrılır.

Petrograd'da, nihayet, çoğu ılımlı milletvekillerinden oluşan bir Geçici Hükümet kurulmuştur. Bu hükümette Ekimci'lerle Kadet'ler çoğunluktadır. Hükümet Başkanlığı Prens Lvov'a bırakılmıştır. Milyukov, Dışişleri Bakanıdır. Kerenski, bu hükümete Adalet Bakanı olarak girer. Menşeviklerin çoğunlukta olduğu Petrograd Sovyeti ile bir anlaşma yapılmıştır, ama Sovyetin Genel Kurulu, bir Romanov'un ötekini izlemesini istemez, bu nedenle Mişel de tahttan çekilmek zorunda kalır. Bu, Çarlığın sonu demektir. Düşük İmparator Nikola, bir kaç gün sonra ailesiyle birlikte tutuklanacaktır.

Geçici Hükümetçe verilen sözler, savaş ve tarım reformu ile ilgili temel sorunlardan hiçbirine değinmemektedir.

Bu sözler, özellikle liberal önlemleri (af, özgürlüklerin ilanı, Kurucu Meclis seçimleri vb.) içerir.

* * *

Böylece, bir iktidar ikiliği yerleşir. Kitlelerce desteklenen ve askeri bakımdan güçlü olan Menşevik ve Sosyalist Devrimci çoğunluklu Sovyet, Duma ile Geçici Hükümete boyun eğer, ama Geçici Hükümet de dilediğini yapacak durumda mıdır?

Düşük Çar ve Bakanları hapistedirler, ne ki savaş devam etmektedir. Genel Kurmay iş başındadır. Yönetim aygıtı varlığını sürdürür. Yeni rejim tıpkı bir kardeş gibi eskisine benzer. Ama burjuvazinin zaferi kesin bir zafer midir?

Duruma el koymaktan başka yapacağı yoktur. Şu anda üç büyük sorunla karşı karşıyadır :

– Petrograd ve yiyecek sağlama;
– Ordu ve savaş;
– Köyler ve tarım reformu.

Petrograd'da *ikili iktidar* (Geçici Hükümet ve Sovyet), Geçici Hükümetin kurtulmak istediği açık bir gerçekliktir. Ama bu başarılabilecek midir? Bu, bir güçler dengesi sorunudur.

Her şeyden önce, Petrograd Sovyeti'nin askeri birliklerini onun elinden alması gerekir. 19 Mart'tan başlayarak, halka genel bir çağrı, orduya da bir mesaj çıkarır.

Askerlere, subaylara mutlak bir itaate zorunlu oldukları hatırlatılır orduya ise "son zafere kadar savaşı sürdürmek için gereken her şeyin" sağlanacağı bildirilir.

Ertesi gün 1 sayılı karar kaldırılır, iki gün sonra ise Petrograd Sovyet'i dolaylı olarak eleştirilir.

"Bir takım gruplar, Geçici Hükümet'in kararlarını köstekleyerek ve bu kararların uygulanmasını engelleyerek, Başkent'te nifak tohumları ekmeğe devam etmektedirler... Nifak tohumları ekenleri dinlemeyiniz."

Sovyet yöneticileri, doğal olarak, Geçici Hükümet'in bu saldırısına karşı farklı tepkiler gösterirler. Menşevikler ile Sosyalist Devrimciler onunla işbirliği yapmak isterler. Sovyetin Yürütme Komitesinde çoğunluktadırlar.

Prens Lvov ve Hükümeti ile bir "ilişki komisyonu" kurarlar.

Bolşevikler, 18 Mart'tan beri yeniden yasal olarak yayımlanan *Pravda*'nın sütunlarında, bu kararlara gereği gibi karşı çıkarlar, ama boşunadır. Bu kararları tartışma konusu etme olanakları yoktur. Üstelik, alınacak tavır konusunda kararsızdırlar. Halâ İsviçre'de olan Lenin, ancak 19 Mart 1917'de bir telgraf gönderir. Mesaj Fransızca yazılmıştır :

"Notre tactique : mefiance absolue, Kerenski surtout soupçonnons-armement proletariat seule garantie-election immediate Douma de Petrograd-aucun rapprochement entre partis."

(Taktiğimiz : mutlak güvensizlik, özellikle Kerenski'den kuşkulanalım -tek güvence proletaryayı silahlandırmak- Petrograd'da Duma için hemen seçim- partilerle hiçbir yakınlaşma yok.)

Oslo'da Kolontay, Stokholm'de Ganeki'ye gönderdiği mektuplarda düşüncesini açıklar. *Pravda* için aynı doğrultuda mektuplar kaleme alır. Ama bunlar, adı üstünde "uzaktan mektuplar"dır- yalnız biri yayımlanacaktır, o da makaslanarak.

Ülke içinde, Bolşevik yöneticiler kararsızdırlar.

Sürgünler dönmeğe başlarlar. Özellikle Stalin ile Kamenev hemen *Pravda*'da çalışacaklardır ve bu gazetede Kamenev ile Stalin tarafından kaleme alınmış, "Geçici Hükümeti değiştirme sorununu şimdiden koymayı politik bir hata" kabul eden makaleler okunabilir (27 Mart tarihli *Pravda*).

28 Mart'ta, Kamenev şöyle yazar : "Geçici Hükümet, kurşuna kurşunla, obüse obüsle cevap vererek, kesin olarak yerinde kalacaktır." 29 Mart'ta, şunu yazan Stalin'dir : "Çıkış yolu, Geçici Hükümete baskı yapmak, halkların kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınması teme-

linde, barış görüşmelerini hemen başlatmağa hazır olduğunu açıklamasını talep etmektir".

Bunlar, Lenin'in görüşünden uzak görüşlerdir. Lenin, Geçici Hükümetin iktidarı yerine Sovyetlerin iktidarını geçirme, burjuva demokratik devrimden proleter sosyalist devrime geçme sorununu koymak ister.

Lenin tarafından *Pravda*'ya gönderilen "uzaktan mektuplar"dan neden yalnızca birinin yayımlandığı şimdi daha iyi anlaşılmaktadır. Ötekiler, Lenin'in eşi N. Krupskaya'nın ifadesine göre, öyle görünüyor ki, çekmecelerde kalmıştır...

Bununla birlikte, 1 sayılı kararın kaldırılması ve Savaş Bakanı Guçkov'un çağrısına karşı protestolar yükseldi. Büyük kentlerde mitingler ve gösteriler oldu.

O zaman Hükümet, dünya halklarına seslenen bir çağrıyı kabul etmek zorunda kaldı.

Bu çağrı her ne kadar, "barıştan yana kararlı bir ortak mücadele" istiyor, "egemen sınıfların fetih politikasına her türlü araçla" karşı konulacağını açıklıyor (oysa Milyukov, İstanbul'u almanın Rusya için bir zorunluluk olduğunu yeni hatırlatmıştı) ise de, savunmaya yönelik diye nitelediği savaşı sürdürmeyi de gerekli görüyordu.

Mart ayının ikinci yarısında, kırlarda güçlü bir köylü hareketinin başlamasına tanık oluruz. İlk olaylar Kazan ve Moskova illerinde ortaya çıkar. Köylüler, tarım reformu sorununu gündeme getirirler. Soylu malikanelerine saldırılır ve tehdit altındaki mülkleri korumak üzere gönderilen askeri birliklerle bazı sürtüşmeler olur. Bununla birlikte, Hükümet kimi önlemler almak zorunda kalmış, Romanov'ların bütün malikânelerine el koymuştur.

Tarım reformuna gelince, Hükümet bu konuyu ele almayı Kurucu Meclise bırakır. Buna karşılık, şiddet olaylarını ve yağmalamaları kınar.

Sosyalist Devrimci Parti ile Menşeviklerin önerisi üzerine, Rusya İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Konferansı da aynı şeyi yapar.

Ülke içinde resmen tarım komiteleri kurulur, çünkü Tarım Bakanı Yardımcısı A.C. Kruşçev şöyle yazar : "Tarım hareketi yaygınlaşmakta ve ülkenin tüm ekonomik hayatını altüst edecek tehditkâr biçimler almaktadır. Yerel tarım komiteleri kurmak için ivedi önlemler almak gerekmektedir."

Kadet Partisi yönetimi altında, ulusal bir tarım komisyonu da kurulur.

Yiyecek sağlama sorununa gelince, bu sorun kentlerde çözüme kavuşmaktan uzaktı, bu nedenle Hükümet buğday tekelini kabul etmek zorundaydı, bu ise, arazi sahiplerinin ateşli protestolarına yol açtı. Bakan, Sovyetlerin isteği üzerine, alınması gereken bu önlemin sınırlarını onlara belirtmek zorunda kaldı.

Bu durumda Hükümetin bu girişimleri kolay yürümez, çünkü ulaşmak istediği amaçlar arasında, örneğin, savaşı sürdürme, toprak mülkiyetini koruma istekleriyle kitlelerin candan özlemleri arasında açık bir çelişki vardır. Sovyetlerdeki Menşevik ve Sosyalist Devrimci çoğunlukça desteklenen Geçici Hükümet, politika olarak, tehlikeli kör kuyularda volta vurmağa çalışır. Şubat Devrimi'nden hemen sonra 'an, onun için şimdilik mümkündür. Geçici hükümetin 10 Nisan tarihli çağrısı, "Rus halkı, yurdun, büyük savaştan onuru kırık, ve zinde güçleri sarsılmış olarak çıkmasına izin vermeyecektir" der, ve yurdu savunma düşüncesi, devrime katılmış olan güçlerin büyük bir bölümünün katılımını sağlama bakımından, hala oldukça canlıdır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İKİLİ İKTİDAR

(NİSAN - HAZİRAN 1917)

Devrimci göçmenler doğal olarak ülkelerine dönme düşüncesi içindedirler. Sorunu incelemek üzere, tüm sosyalist partilerin temsilcilerinden oluşan özel bir komite kurulur. Almanya'dan geçiş izni istemeğe karar verilir. Karşılık olarak Rusya'da tutulan eşit sayıda Alman'ın salıverilmesi önerilir. Fransa'dan ve deniz yoluyla geçişe müttefiklerin karşı olduğu hesaba katılınca bu mümkün olan tek çözümdü.

Bu sırada Almanya'dan geçişe karşı olan Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcilerin katılmamasına karşın Bern'deki Alman Büyükelçiliği ile görüşmeler hızla sürdürülür. Bu çözüme yanaşmayan Menşeviklerle Sosyalist-Devrim-

cilerin kendileri de başka bir çözüm bulamayınca bir ay sonra aynı yolu izleyeceklerdir.

İsviçreli bir sosyalist olan Platen, üç günde Alman Büyükelçiliğinin onayını alır. Almanya böylelikle Müttefikleri bölmeyi ve Rusya ile ayrı barış koşulları yaratmayı ümit etmektedir; ama bu, büyücü çırağı hikayesidir.

10 Nisan, saat 3.10'da, yirmisi erkek, onu kadın, ikisi çocuk olmak üzere otuz iki göçmeni götüren bir tren, Bern garından ayrılır. Lenin ile karısı, Zinovyev, Radek, İne Arman ve pek tanınmayan kimi militanlar bu trende bulunmaktadır.

Vagon, sözcüğün tam anlamıyla, kurşun mühürlü değildir, ama diplomatik dokunulmazlık hakkı almıştır. Geçiş durmamacasına ve denetimsiz olacaktır. Vagonu gözetim altında tutmak üzere, bir kompartmanda iki Alman subayı vardır. Frankfurt'ta peronda iki Alman subayını inandırmayı aklına takan Radek'in düşüncesizliğine karşın (Bu sırada Radek Avusturya uyruklu, üstelik asker kaçağıdır!) yolculuk iyi geçer.

Lenin'in Stokholm'deki yazışma arkadaşı Ganeki, onu İsveç sınırında bekler. *12 Nisan*'da, göçmenler artık Stokholm'dedir; redingotlu ve silindir şapkalı bir takım ciddi baylar Lenin'i beklemektedirler.

Lenin'i doğru dürüst giydirmek gerekir; bağcıklı potinleri çok eskimiş, pantolonu kötü durumdadır.

15 Nisan'da, tren Rus sınırına varır. Doğdukları ülkeye dönen bu insanları karşılamak üzere onlarca kişi gelmiştir buraya. Sınırdan Petrograd'a kadar yol boyunca yapılan sevgi gösterileri treni geciktirir.

Birkaç gün önce dönen Plehanov da, görkemli bir biçimde karşılanmıştır.

Tren Petrograd'a girdiği zaman, Lenin'i büyük bir kalabalık ve dostları beklemektedir. Her yanda rüzgarda kızıl bayraklar dalgalanır, yanarca ve meşalelerle aydınla-

tılmışlardır ve Petersburg'un bu ilkbahar gecesinde, birden tanklar için yakılan ışıldak parlar.

Peronda müzisyenler takımı, işçi, asker ve Kronştad bahriyelileri delegeleri ile Partinin temsilcileri vardır.

Lenin'i, şeref salonunda, bir Petrograd sovyeti kurulu beklemektedir.

Orkestra *Marseyyez*'i çalar. Lenin trenden iner ve şeref salonuna gider.

Petrograd Sovyeti Başkanı Çekidze, şöyle konuşur; "Lenin yoldaş, Petrograd işçi ve asker sovyeti adına, tüm Devrim adına Rusya'ya gelişinizi selamlıyoruz. Şu anda devrimci demokrasinin temel görevinin Devrimimizi tüm iç ve dış saldırılara karşı savunmak olduğuna inanıyoruz."

Lenin buna şöyle karşılık verir;

"Sevgili yoldaşlar, askerler, denizciler ve işçiler! Dünya proletarya ordusunun öncüsü olan muzaffer Rus Devrimini sizin önünüzde selamlamakla mutluyum. Emperyalist vurgun savaşı, bütün Avrupa'da iç savaşın başlangıcıdır... Dünya sosyalist devriminin güneşi doğmaktadır. Almanya'da herşey kaynıyor. Avrupa Emperyalizmi bugün yarın çökebilir. Sizin başardığınız Rus devrimi yeni bir çağ açmıştır. Yaşasın dünya sosyalist devrimi ! [8]"

Anlaşmazlık daha açık olamazdı.

Lenin bir tankın üzerine çıkarıldı ve Bolşevik Parti merkezine götürüldü. Yol boyunca sık sık durduruldu, bir çok konuşma yaptı.

İlerlemiş saate karşın -sabahın 2.^{00} sidir- Lenin iki saat süren yeni bir konuşma yapar. Bu konuşmada olaylar hakkında görüşlerini bildirir.

Pravda'yı, onu Rusya'ya getiren trende okuyabilmiş ve Geçici Hükümete karşı alınacak tavır konusunda var olan duraksamaları anlamıştır.

Konuşmasında *Uzaktan Mektuplar*'daki düşünceleri ele alır ve daha da geliştirir. Ne Geçici Hükümetle, ne de

Sovyetlerin yönetimindeki sosyal-demokratlarla işbirliğini istemez. Sosyal-demokrat adını da bırakmak, komünist adını almak gerekir.

Devrimi sonuna kadar götürmek, bunun için de yalnız Geçici Hükümetle değil, açıkca sosyal-demokrasi ile de savaşmak önemlidir.

Ertesi gün, Sovyetlerin tüm Rusya Kongresinin Bolşevik üyeleri önünde aynı tezleri yeniden ele alır. Bunlar ünlü *Nisan Tezleri*'dir.

Bunları Özetleyelim.

Birinci Tez : "Ulusal Savunma"ya, ufacık da olsa, hiçbir ödün verilemez.

İkinci Tez : İktidarı burjuvaziye veren birinci evreden, iktidarı proletarya ve yoksul köylülere verecek olan ikinci evreye geçiş.

Üçüncü Tez : Geçici Hükümet desteklenemez.

Dördüncü Tez : Partimizin azınlıkta olduğu kabul edilmelidir.

Beşinci Tez : Parlementer cumhuriyet yok... bir Sovyetler cumhuriyeti vardır.

Altıncı Tez : Arazi sahiplerinin tüm mülklerine el koyma. Sovyetlerin el koyduğu toprakları millileştirme.

Yedinci Tez : Tüm bankaları bir büyük ulusal bankada birleştirme.

Sekizinci Tez : Ürünlerin üretim ve dağıtımının Sovyetlerce denetimini hemen yerleştirme.

Dokuzuncu Tez : Programı ve partinin adını değiştirmek üzere, bir parti kongresi toplama.

Onuncu Tez : Devrimci bir Enternasyonal kurma girişimi.

Kısa bir süre sonra, Menşeviklerin bulunduğu, birlik konferansı denilen konferansta bu tezleri yeniden okur ve açıklar. Elbette, Menşevikler bunları çok kötü karşılar, basın ise ertesi gün, Lenin'e karşı saldırıya geçer.

Almanya üzerinden geliş koşulları, iç savaş kışkırtıcılığı eleştirilir. Düşmanca gösteriler de olur. Zinovyev'in anlattığına göre, zaman zaman, *Pravda*'nın yazı kurulu binasından ayrılıp başka yere gizlenmesi gerekir.

Bolşevikler bile bu şiddetli ve güçlü kampanyadan sarsılmışlardır.

Zinovyev, bu Nisan Tezleri'ni onaylamaz. Kamenev ile Stalin, Sovyetlerin Tüm Rusya Konferansında Menşeviklerle, Sosyalist - Devrimciler tarafından verilen bir karar tasarısına oy verirler. Stalin bu konferansa bir rapor sunmuştur. Bu raporda biraz kaypak bir taktik (Devrimci ilerlemelerini pekiştirdiği zaman Geçici Hükümet desteklenebilir) önermektedir. Dalıası, ya da daha kötüsü, o, Menşeviklerce yapılan birlik önerilerini kesin olarak geri çevirmez.

Kamenev'e gelince, kişisel bir makale biçiminde olmazsa, tezleri *Pravda*'da yayımlamayı reddeder ve ertesi gün gazetenin sütunlarında bunları açıkça eleştirir.

Demek oluyor ki Bolşevik yöneticiler Lenin'e biraz karşıdırlar.

27 Nisan'da Petrograd Bolşevik Örgütleri Konferansı toplanır.

Devrimden hemen önce Petograd'da 2000 Bolşevik vardı. Şimdi sayıları 16.000'dir, ayrıca taşrada da çok sayıda Bolşevik vardır; Moskova'da 7000, Ural'da 16000, vb. *Pravda*'dan başka on kadar Bolşevik gazetesi yayımlanır. Bunlardan Moskova'da yayımlanan Sosyal - Demokrat'ın tirajı 80.000'dir.

O halde, yasadışından çıkan Bolşeviklik, bir güç (sovyetlerde küçük bir azınlık olsa da yine de bir güç) haline gelmiştir.

Konferans 6 karşı - oy, 9 çekimsere karşı 20 oyla Lenin'in tezlerini onaylar, ama tezlerden yana bu 20 oy, yalnızca 260 vekâleti temsil eder. Yine de Parti'nin çoğun-

luğunun daha çok tezlerden yana olduğunu varsayalım. ama henüz coşku yoktur.

1 Mayıs, görkemli bir biçimde kutlanır. Milyukov, müttefik hükümetlerine verilen bir notada, hükümetin, çarlığın müttefiklere karşı taahhütlerine sadık kalmak kararında olduğunu açıklamak için bu günü seçer.

2 Mayıs'ta gazeteler çıkmadığı için, ancak 3 Mayıs'ta duyulan bu haber, çok büyük gösterilere yol açar.

Milyukov'u desteklemek amacıyla, büyük bir kalabalık Nevski Bulvarında yürüyüş yapar. Ama kenar mahallelerde de onbinlerce işçi işi bırakır ve Geçici Hükümete karşı gösteriye çıkarlar.

4 Mayıs'ta hâlâ gösteriler vardı, ama bu gösteriler daha kanlı oldu. Fiilen askerler katılır gösterilere ve fabrikalarda silahlı müfrezeler kurulur. Bu işçi milisi, tüfek ve tabancalarla donatılan kızıl muhafızdır. Çatışmalar şiddetlidir ve ölüler, çok sayıda yaralılar vardır. Göstericiler, Geçici Hükümetin bulunduğu Mari Sarayını da ele geçirmek niyetindeydiler, ama hükümet, hasta olan Savaş Bakanı Guçkov'un evinde toplanmıştır. Burada Petrograd askeri bölgesi komutanı General Kornilov, ayaklanmayı kuvvet kullanarak bastırmayı önerir, ama Geçici Hükümet işi bu noktaya götürmez, çünkü bölünmüştür ve bunun yapılabilirliğinden kuşkuludur. O zaman Sovyetin yürütme komitesi ile bir uzlaşma aramak yeğlenir. Milyukov istifa edecektir, istifa birkaç gün sonra gerçekleşir.

7 Mayıs'ta, Bolşevik Parti'nin tüm Rusya konferansı açılır. Bu, partinin Rusya'daki ilk yasal kongresidir.

Kongrede 151 delege vardır, bunlar 80.000 parti üyesini temsil ederler. Lenin, Siyasi rapor ile birkaç gün önce Petrograd Konferans'ında kabul edilen karar metnini sunar.

Kamenev, Zinovyev, Rikov ve Kalinin'in muhalefetine karşın, Lenin'in tasarısı 38 karşı - oy ve 8 çekimsere karşı 71 oyla kabul edilir. Bu karar, tüm iktidarı sovyetlere vere-

rek, Geçici Hükümeti devirme ve savaşın sonunun getirme koşullarını hazırlamak için barışçı yoldan sovyetlerdeki çoğunluğu kazanmayı önermektedir. Yani Menşeviklerle belli bir işbirliği öneren sağ ögelerin dilekleri ile 4 Mayıs günü sabırsızlıkları ortaya çıkmış olan sol ögelerin maceracı eğilimlerini reddetmektedir.

Lenin'in yandaşlarının çoğunlukta olduğu bir Merkez Komitesi seçilir. Zinovyev, Kamenev, Stalin, Sverdlov ve bölge militanlarından (Petrograd, Moskova Saratov) oluşmak üzere Merkez Komitesi'nin dokuz üyesi vardır. Lenin, sadece bir noktada yenilmiştir. Zimervald solu ile bozuşma ve birkaç gün sonra Stokholm'de yapılacak uluslararası konferansa katılmama isteği konferansça reddedilir.

Petrograd'da mayıs ayı başındaki gösteriler, bu sırada kamuoyunun ne durumda olduğunu oldukça açık bir biçimde göstermiştir.

Geçici Hükümet artık Rusya'yı çarlık gibi yönetemez. İstanbul, müttefiklere verilen sözlere bağlılık vb. gibi savaş amaçlarını açıkça ilan ederek artık savaşı sürdüremez.

Fransız Savaş Gereçleri Bakanı, sosyalist Albert Thomas Fransa Büyükelçiliğine yerleşir, Menşevikler ve Sosyalist - Devrimcilerle ilişkeleri arttırır.

Guçkov ve Milyukov ile tehlikeli General Kornilov'un istifasından sonra genellikle anlaşılmaz düşünceler taşıyan, ama gitgide savaştan bıkmış bir halkın baskısıyla Geçici Hükümet'te değişiklik yapılacaktır.

19 Mayıs'ta kurulan ilk karma hükümet, Prens Lvov'un başkanlığında altı kadet, iki sağ yönetici, üç sosyalist devrimci, iki Menşevik ve bir sol sosyalist içerir.

Karenski Savaş Bakanı olur, kısaca sovyetlerle yapılan bir uzlaşmadır bu, ama Çeretelli ve Çernov'un girdikleri karma hükümet denilen bu hükümette Sosyalist Devrimcilerle Menşevikler azınlıktadır.

Demek oluyor ki, aralarındaki ilişkilerin biçimi değiştirilmiş, karşılıklı konumları biraz değişmiş olsa da, iki iktidar devam etmektedir. Bunlar bir arada varolan iki hükümettirler, ama birinci hükümet, henüz tohum halinde bulunan ikincinin desteğinden yararlanmaktadır. Bu nedenle Lenin, daha Rusya'ya döner dönmez, bilinçli işçilerle Sovyetlerde barışçı yoldan çoğunluğu kazanma düşüncesinde diretmeyi zorunlu görmüş ve açıkca şöyle söylemişti: "Bizler Blanqui'ci değiliz, bir azınlıkla iktidarı ele geçirme yandaşları değiliz" [9].

Bolşevikler bu düşüncelerden hareketle, Petrograd İşçi Sovyetlerinde güçlerini arttırır, karşıtlarına üstünlük sağlarlar.

Mayıs ayı ortasında, başkentteki işçilerin aşağı yukarı üçte birini temsil ederler ve yine bu, en etkin üçte birdir. Viborg mahalleleri, Nama bölgesi vb. Sovyetlerinde çoğunluğu elde ederler. Taşrada da gelişme gösterirler, Moskova'da, büyük kentlerde, köylü Sovyetlerinde ve orduda durum böyledir.

Şubat Devrimi sırasında, kuşkusuz, sayıca az olmakla birlikte, olağanüstü etkindirler. Büyük bir deneyleri ve Çarlık hapishaneleri, yurtdışı ya da Sibirya'dan gelme çilelilerin onurunu taşıdıklarından, saygınlıkları vardır. Sendikalar onların yönetimi altında gelişir. Bunu 16 Haziran'da sona eren Fabrika Komiteleri Petrograd Konferansı göstermiştir.

Son olarak, Lenin, Troçki grubu ile aralarında Lunaçarski, Riazanov ve Yureniev'in bulunduğu dostlarının Bolşeviklere yaklaştığını görmekle memnundur.

Fransa'dan atılmasından sonra A.B.D.'ye sürgün giden Troçki, Rusya'ya geç dönmüştür. Petrograd'a ancak 18 Mayıs'ta gelir. New York'da bir Norveç gemisine binen Troçki, İngiliz makamlarının emri üzerine Kanada'da inmiş ve bir Alman tutsakları kampında bir ay alıkonmuştur.

1905 Devrimi sırasında Başkanı bulunduğu Petrograd Sovyeti'ne alınan Troçki, daha savaşın başında terkettiği eski Menşevik dostlarını açıkca eleştirir ve Bolşevik tezlerini destekler.

Lenin'in kadrolara ve hele gazeteci ve propagandacılara gereksinimi vardır, çünkü yeni gazeteler kurmak istemektedir. Bu nedenle "Miejrayonka" (kazalararası birlik) adı verilen Troçki grubuna ciddi bir işbirliği önerir. Ama iki engelle karşılaşır Lenin: Kalinin ile Molotov'un sürekledikleri Petrograd Komitesi, Lenin'in önerilerine karşı çıkar; öte yandan Troçki de henüz Bolşevik Partiye üye olmayı kabul etmez.

DÖRDÜNCÜ KISIM

1917 TEMMUZ GÜNLERİ

İlk Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, 822'sinin oy hakkı bulunan 1000'den fazla delegenin önünde, 16 Haziran 1917' de açılır. Bolşevik delgelerin sayısı yalnızca 105, Miejrayonka'ların 20'dir. Buna karşılık Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin 533 delegeleri vardır; yani, her zaman bunları izleyen küçük grupların da bulunduğu dikkate alınırsa, ezici bir çoğunluğa sahiptirler. Menşevik lider Çeretelli şöyle konuşur: "Şu anda Rusya'da 'iktidarı bize verin, çekip gidin. Yerinizi biz alacağız'. diyen siyasi parti yoktur."

Bir ses, sert bir biçimde sözünü keser:

"Bu Parti vardır."

Bu ses, Lenin'in sesidir. Düşüncesini açıklamak üzere kürsüye çıkar, ama yalnızca küçük bir delege azınlığının alkışlarıyla karşılaşır.

Lenin ile Kerenski, Stalin ile Troçki, Plehanov ile Sverdlov, Martov ile Zinovyev, Kamenev ile Molotov'un birbirlerinden bir kaç sıra arayla oturdukları şaşırtıcı bir kongredir bu.

Tüm dünkü Rusya ve yarınki Sovyetler Birliği tarihi, çağınız insanlık tarihinin önemli, hem de çok önemli! bir bölümü, İmparatorluk eski askeri okulunun bu salonunda hazır bulunmaktadır. Plehanov ile ilk Rus Marksist gruplarından, Stalin ve Molotov'la 2. Dünya Savaşında muzaffer güçlü Sovyetler Birliğine kadar!

Lenin'in sözleri, Petrograd'da ve tüm ülkede yine de biraz yankı yapar. Bunun nedeni, savaşın hâlâ sürüp gitmesi ve yeni Savaş Bakanı Kerenski'nin orduda düzeni sağlamayı ve Müttefiklerle anlaşarak cephede bir saldırı hazırlamayı tasarlamasıdır.

Bu önlemler, bu tasarılar Petrograd Garnizonunu ve işçileri kızdırır. O zaman başkentteki Bolşeviklerce kurulan askeri örgüt bir gösteri kararı alır. Bu karar, Bolşevik Merkez Komitesi ile Petrograd Komitesi kararıyla geri alınır.

Gösteri barışçı olacak ve "Bütün iktidar Sovyetlere" konusu üzerinde geçecektir. 23 Haziran'da yapılacaktır, ama Sovyetler Kongresi, Sosyalist Devrimci ve Menşevik yöneticilerin baskısıyla, üç gün gösterilerin yasaklanmasına karar verir.

Bolşevik Parti Merkez Komitesi, akıllıca davranarak, kimi goşist ve anarşist ögelerin baskısına karşın güç yarışını reddeder, gösteriyi iptal eder ve bir kaç saat içinde kitleleri buna inandırmayı başarır. Bu, onun etkenliğinin, örgütleme olanaklarının ve kitlelerin edinmeğe başladıkları disiplinin kanıtıdır.

Buna karşılık, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, 1 Temmuz'da büyük bir gösteri düzenlemeğe karar verir. Bu tarih,

aynı zamanda, tüm cephede saldırının başlatılacağı tarihtir.

1 Temmuz'da, saldırı gerçekten başlar, Kerenski de cephededir. Coşkusuz saldırıya geçen Rus ordularına Brusilov, Kornilov, Denikin komuta ederler. Hatta kimi birlikler savaşmayı reddederler. Alınan sonuçlar yetersizdir. 13 Temmuz'dan başlayarak, sonuç iyice belli olur, bir başarısızlıktır bu, ve Almanlar karşı - saldırıya geçerler.

1 Temmuz, aynı zamanda, Sovyetler Kongresince kararlaştırılan büyük gösterinin tarihidir. Gösteriye - işçiler ve askerler karışık - 500.000 kişi katılır, ama bu gösteri, Sosyalist Devrimcilerle Menşeviklerin beklediklerinin tersine, Geçici Hükümet'e karşı bir güven gösterisi olmaz. En çok alkışlanan sloganlar Bolşeviklerin sloganlarıdır.

Büyükelçilikte görevli bir Fransız diplomatı olan Louis de Robien, gösteriyi şöyle anlatır:

"Çeşitli semtlerden gelen yürüyüş kollarının yöneldikleri Savaş Alanı'na gittim. Önlerinde askeri bandolarla geliyorlar, bakır çalgıların renkleri soluk, yarın yumru. Kadınlar açık renk ince giysiler giyinmişler, kızıl bayraklar taşıyorlar. Gelen grupları, sıcak nedeniyle, bir atın çektiği içme suyu fıçıları izliyor. Öte yandan, Hükümet'in emri üzerine, ev sahipleri kapılarının önüne, göstericileri serinletmek için su kapları koymak zorunda kalmış...

Silahlı adamlar görmedim, ama tipler iyi değiller, bana son 1 Mayıs gösterileri sırasında olduğundan daha kötü gibi geldiler. 1 Mayıs'takileri daha iyi görüşüm belki de sadece, kışlık giysileri içinde daha bir gizlenmiş olmalarındandır. Askerlere gelince, bu sefer daha pis ve hırpaniler.

Yaftalar üzerindeki yazılar daha da sertleşmiş, ama buna o kadar alıştık ki, burjuvalarla mülk sahiplerine karşı her zaman savrulan küfürlere artık hiç dikkat etmiyoruz.

Buna karşılık, Hükümet aleyhindeki - bunlardan en sık görüleni şu: "Kahrolsun on kapitalist Bakan" - Duma aleyhindeki yazıların çokluğuna şaştım. Doğal olarak yazıların çoğu savaşa karşı: "Savaş bitsin", "Ekmek ve barış", vb.

Preobrajenski alayı ile Litvanya alayının geçtiğini gördüm, sonuncunun subayları da vardı, bayraklarında "Enternasyonal'e Selam!" yazılıydı.

Bütün bunlar anlamlıdır ve boş hayaller ardında koşmak doğrusu tehlikeli olacaktır."

Bolşeviklerin askeri örgütleri son derece etkin görünürler. Cephe ve cephe gerisi birliklerinde sıkı bir hücre şebekesine sahiptirler. Petrograd'da ve cephede propagandaları için iki gazeteleri vardır: *Soldatskaya Pravda* (Askerin Pravda'sı) ile *Okopnaya Pravda* (Siper Pravda'sı)

19 Haziran'da, Petrograd'da, bir de Rusya Bolşevik Askeri Örgütleri Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta 48 Cephe örgütü ile 17 ordu örgütü temsil edilir: 500 Alay, 26.000 askeri temsil eden 160 delege göndermiştir.

Temmuz başında, Bolşevikler, Petrograd'ın kenar semtlerindeki işçi sovyetlerinde egemendirler, kent garnizonu ile tüm orduda büyük etkenlikleri vardır.

Üstelik, Lenin'in daha 1917 Mart'ında istediği işe girişmişlerdir: "proletaryayı silahlandırma!"

Bolşevikler onu, iktidarın kendisinin kurduğu milisleri kullanarak - örneğin Nijni - Novgorod'da durum budur - ya da bağımsız gerçek işçi müfrezeleri - kızıl muhafız - biçiminde silahlandırdılar. Geçici Hükümet ve Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi, bu kızıl muhafız birliklerinin gelişmesini engellemeğe çalıştılar. Ama boşuna! Mart Devrimi sırasında, silah depoları ve ambarlardan 40.000 tüfek ve 30.000 tabanca alınmıştı.

İşçi müfrezeleri, miliste çalışarak geçirdikleri sürelerin ücretlerini patronlardan talep ettiler, çok kere de bunu elde ettiler.

* * *

Petrograd sokaklarındaki 1 Temmuz gösterisi, işçi ve askerlerin duyguları ile Geçici Hükümet ve Petrograd Sovye-

ti Yönetimi'nin duyguları arasında varolan ayrılığı iyice ortaya koymuştu.

Bu ayrılık, ülkenin durumu bozulduğu ölçüde artarak sürecektir.

Fiyatlar ciddi bir biçimde artmağa, üretim ise azalmağa (1917 Şubat'ından beri metalürjide % 40, dokumada % 20) devam etmektedir.

Temmuz ayında, Petrograd'da, Çarlık yönetiminin merkezleştirmesi nedeniyle politik rolü çok önemli olan bu başkentte, yiyecek sağlama sorunu giderek kaygı verici olur. İşletmelerin kapanması yüzünden işsizlik de artar.

Son olarak, daha önce gördüğümüz gibi, çok önemli olan milliyet sorunları bu sırada keskin bir biçimde ortaya çıkar; Çarlığın ezdiği milliyetler, bağımsızlığa kadar varan yeni haklar talep etmek üzere koşullardan yararlanmağa bakarlar.

Geçici Hükümet, kuruluşundan beri, en büyük sabırsızlıkları yatıştırmaya yönelik kimi önlemler almıştır. Kimi koşullarla ana dilin kullanımına izin verilmiş, dinsel özgürlük kabul edilmiş, işkence yasaklanmıştır. Ama bunlar, elbette, güçlü bir milliyetler hareketinin gelişmesini engellemeğe yetmemiştir.

Böylece, olaylardan yararlanarak, Baltık ve Kafkas ülkelerinde milli meclisler, Türkistan'da özerk hükümet, Ukrayna'da Rada [10] gibi yeni kurumlar kurulmuştu.

Geçici Hükümet, Finlandiya'da, XIX. yüzyıl başında Çar 1. Aleksandr tarafından bahşedilen meşrutiyeti yeniden kurmayı kabul etmek zorunda kaldı, ama Finliler daha fazlasını, yani gerçek özerkliği istediler. Diyet (yani Parlamento), bu yönde, Mart'tan Temmuz'a kadar uzun uzun Geçici Hükümet'le görüşmeler yaptı, askeri ve diplomatik sorunları Rusya'ya bırakmayı önerdi. Diyet, sosyal demokratların etkisiyle, sonunda bir özerklik yasası kabul etti. Geçici Hü-

kümet buna, Diyet'in feshine karar vererek ve *manu militari* (silah gücüyle) binalarını işgal ettirerek karşılık verdi.

Geçici Hükümet, Polonya'da, askeri bakımdan Rusya' ya bağlı, bağımsız bir Polonya Devleti kurulmasını kabul etti; ne ki Polonya, o sırada, Alman birliklerince işgal edilmişti!

1917 Haziran ayı ortasında, Ukrayna'da Rada, Ukrayna halkının kendi kaderini kendisinin belirleyeceğini belirten, Petrograd makamlarının kabul etmedikleri bir karar aldı.

Kafkasya ve Doğu halkları ulusal hareketleri ile de benzer türden sıkıntılar vardı.

Rusya her yönden çatırdamakta, Geçici Hükümet ise, özünde, tek ve bölünmez bir Rusya anlayışı içinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, Sosyalist Devrimcilerle Menşevikler, ikincil nitelikte bir takım ödünlerle karşılıklı görüşmeleri düşünürler.

Kerenski ve iki hükümet üyesi, Prens Lvov ile anlaşarak, Rada ile görüşmek üzere Kiev'e giderler.

Kadet Partili Bakanların 14 Temmuz 1917'de istifa etmeleri için bu kadarı yeter.

Petrograd'da ekonomik bunalımın yoğunlaşması, acı acı duyulan geçim sıkıntıları, politik bunalım; bütün bunlar bir derin hoşnutsuzluğun koşullarını yaratır.

Bolşevikler ayaklanmayı henüz erken bulurlar - Petrograd Bolşevik Örgütleri İkinci Konferansı'nda Merkez Komitesi'nin görüşü budur.

Çalışmaktan bitkin düşen Lenin, birkaç gün için Finlandiya'ya dinlenmeğe gitmiştir.

Ama askerler oralı olmazlar. Harekete geçmek, hem de hemen harekete geçmek isterler.

16 Temmuz'da anarşist militanların ardına takılan Petrograd Garnizonuna bağlı çok sayıda askeri birlik, gerçek bir ayaklanmaya karar verirler. Putilov fabrikası ile Viborg

semti işçilerini de birlikte sürüklerler. Akşam, Torid Sarayı önünde, çoğu asker onbinlerce kişi vardır. Gösterinin bir olgu olması karşısında, Bolşevikler, barışçı bir çerçevede tutmak amacıyla ona katılmaya karar vermişlerdir. 16 Temmuz günü ciddi bir olay olmaksızın kapanır.

Lenin o gece dönmüştür. 17 Temmuz günü durum çok kötü olacaktır. Yeni, ama çok korkunç gösteriler olur. Kazaklarla askeri okulların öğrencileri kalabalığa ateş açarlar. gece, Bolşevikler gösterilere son verme kararı alırlar, ama silahlı müfrezeler *Pravda*'nın bürolarını altüst ederler.

* * *

Büyük Britanya Büyükelçisi Sir Georges Buchanan, Geçici Hükümet'ten şu enerjik önlemleri almasını istemiştir: [11].

– Orduda ölüm cezasını yeniden koymak;
– Başkentteki işçileri silahsızlandırmak;
– Bir askeri sansür kurmak;
– Petrograd devrimci alaylarına karşı önlemler almak.

Cepheden döner dönmez, Kerenski harekâtın yönetimini ele alır. Bellibaşlı Bolşevik yöneticilerle dostlarına karşı ihzar müzekkereleri çıkarılır.

Kamenev, Troçki, Rikov, Lunaçarski, Kolontay tutuklanırlar. Bolşevik gazetelerin çoğu yasaklanır ve devrim komitelerinin silahsızlandırılmasına başlanır. Bolşevik Parti'nin merkezi olan Şesinskaya Sarayı ordu tarafından işgal edilir. Bunun bahanesi, Bolşevik yöneticilere karşı öne sürülen bir yurda ihanet suçlamasıdır. Sorun politiktir. Amaç, Bolşeviklere karşı savaşmak, otoritelerini yıkmak, askeri üslerini çökertmek, propagandalarını engellemektir. Devlet içinde Devlettir onlar. Yani Devletin varlığını tehdit etmektedirler.

Bakanlar Kurulu Başkanı Kerenski, 27 Temmuz'da, Bakanlarının istifalarını kabul eder, ama kendisi yerinde, gö-

revinde kalır ve 1 Ağustos'ta General Kornilov'u Başkomutanlığa atar. Onun kurmaylığı ile Bolşeviklere karşı önlemler alabilmiştir.

Lenin'e gelince, Zinovyev ile, Finlandiya sınırı yakınlarında bulunan Razliv'de bir kulübede saklanmaya gitmiştir. İkisi de Eylül başına kadar orada kalacaklardır.

Birkaç gün sonra, 4 Ağustos'ta kurulan yeni Hükümet sosyalist çoğunlukludur, Kadet Parti'sinden beş Bakan vardır ve Kerenski niyetlerini açıkca ilan eder: "Demirden bir iktidar istiyorum."

İş o kadar basit değildir. Sovyetler bütün ülkede varlıklarını sürdürmektedir, Bolşevikler ise, söz götürmez bir başarısızlığa karşın, hâlâ güçlüdürler.

8 Ağustos'ta başlayan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin (Bolşevik) 6. Kongresi bunu açıkca gösterir. Kıyımlar, Parti'nin dayanıklılığını sarsmamıştır. Tersine üye sayısı artmıştır. Çok sayıda işçi ve asker Parti'ye girmiştir, üye sayısı, şimdi 240.000'dir.

Miejrayonka, yani Troçki grubu delegelerinin de katıldıkları Kongreye J. Sverdlov başkanlık eder. Kongrede 285 delege vardır. Lenin gibi gizlilikte bulunan ya da tutuklanan birçok militan yoktur, ama bu görüşmelerin canlı geçmesini hiç engellemez.

Severdlov ile Stalin, Kongrede Lenin'in tezlerini savunurlar. Stalin, barışçı yoldan iktidara yürümenin artık mümkün olmadığını belirtir. Rus burjuvazisi Bonapartizme başvurmaktadır.

"Kerenski Hükümeti açıkca Bonapartizmin ilk adım hükümetidir."[12]

Bu durumda anayasacı hayallere karşı mücadele etmek gerekir.

"Gerçekten, 4 Temmuz'da [13], iktidarın sovyetlere barışçı yollarla geçişi hâlâ mümkündü, Rus Devriminin barışçı gelişmesi hâlâ mümkündü."

Temmuz Günlerinden sonra artık böyle değildi.

Öyleyse, bu yeni durumun gereklerine karşılık vermek ve silahlı ayaklanmaya hazırlanmak gerekir. Bunun için, işçi, yoksul köylü ve askerlerin yönetiminde daha büyük bir çaba gösterilmelidir.

Preobrajenski ile Buharin'in gönülleri, Batı'daki devrimin beklenmesinden yanaydı, bu nedenle köylüleri kazanma olanağını tartışmaya açtılar, ama kongre üyelerinin çoğu, bu tezleri reddeden Stalin'i izledi.

VI. Kongre, Kamenev ile Troçki ve, öyle görünüyor ki, en azından ilk günlerde bu noktada çok kararsız olan Stalin' in öğütlerine karşın, polise teslim olmayı reddetmiş bulunan Lenin'in tavrını onayladı.

19 Ağustos'ta, Kongrenin sonunda seçilen Merkez Komitesi (21 üye, 10 yedek) saflarında Lenin, Zinovyev, Kamenev, Buharin, Severdlov, Dzerjinski, Preobrajenski ile aralarında Troçki ve Uritzki'nin de bulunduğu, sonunda Bolşevik Partiye katılan 4 eski Miejrayonka üyesi yer alır.

1918 Mart'ında yapılan VII. Kongreye kadar Bolşevik Parti'yi yönetecek olan Merkez Komitesi budur.

Sosyalist Devrim, bu komitenin yönetimi altında zafere ulaşacaktır.

BEŞİNCİ KISIM

SİLAHLI AYAKLANMA
(EKİM 1917)

1917 yılı Ağustos'unun bu ikinci yarısı, görünürde çok sakin gibidir, ama Fransız diplomat Louis de Robien, 25 Ağustos tarihinde, çok haklı olarak şöyle yazar: "Birkaç günden beri, yeniden işlerin kötüye gittiği izlenimi içindeyiz.. Henüz gök gürültüsü duyulmasa bile, bir fırtına hissediliyor..... "

Temmuz sonunda, Bolşeviklere karşı ordu yöneticileri işe karışmışlardır, Kerenski de gücünü Generallerden alır, ama bunlar onun yerine başkasını geçirmeyi düşünürler. Bu generaller iş çevreleri ile ilişki halinde, umutlarını General Kornilov'a bağlarlar.

Kerenski, kendisine kamuoyundan destek sağlamak amacıyla, Petrograd'dan daha sakin görünen Moskova'da

bir "Devlet Konferansı" toplar.

Bolşoy Tiyatrosunun büyük salonunda, Duma ve TSİK (Sovyetler Kongresi Yürütme Komitesi) üyeleri olan iki bin beş yüz delege -Kadetler, Menşevikler, Sosyalist Devrimciler) toplanmıştır.

Bu Konferansta Bolşevikler yoktur, ama onların çağrısı üzerine kentte 400.000 grevci vardır.

General Kornilov, Moskova burjuvazisi tarafından, Kızıl Meydan'da alkışlarla karşılanır.

Hazırlanan komplonun farkında olan Kerenski, bu sırada aldırış etmez. General Kornilov, Kazak orduları Komutanı General Kaledin, Savaş Bakanı Yardımcısı Savinkov, onun yaveri V.G. Zavoykov (Nobel firmaları ile Putilov'un temsilcisidir) komplo tarihini 9 Eylül olarak saptamışlardır.

Rusya'nın karşı karşıya bulunduğu büyük sorunlardan hiçbiri gerçekten çözülmemiştir ve vade yaklaşmaktadır.

1 Eylül'de, Alman orduları, Kuzey Cephesine yüklenirler. 3 Eylül'de, silah patlatmadan, büyük Riga limanını ele geçirirler; şimdi Petrograd kapılarındadırlar. Başkomutan Kornilov, Rus satranç tahtasında piyonlarını sürmek için bundan yararlanır.

Amaç, Devrimin beşiği ve merkezi olan Petrograd'ı sindirmektir. Hükümet darbesi bu noktada uygun bir zemin bulur.

Kazak Generali Krimov, ünlü "vahşi tümen"i ile Petrograd'a gönderilir ve komplo şefleri, Kerenski Başkan yardımcısı olmak üzere, Kornilov'un Başkanlığında bir ulusal savunma hükümeti hazırlarlar.

8 Eylül'de, makina işlemeye başlar ve Prens Lvov, Kornilov'un şu ültimatomunu Kerenski'ye iletir: sıkıyönetim ilanı, hükümetin istifası.

Ama Kerenski, oyunun kuralınca oynanmasına yanaşmaz. Prens Lvov'u tutuklatır ve askeri hükümet darbesine karşı, Bolşeviklerin mücadeleye katılmasını kabul etmek zorunda kalır.

Amaç, Vahşi Tümen'in Petrograd'a kadar gelmesini engellemektir. Demiryolları görevlileri rayları, trafik işaretlerini kaldırırlar ve Bolşeviklerden Kirov, Budyeni ve Frunze'nin itkisiyle, hükümet darbesine katılmamaları için, Krimov'un askerlerine müslüman milletvekilleri gönderilir.

Kurt kuzulaşır, vahşi tümenin askerleri karşı-devrimin nızrağı olmayacaklardır.

Komplocu subaylara karşı, her yerde askerler etkindirler. Generalleri bile tutuklarlar. Öte yandan, Petrograd'da, Kızıl Muhafız yeniden ortaya çıkar; Bolşevikler de hapishaneden çıkarlar.

9 Eylül'de azledilen Kornilov'un kendisi de, 14 Eylül'de aralarında General Denikin'in de bulunduğu başka birçok Generalle birlikte tutuklanır. Aynı gün General Krimov intihar eder. Hükümet darbesi girişimi, büyük ölçüde, doğrudan doğruya Kerenski'yi desteklemeksizin Kornilov'a karşı dövüşen Bolşevikler sayesinde başarısız kılınmıştır.

Askeri Hükümet darbesine karşı mücadele içinde, işçilerin birliği gerçekleşmiştir. Ordu, Kornilov'un karşısına dikilmiştir. Bu durum, doğal olarak, tavırları çok açık ve kararlı olan Bolşeviklere kazanç sağlar.

Sosyalist Devrimcilerin sol kanadı, Bolşeviklere yaklaşmağa başlar; bunun anlamı, köylülerin bir bölümünün desteğidir.

Bu arada, 13 Eylül akşamı, en önemli olay olur. Yeni merkezi Smolni Enstitüsü'nde (eskiden soylu ailelerin genç kızlarının eğitimine ayrılan okul) toplanan Petrograd Sovyeti, Kamenev'in sunduğu bir Bolşevik karar tasarısını gerçekten kabul eder: 115'e karşı, karardan yana 279 oy vardır.

22 Eylül'de, Yürütme Komitesi'nin yenilenmesine karar verilir ve Sovyet Genel Kurulu, Menşevik Çekidze'nin istifasını kabul eder. Moskova Sovyeti de, aynı şekilde, bir Bolşevik önergesini benimser ve yönetimini yeniler: iki Bolşevik,

Buharin ile Nogin, şimdi Sovyet yöneticileridir.

Razliv'den ayrılıp Helsingfors'a giden Lenin, Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerle yapmayı düşündüğü anlaşmadan vazgeçer. Ona göre, devrimin barışçı yoldan gelişmesi "son derece nadir ve son derece değerli bir olanaktı[14]. Dışişleri Bakanı aynı kalmak üzere Kerenski'nin Başkanlığında 5 üyeli bir direktuvar kurulması, ona göre, Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin burjuvazi ile ittifaktan vazgeçmediklerini gösterir. Kornilov'un yerine, Çarlık döneminde de Başkomutan olan General Alekseyev geçmiştir. Birçok asi General yerlerinde kalırlar. Öte yandan, Petrograd ve Moskova Sovyetlerinden sonra, Ural, Donetz ve Avrupa Rusya'sındaki çok sayıda kentin sovyetleri de Bolşeviklerin yönetimine geçerler. Sovyetler Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin ellerinde oldukları sürece tehlikeli görülen "Bütün iktidar Sovyetlere" sloganı, Lenin'e göre, gündelik bir olay haline gelir.

Bunun için bir silahlı ayaklanma gerekir, hem de birkaç ay içinde değil, çabucak, yani birkaç gün içinde. Meyve olgundur, onu devşirmekte geç kalınmamalıdır, yoksa Rus Devriminin hızını birden kesecek üç ciddi tehlike vardır:

– Almanlarca Petrograd'ın alınması;
– Müttefiklerle Almanya arasında ayrı bir barış,
– Sovyetlerde çoğunluğu yitirmek.

Bu nedenle Lenin, iktidar yönünde çabuk karar alınmasına olanak sağlamak üzere Merkez Komitesine iki mektup gönderir. Birkaç gün önce de şöyle yazmıştır: "Orta vade yoktur; deneyler bunu iyice gösterdi: ya bütün iktidar Sovyetlere ve orduyu tam olarak demokratikleştirmek ya da Kornilov'culuk" [15].

* * *

Kerenski, Kurucu Meclis seçimlerini hazırlayacak yeni bir meclisi 27 Eylül'de toplantıya çağırmıştı. Lenin, bu iki

mektubu, "Tüm Rusya Demokratik Konferansı" adı verilen bu toplantı öncesinde yazar.

Bir program taslağı hazırlamayı ve bunu Konferansa sunmayı önerir.

"Halklara barış, köylülere toprak, haksız kazançların zoralımı ve kapitalistlerce utanmadan üretimin baltalanmasına karşı baskı.....

Bu bildirgeyi okuduktan ve söz değil *karar,* kağıt üzerinde karar değil, *iş* talep ettikten sonra bütün üyelerimizi *fabrikalara ve kışlalara* sürmeliyiz: bunun yeri orasıdır, yaşam merkezi orasıdır, Devrimin selamı oradan gelecektir, Demokratik Konferansın motoru orasıdır.

Programımızı ateşli tutkulu sözlerle orada açıklamalı ve sorunu şöyle koymalıyız: ya bu program Konferans tarafından *bütünüyle* kabul edilir ya da ayaklanırız. Ortası yoktur. Beklemek mümkün değildir. Devrim yokolur[16]."

N. Krupskaya'ya gönderilen mektuplar, 28 Eylül'de, Stalin tarafından Merkez Komitesinde okunur.

Sözlerin açıklığı, toplantıya katılanları şaşırtır. Lenin, bu mektupları Partinin örgütlerine göndermeyi önermiştir. Buharin'in de desteklediği Kamenev buna karşı çıkar ve 4 karşı-oy, 6 çekimsere karşılık 6 uygun oy alır. Troçki çekimser kalmıştır.

Birkaç gün sonra, Demokratik Konferans, Menşeviklerle, Sosyalist Devrimcilerin sayıca ağır bastığı 555 üyeli bir Ön Parlamento atadığı sırada, Troçki görkemli bir biçimde Petrograd Sovyetine Başkan seçilir.

Hâlâ Helsingfors'da bulunan Lenin sabırsızlıktan patlamaktadır. Ayaklanma anının günden güne elverişli olduğunu düşünür ve mektupla inandıramadığı Merkez Komitesi'nin ardından atar tutar. Yerine giderse, ayaklanmanın zorunluluğuna kendi dostlarını inandırabileceğini düşündüğünden Petrograd'a dönmek ister. Viborg'a yaklaşır, ama Merkez Komitesi Petrograd'a girmesini yasaklar ve Troçki ile Stalin-

in boykottan yana düşüncesine karşın, Bolşeviklerin Ön Parlamento'ya katılmasına karar verir. 5 Ekim'de, TSİK (Sovyetler Yürütme Komitesi) bir Sovyetler Kongresi toplama kararı alır. 7 Ekim'de, Kerenski, içinde Kadet Partisinden dört Bakanın yer aldığı yeni bir hükümet kurar. Bu sırada bunalım iyice olgunlaşır. Yiyecek sağlamak yeniden ve korkunç bir sorun olur. Petrograd ve Moskova'da ekmek karneye bağlanır. Ve açlık ülkenin bütün bölgelerini tehdit eder. İşsizlik artar ve köylüler daha canlı bir biçimde bir tanım reformu talep ederler. Almanlar Petrograd'ı tehdit etmektedir ve Rus İmparatorluğu içerisindeki milliyet sorunları daha ciddi bir hale gelmiştir.

Bu dünya yakında temelden değişecek midir?

Lenin, çabuk davranmak, fırsatı kaçırmamak koşuluyla, bunun mümkün olduğunu her zamankinden çok düşünür. 12 Ekim'de, Partiye gönderdiği ve yalnızca kimi bölümleri yayımlanan bir mektupta bunu açıklar.

Ona göre, Sovyetler Kongresini beklemek "tam bir aptallık, ya da tam bir ihanet" olacaktır:

"Bolşevikler için ayaklanmanın zaferi şimdi *güven altındadır*, 1. Şu üç noktadan (eğer Sovyetler Kongresini beklemezsek) *ansızın* vurabiliriz: Petrograd, Moskova, Baltık donanması..."[17].

Ve, sonunda, Merkez Komitesinin bekle gör politikası ile Parti basınının makalelerine uyguladığı sansürü protesto etmek için Lenin istifasını sunar.

Ertesi gün, yine de, yeni bir mektup gönderir. Bu mektupta artık istifadan söz edilmez.

Lenin, 16 Ekim'de, Petrograd'a gitmek üzere Viborg ve Finlandiya'dan ayrılır. Viborg[18] semtinde kalacak, bu ona Parti işleriyle daha yakından ilgilenmek ve durumdan daha çok haberdar olmak olanağı sağlayacaktır.

20 Ekimde, Başkentin 3. Bolşevik Konferansı toplanır. Lenin ayaklanmayı hazırlamalarını öğütlemek için de-

legelere bir mektup gönderir. Mektubu okunur, ama üzerinde durulmaz.

21 Ekim'de, Asker Temsilcileri Bölge Kongresinin Bolşevik delegelerine aynı doğrultuda bir mesaj kaleme alır. Büyük Petro'dan sonra, O da hararetle şöyle der: "Oyalanmak, ölüm demektir."

İktidar alınmalıdır, onu almak ve Danton'un şu deyişini hatırlamak gerekir:"cesaret, yine cesaret, her zaman cesaret."

Lenin, nihayet, 23 Ekim'de, bir Parti üyesi olan Bayan Suhanov'un salonunda yapılan Merkez Komitesi toplantısına katılır. O akşam evde olmayan Bayan Suhanov'un kocası, Gorki'nin gazetesi Novaya Yin'in (Yeni Yaşam) yazıişleri müdürüdür. Toplantıda yalnız on iki kişi bulunmaktadır. Özellikle Moskovalılar gelememişlerdir. Lenin, "ayaklanma için politik durumun bütünüyle olgunlaşmış olduğu" "sorunun teknik yönünü incelemek gerektiği" konusunda yine diretir...

Öğleden sonra saat 5'te başlayan toplantı, sabahın saat 3'ünde biter.

Zinovyev ile Kamenev'in Lenin'e karşı çıkışları boşunadır, çünkü o, Troçki, Stalin, Sverdlov, Dzerjinski ve Kolontay'ın desteğini almıştır. 2'ye karşı 10 oyla, şöyle bir karar alınır:"Ayaklanmanın zorunlu ve bütünüyle olgunlaşmış olduğunu kabul eden Merkez Komitesi, tüm Parti örgütlerini, bu düşünceden esinlenerek, bütün pratik sorunları tartışmaya ve kesin çözüme bağlamaya davet eder."

Karar, tarih konusunda oldukça belirsizdir, ama Lenin, asıl olan ilkede anlaşmak, diye düşünür.

Ertesi gün, alınan kararı eleştirmek amacıyla bellibaşlı Parti örgütlerine bir mektup gönderen Kamenev ile Zinovyev'e, Milyutin ile Rikov da katılır.

29 Ekim'de, Petrograd Bolşevik örgütleri karşısında yeni bir Merkez Komitesi toplantısı olur. Bu toplantı, alı-

nan kararı onaylamış ve Stalin'in muhalefetine karşın, Kamenev'in 23 Ekim'de verdiği istifayı kabul kararı almıştır; ama Bolşeviklerin bir şeyler hazırladıklarına ilişkin kentte ısrarlı bir söylenti dolaşır. Zinovyev ile Kamenev, ayaklanma hazırlıklarını Bolşevik çevreler dışına sızdırmak için oldukça çaba göstermişlerdir.

Gorki'nin gazetesi bundan söz eder, Kamenev ise, Kerenski ile Burjuvaziyi uyarmak için oldukça belirgin bir açıklama yapmayı uygun bulur.

Bu yol kazalarına karşın, bir takım güçlüklerle ayaklanma hazırlanır. Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi, bir Devrimci Askeri Komite atamakta gecikir. Ama sonunda bunu gerçekleştirir. Ayaklanmayı fiilen hazırlayacak olan, işte bu komite ile 29 Ekim tarihli toplantısında, Merkez Komitesi tarafından kurulan Askeri Devrim Merkezidir.

Bolşevik Parti'nin 400.000 üyesi vardır, Kamenev'in Merkez Komitesi'nden istifası onu ciddi olarak etkilemez.

Bu sırada, Kerenski ile askeri yöneticiler, birliklerini başkentin stratejik yerlerinde toplarlar: Geçici Hükümetin bulunduğu Kışlık Saray, Ön Parlamentonun merkezi Torid Sarayı, postahane ve garların önü.

Devrimci Askeri Komite, Smolni'de, birliklerinin sayımını yapar ve onları seferber eder: Baltık donanması denizcileri, Kuzey Cephesi askerleri, Petrograd birlikleri, fabrikalardaki kızıl muhafızlar. Kesin an yaklaşır.

Sovyetler Kongresinin açılışı 7 Kasım'a ertelenmiştir.

Bu tarihten önce harekete geçmek gerekir. Oysa bu belirleyici anlarda, Lenin hâlâ gizliliktedir. Ayaklanma için gereken önlemlerin, tüm önlemlerin alınmasında gecikildiğini sanır.

6 Kasım sabahı, askeri öğrenciler iki Bolşevik gazetesinin (İşçinin Sesi ile Asker) yayınlanmasını engellemeğe kalkışırlar. Devrimci Askeri Komite ilk gazeteyi öğleden sonra çıkarmayı başarır ve Devrimin tehlikede olduğunu

belirtir.

Bu sırada Podyovski'nin başkanlığındaki Devrimci Askeri Komite, bir takım cesur önlemler almıştır. Petro ve Pavel Kalesi ile kentin çeşitli silah depolarının silahlarına sahiptir artık. Petrograd Garnizonu ile kızıl muhafızların desteğini sağlamıştır.

6 Kasım sabahı şu ünlü bildirgesini de duvarlarda ilan ettirmiştir:

PETROGRAD HALKINA

"Yurttaşlar,

Karşı–Devrim cani başını doğrultmuştur. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresini ezmek ve Kurucu Meclisi feshetmek için Kornilov yandaşları güç toplamaktadır. Aynı anda, belki "Yahudi kıyımcıları"da halkı kanlı kargaşalara sürüklemeğe çalışacaklardır. Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, her türlü kıyım girişimi ve her türlü karşı-devrimci eyleme karşı devrimci düzeni korumayı üstlenecektir.

Petrograd Garnizonu ne şiddete, ne de kargaşaya izin vermeyecektir. Halkı, Yüz-Kara'ların külhanbeyi ve kışkırtıcılarını tutuklamağa ve en yakın kışladaki Sovyet komiserine götürmeğe davet ediyoruz. Şüpheli kişilerin Petrograd sokaklarında karışıklık, yağma ya da kavga çıkarmak için ilk girişimlerinde suçlular hemen ve acımasızca öldürülecekllerdir.

Yurttaşlar! sükûnetinize ve soğukkanlılığınıza güveniyoruz. Düzenin ve Devrimin davası güvenilir ellerdedir."

Kentte iki ordu kamp kurar.

Kerenski, askeri öğrenci birlikleri (ünlü junkerler) ile kimi sadık alayları, Kışlık Saray ile Mari Sarayı çevresine yerleştirmiştir.

Devrimin karargahı olan Smolni, gerçek bir müstahkem mevkidir. Son katta, 10 numaralı salonda, Devrimci Askeri

Kurul sürekli toplantı halindedir. Telefon kesiktir, ama Devrimin merkezine her an özel ulaklar, komiserler gelir giderler. Podvoyski, Antonov-Ovsenko, Asker Krilenko ve Denizci Dibenko bilgiler alır, emirler gönderirler.

Kerenski, Ön Parlamento'da, Petrograd Sovyeti yöneticileri ile Bolşeviklerin tutuklanmalarını ister; uygulatamadığı sofuca bir dilektir bu. Ön Parlamento da ona güvenmeğe yanaşmaz ve ayaklanmayı kınamakla birlikte, barış ve tarım reformu isteyen Martov'un bir önergesini kabul eder.

Ama Rusya, Petrograd'dan ibaret değildir. Başka yerlerde neler olmaktadır? Moskova, ikinci başkentin kapılarında ordugah kuran Junker birliklerine karşı ayaklanmaya hazırlanır. Bir tür Kazak Cumhuriyeti kuran General Kaledin Kerenski'nin emirlerine uymayı redder ve Duma Başkanı Rodzianko ve Moskovalı büyük sanayici ve para babalarıyla anlaşarak Devrime karşı yürümeğe hazırlanır.

Genel Kurmaya gelince, gönül hoşluğuyla, Petrograd'ı boşaltmayı ve kenti Almanlara teslim etmeyi düşünür.

Alman işgali, Devrimin zaferinden daha iyidir. Genel Kurmayın yurtseverlik ölçüsü budur!

Finlandiya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Kafkasya ve Orta Asya'da ulusal hareketler daha ivedi birer sorun olarak kendilerini gösterirken, Bolşevikler yüzlerce sovyette çoğunluğu kazanmayı başarıyorlardı.

"Ekim Devrimi"nin zaferi hatırlandığı zaman bütün bunlar unutulmamalıdır. Kuşkusuz, tarihin ışıldakları, haklı olarak, Petrograd üzerinde toplanmıştır, ama ülkenin bütünündeki durumu hesaba katmak gerekir. İnsan o izlenimi edinebilse bile, önemli olan bunca kargaşa değil, iktidar için mücadeledir, ve bu alanda çok iyi bir konumda bulundukları içindir ki, Bolşevikler, bu 6-7 Kasım gecesi, Petrograd'da kargaşaya hakim olacaklardır.

Hiçbir şey, 7 Kasım ayaklanmasını basit bir darbe gibi görmekten daha yanlış, tarihsel gerçeğe daha zıt olamaz.

Bolşevikler, kitlelerin yani işçiler, askerler ve köylülerin desteğine sahiptirler. Böyle bir durumda artık sıradan bir oylama sorun olamaz.

Kerenski ile Geçici Hükümet, saymaca yetkilerini Devrimden değilse kimden almışlardır? Bunlar, gerçekten temsile dayalı bir Kurucu Meclis seçtirmekte *aciz* kalmışlardır. Duma'ya gelince, o artık hiçbir şeyi temsil etmemektedir; kaldı ki, hiçbir zaman pek bir şey temsil etmemiştir.

Ama yine Petrograd'a dönelim. Baltık donanması Kronştad ile Devrime yardıma çağrıldığı sırada, Genel Kurmay Neva üzerindeki köprüleri keser, ama Garnizonun alayları ile kızıl mühafızlar köprüleri yeniden ele geçirir ve telgrafhaneyi işgal ederler. İkindi ve akşam üzeri, motosikletli birlikler ayaklanmaya katılır.

Sol Sosyalist Devrimciler, Ön Parlamento'dan ayrılırlar (şimdi Devrimci Askeri Komite'nin üyesidirler). Kerenski hâlâ Mohilev'de bulunan Genel Kurmaydan, Petrograd Cephesinden alınacak güvenilir birlikler göndermesini ister, ama bu birliklerden bir kısmı kente yürümeği reddeder, bir kısmı bir kenara çekilir, zaman kısalmaktadır.

Kışlık Saray'ın telefon hatları kesilir, Finlandiya Garı da kızıl muhafızlar tarafından işgal edilir.

Lenin, hâlâ gizliliktedir. Avrupa anakentlerinin banliyölerinde bulunanlar türünde büyük bir binanın küçük dairesinde kalır. Karısı ile sadık arkadaşı Eure Rahia'ya karşın, Smolni ile ilişkileri yetersizdir. Tanınmamak için peruka ve gözlük takar. Hep vakit kaybından kaygılanır. Sovyetler Kongresi açılmadan önce Geçici Hükümeti tutuklamak ve Kongreyi oldubittiye getirmek gerekmektedir. İkindi üzeri ev sahibesi Fofanova'yı Merkez Komitesine, Smolni'ye dönme izni istemeğe göndermiş ama ona olumsuz cevap verilmiştir.

Saat 10.30: Lenin, artık bekleyemeyeceğini, bu sorunun artık bitirilmesini istemek üzere sert bir mektup yazdı.

Smolni'ye yaya ve izinsiz olarak gitmeğe bu sırada karar verir. Bir pusula bırakır: "Gitmemi istemediğiniz yere gittim, Hoşçakalın. İlyiç." Perukasını takar, katlanmış bir peçeteyle yüzünün bir yanını kapatır (dişi ağrıyormuş gibi görünmek içindir), yağmur yağabileceği için kauçuk ayakkaplarını giyer. İki tabancalı Rahia ardından gelir. Yolculuk uzun sürecektir. Önce bir tramvaya binerler, sonra yolu yaya sürdürürler, Burda Junkerler, orda kızıl muhafızlar sokaklarda kol gezmektedir. İki adamı, adanmış topraklara, Smolni'ye doğru yollarına devam ederler, yolculuk olaysız değildir.

Smolni'ye gece yarısına doğru gelirler. Orada, kendisine bir geçit bulması gerekir, çünkü izin kağıdı artık geçerli değildir. Tanınmadan 2. kata kadar gelir, bir Merkez Komitesi üyesi bulmalıdır. Raslantıya bakın ki, Rahia yanında Stalini getirir.

Lenin, Stalin ve Sverdlov ile birlikte ayaklanmanın seyrini titizlikle denetler, sonra eskiden sınıf öğretmenleri odası olan 67 numaralı odaya yerleşir ve Troçki'yi, Moskova delegelerini ve fabrika, alay, bölge komitelerini yöneticisi birçok militanı kabul eder.

Gece, Bolşevik müfrezeleri, fazla güçlük çekmeden garları, Merkez Postanesini, Devlet Bankasını, Elektrik Şirketini ele geçirirler.

Ele geçirilecek, yalnız Kışlık Saray, Başbakanlık, Kurmayın bulunduğu yer ve Mari Sarayı kalır.

Kerenski, asi generalleri-örneğin Krasnov -bir aydır boşuna yardıma çağırmıştır, boşuna nefes tüketir, Çarların sarayında yalnız kalmıştır, birliksiz general, uyruksuz kralcıktır!

Nikola Köprüsünü tutan ve Neva'nın iki yakası arasındaki geçişi yeniden sağlayan *Avrora* Kruvazörü, toplarını Kışlık Saraya doğrultur. Kronştad'ın tüfekli denizcileri çıkarma yaparlar. Artık Kerenski'nin ancak birkaç bin adamı vardır. Başkanlığın Lancia arabasıyla Kışlık Saraydan

ayrılır ve General Krasnov'un sadık birliklerinin yanına gider.

Sabahın saat 10'udur. Bu anda *Roboçi i Solda*'da (Emekçi ve Asker) Lenin'in şu mesajı yayımlanır:"Rusya yurttaşlarına: Geçici Hükümet görevden uzaklaştırılmıştır. Devlet iktidarı, Petrograd proletaryası ile garnizonunun başında bulunan Devrimci Askeri Komitenin ellerine geçmiştir."

Öğleye doğru Mari Sarayı ele geçirilir, Ön Parlamento dağıtılır. Savaş Limanı ve Amirallik binasında kızıl bayrak dalgalanır. Yalnız, Junkerlerle kazakların koruduğu Kışlık Saray kalmıştır. Petrograd alayları, kızıl muhafızlar, Baltık denizcileri son saldırıya hazırlanırlar. Kronştad donanması Neva üzerine gelir ve *Avrora*'nın yanına demir atar. Kent yaşamını sürdürmektedir. Kızıl Petrograd'da trafik hemen hemen olağan, mağazalar açık, kalabalık oldukça yoğundur. Ayaklanma şimdiye kadar kansız geçmiş, çünkü stratejik noktalar, silah patlatmadan, birer birer düşmüştür.

Saat 14.35'te, Petrograd Sovyetinin toplantısı açılır.

Toplantıya Troçki başkanlık eder, yanında ise Kamenev ile Zinovyev (muhalefetlerinden ve yanılgılarından dönmüşlerdir!) ve Lunaçarski ile Volodarski vardır. Devrimci Askeri Komite adına, Geçici Hükümetin artık varolmadığını açıklar, sonra şunu duyurur: "Lenin yoldaş aramızda bulunuyor." Artık perukasını çıkardığından, dazlak kafası, traşlı ve incelmiş yüzüyle Vladimir İlyiç Ulyanov, muzaffer devrimin programını özetler:

"Yoldaşlar, Bolşeviklerin durmadan zorunluluğunu gösterdikleri işçi ve köylü devrimi gerçekleşmiştir.

Rusya'nın tarihinde yeni bir evre açılmaktadır ve bu üçüncü Rus devrimi, sonunda, sosyalizmin zaferine varacaktır.

Gündemimizdeki görevlerden biri, savaşa hemen son verme zorunluluğudur.

Uluslararası demokrasiye önerdiğimiz adil ve ani bir barış, dünyanın proleter kitleleri içinde, her yerde canlı bir yankı bulacaktır.

Büyük arazi sahiplerinin mülkiyetini kaldıracak, bir tek kararnameyle köylülerin güvenini kazanacağız.

Üretimde gerçek bir işçi denetimi kuracağız"[19]

Ve toplantı sonunda alınan karar, yeni işçi ve köylü hükümetinin "ürünlerin üretim ve dağıtımına ilişkin işçi denetimi getireceğini ve bankaları tek bir Devlet girişimi haline getirerek, bunların ulusal denetimini sağlayacağını"[20] belirten önerileri benimser.

Alınan kararlara karşın, Kışlık Saray hâlâ işgal edilmemiştir. Lenin bağırıp çağırır. Kışlık Saray, saat 21'deki Rusya Sovyetleri Kongresi'nin açılışından önce ele geçirilmelidir.

Geçici Hükümetin "Bakanları" teslim olmayı reddederler. Sovyetler Kongresi'nin açılışı saat 22'ye ertelenir.

Oy kullanma hakkı olan 675 delegeden 343'ü Bolşeviktir. Bu durumda çoğunluk ellerindedir. Saat 22.30'da Kongre başlar ve çoğunluğu Bolşevik bir Başkanlık Kurulu seçer: 7 Sosyalist Devrimci, 3 Menşevik, 1 Gorki yandaşına karşılık 14 sandalyeleri vardır.

Dışarda top gürlemektedir, bu, Kışlık Sarayı topa tutan *Avrora* kruvazörüdür.

Sovyetler Kongresi delegeleri, başta Troçki, Kamenev, Zinovyev, Krilenko, Kolontay, Lunaçarski olmak üzere ağır ağır kürsünün basamaklarını çıkan TSİK'in yeni üyelerini coşkuyla alkışlarlar.

Kışlık Sarayı ele geçirmek için verilen savaş birkaç saat daha sürecektir.

Denizciler, sabahın 1.30'una doğru Saraya girerler. Saat 2.10'da her şey tamamdır. Bakanlar tutuklanırlar. İktidar sovyetlerde, yani onun çoğunluğuna sahip olan Bolşeviklerdedir. Yapılacak iş, bu otoriteyi, ülkenin tümün-

de kabul ettirmektir. Kongre, haberleri dinleyerek ve bir dünyanın sona ermesini bekleyerek toplantısını sürdürür.

Yeni iktidarın doğduğunu ilan eden bir çağrı kabul edilir.

Sabahın saat 6'sında, tüm Rusya ve tüm insanlık için bir şarkı yankılanır. Bu şarkıyı söylemek için bunca insan ölmüş ya da ezilmiştir, ve bu daha da sürecektir. İşte bu öfke ve umut şarkısı, Enternasyonal çınlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İÇ SAVAŞ VE SOVYETLERİN ZAFERİ 1917 – 1922

İşçi sınıfı, Komün'den mucizeler beklemiyordu. Onun elinde halkın kararıyla uygulamaya sokulacak hazır ütopyaları yoktur. İşçi Sınıfı, kendi kurtuluşunu ve onunla birlikte, bugünkü toplumun kendi ekonomik gelişimiyle karşı konulmaz bir biçimde yöneleceği o daha yüksek yaşam biçimini gerçekleştirmek için önünde daha çok uzun mücadeleler, koşulları ve insanları bütünüyle değiştirecek bütün bir tarihsel süreçler dizisi olduğunu bilir.

K. Marx
La Guerre civile en France
(Fransa'da İç Savaş)

KASIM 1917

Bu 8 Kasım 1917 günü, Petrograd'ın karşıtlıklarla dolu bir görünüşü vardır. Tramvaylar çalışır, lokanta ve mağazalar açıktır, tiyatrolar oyunlarına devam eder. Savaş ve Devrim, olayların gündelik akışını durdurmamıştır. Kadet, Menşevik ve Sosyalist Devrimci gazeteler çıkar ve kendi siyasal tercihlerine göre "Bolşevik Cinayetleri"ni ya da "Devrimi Tehlikeye Atan Lenin'in Çılgınlığı"nı kınarlar.

"Ülkenin ve Devrimin Kurtuluşu Komitesi"nin bir çağrısı geniş ölçüde dağıtılır. (imzalayanlar Belediye Duma'sından Menşevikler, Sosyalist–Devrimciler vb.'dir.):

"Yasaları çiğneyenlerin otoritesini kabul etmeyiniz.

Buyruklara uymayınız. Ülkeyi ve Devrimi korumak için ayağa kalkınız!..."

Bu demektir ki, Bolşeviklerin kazandığı başarılara karşın, durumları eğretidir. Belediye Duma'sı sürekli -ve özgürce- toplantı halindedir. İllerin işe karışmasına, demiryolu görevlileri sendikası (Vikjel) ile Kurtuluş Komitesine katılan posta görevlileri sendikası gibi sendikaların katılımına umut bağlar. Bakanlıklardaki memurlar, Bolşeviklerin elkoymasına karşı protesto olarak grev yapmaya karar verirler.

General Krasnov Petrograd'ı tehdit etmekte, General Kaledin otoritesini genişletmektedir; Moskova'da ve Kiev, Bakü, Nijni-Novgorod gibi birçok taşra kentinde savaşlar olur.

Sonuç olarak, bu çevrelerde de, dışarıda da Bolşeviklerin ancak topu topu iki üç günlük işleri kaldığı düşünülür.

O halde bu, iktidarı örgütlemeyi zorunlu kılan gerçek bir tehdittir. Menşeviklerle Sağ Sosyalist Devrimciler her türlü işbirliğini reddetmekte ve Sovyetler Kongresinin ikinci toplantısına katılmayacaklarını açıklamaktadırlar. Devrimci Askeri Komiteye katılan Sol Sosyalist Devrimciler, Bolşeviklerle iş birliğinde, şu an için, daha ileri gitmeyi istemezler.

8 Kasım 1917 günü, öğleyin, Bolşevik Partinin Merkez Komitesi toplanır ve bir Halk Komiserleri Kurulu kurmağa karar verir. Burjuva Devlet ile Sosyalist Devlet arasındaki farkı göstermek amacıyla, Hükümet ve Bakan sözcükleri kaldırılır.

1789 Fransız Devrimi gibi; Rus Devrimi de sözcükleri ve ünvanları değiştirir, böylelikle olup bitenlerin değişik olduğunu daha açık kılmayı düşünür! Kurul başkanlığı Lenin'e verilir, Lenin bunu kabul etmez, ama Merkez Ko-

mitesi bu görevi ona zorla kabul ettirir. Halk Komiserleri genellikle, Merkez Komitesi üyeleridir ve Petrograd'ta çalışırlar. Bununla birlikte iki de Moskova'lı vardır. Halk Komiserleri Kurulunun bileşimi şudur:

Başkanlık	: V.İ.LENİN
Dışişleri	: L. TROÇKİ
İçişleri	: RİKOV
Savaş	: ANTONOV-OVSENKO
Donanma	: DİBENKO ve KRİLENKO
Çalışma	: ŞİLYAPNİKOV
Eğitim	: LUNAÇARSKİ
Milliyetler	: STALİN
Sanayi-Ticaret	: NOGİN
Tarım	: MİLYUTİN
Maliye	: STEPANOV
Adalet	: LOMOV
Yiyecek Sağlama	:TEODOROVİÇ
Posta	: AVİLOV

Kamenev TSİK başkanı kalacak, Zinovyev ise Sovyetlerin gazetesi *Izvestia*'yı yönetecektir. Bir sosyalist uzlaşma hükümeti oluşturma konusunda toplantıda kendisini gösteren bir eğilime karşı koymak gerekmiştir.

Sovyetler Kongresi'nin oturumu saat 21'de açılır. Kongreye başkanlık eden Kamenev, alınan çeşitli önlemleri (örneğin, cephede ölüm cezasının kaldırılması) duyurur ve sözü Lenin'e verir. Kongre delegeleri onu ayakta ve coşkuyla alkışlarlar.

John Reed, o akşam kürsüdeki Lenin'i şöyle anlatır:

"Kısa, tıknaz bir görünüm, omuzlara gömülü dazlak ve değirmi iri bir kafa, ufacık gözler, pat bir burun, geniş ve bol ağız, yapılı bir çene. Bütünüyle traşlıydı, ama o "eski-

den de ünlü, ve artık evrensel olacak sakalı dikenlenmeğe başlıyordu yüzünde. Giysisi yıpranmış pantolonu çok çok boldu."

Ve sözünü şöyle bağlar:

"Olağandışı bir halk önderi, yalnızca kafa gücüyle önder; kürsünün kenarına tutunup, kırpışan küçük gözlerini salondakiler üzerinde gezdirdi, birkaç dakika süren candan alkışlara aldırmaz gibiydi."

Sesler kesilince, şunu söylemekle yetinir:

"Ve şimdi, sosyalist düzenin kurulmasına geçiyoruz."

Sonra da halklara ve savaşan devletlere "ilhaksız, tazminatsız ve hemen bir barış" öneren barış kararnamesini okur.

Görüşmeler oldukça hızlıdır, kararname oy birliği ile kabul edilir. Salon ayakta, önce *Enternasyonal*'i, sonra da Devrim Mücadelesinde ölen bütün insanların anısına cenaze marşını söyler:

Öldünüz kaçınılmaz savaşta
Halkı sevdiğiniz için o kutsal aşkla
Herşeyi verdiniz ona
Özgür ve onurlu yaşasın diye..

Elveda kardeşler, soylu bir yol izlediniz
Geliyor vakti, uyanacak halklar
Büyük, güçlü ve özgür
Elveda, kardeşler.

Ve Lenin yeniden kürsüye çıkar, tarım sorunları konusunda bir kararname önerir.

"Büyük toprak mülkiyeti hiçbir tazminat ödemeksizin hemen kaldırılır.. Arazi sahiplerinin mülkleri ile yurtluk, manastır, kiliselerin bütün toprakları, tüm araç, gereç ve hayvanları, bina ve eklentileriyle, sorun Kurucu Meclisce

çözüme bağlanıncaya kadar, Kanton Tarım Komiteleri ve bölge köylü temsilcileri Sovyetlerin emrine geçer..."

Kararname kabul edildikten sonra, Kamenev, Halk Komiserleri Kurulunu belirleyen metni okur.

Sol Sosyalist-Devrimciler ile kimi Menşevikler, Bolşeviklerin politikasını eleştirirler, Vikjel (Demiryolları Görevlileri Sendikası) delegesi de, eğer Bolşevikler öteki sosyalist eğilimlerle bir hükümet kurmazlarsa, onları desteklemekten vazgeçeceklerini söyler.

Troçki buna şöyle karşılık verir:

"Programımızı onaylayan tüm partileri kabul ederiz."

Bunun üzerine Sovyetlerin Merkez Yürütme Komitesi seçilir. Bu komite yeni hükümetin çalışmalarını denetlemekle görevlidir ve gerektiğinde onu görevden alabilir! Komite de 62 Bolşevik, 29 Sol Sosyalist-Devrimci ve 10 Sol Menşevik (Bunlara "Enternasyonalistler" denir.) vardır.

Saat sabahın 5.15'idir. *Enternasyonal* yine yankılanır. Sovyetlerin II. Kongresi tamamlanır.

* * *

Ama durum Petrograd'da bile yine güçtür.

"Ülkeyi ve Devrimi Kurtarma Komitesi'nin kurulması, garnizonda bir takım çalkantılara yol açar. Memurların grevi, Demiryolu ve Posta Görevlileri Sendikalarının tutumu Komite'nin azmini arttırır. Ordunun tavrı genel olarak yine kararsızdır.

Komite taşraya ulaklar gönderir.

9 Kasımda, Kerenski ile ilişkiye geçer ve bir askeri örgüt kurar.

Kurmay Başkanı General Dukonin, kendi kendisini başkomutan ilan etmiştir. Antibolşevik yeni geçici hükümete katıldığını açıklar. Batı Ukrayna, Kiev'de bağımsız bir devlet oluşturur.

Moskova'da bolşevik delegelerin uzlaşmacı tavrından kaynaklanan kimi duraksamalardan sonra, Sovyet, Petrograd devrimine destek olmak üzere bir devrimci komite seçmiştir. Ama bu komitedeki 7 üyeden 3'ü menşeviktir. Belediye Duma'sı tarafından desteklenen Albay Riabçev, Bolşeviklerin kararsızlıklarından yararlanarak, Moskova Sovyetine bir saldırı hazırlar. General Kaledin, ülkenin güneyinde, "Kazak Cumhuriyeti'ni elinde tutar."

Kerenski ile Krasnov, aynı gün, Petrograd'ın otuz kilometre güney batısındaki Gaşina'yı ele geçirirler.

10 Kasım'da, Petrograd'daki tehlikeler karşısında, Halk Komiserleri Kurulu, karşı-devrimci gazetelerin yayınını durdurur ve Petrograd garnizonunun başına Sosyalist Devrimci bir subay olan Yarbay Muravyev'i atar.

11 Kasım sabahı, Çarskoye-Selo, Kerenski ile General Krasnov'un ellerindedir.

Zırhlı otomobillerin desteğindeki Junkerler, telefon santralini ele geçirir, Antonov'u yakalarlar.

Albay Riabçev'in birlikleri, Moskova'da, Kremlini ele geçirir ve yüzlerce silahsız askeri öldürürler. Yani iç savaş başlamıştır.

Bu durumda kendi kendimize sorabiliriz: Bolşeviklerin başarı şansı nedir?

Kerenski, bu yeni Komün'ün Thiers'i olacak mıdır?

Kentleri ve köyleriyle taşra, Petrograd'ı destekleyecek midir?

Almanya ve Avusturya-Macaristan'a karşı savaşın sürdüğünü de ekleyelim.

Yani bu bakımdan durum 1871'de olduğundan farklıdır, bilindiği gibi 1871'de Versailles Hükümeti, Paris devriminin zaferinden de önce, Almanya ile bir ateşkes anlaşması imzalamıştır.

Durum başka bakımlardan da farklıydı.

1917 Mart'ında sayıları kuşkusuz çok az olan Bolşe-

vikler, Mart'tan Kasım 1917'ye kadar sayısal güç ve etkilerinin büyük ölçüde arttığını görmüşlerdi. Bellibaşlı kentlerde, köylerde, her yerde vardılar ve eski Rus İmparatorluğunun tüm ulusal hareketleri içinde yandaşları bulunuyordu.

Karşıtları ise bölünmüşlerdi ve bir yanda, Menşeviklerle Sağ Sosyalist-Devrimciler, öte yanda, Kadetlerle Ekimciler ve Yüz-Karalar arasındaki işbirliği girişimleri, çeşitli nedenlerle, o kadar kolay değildi.

Hepsi antibolşeviktiler ama amaçları aynı değildi. Bir antibolşevik cephe oluşturmak için gerçek güçlük bundan doğuyordu.

Orduya gelince, o da karşı-devrimi gerçekten desteklemek olanağından yoksundu, çünkü iyice bölünmüştü. Subayların büyük çoğunluğu, kuşkusuz antibolşevikti, ama savaşın bittiğini görmeğe can atan askerler, daha çok bolşeviklerden yanaydılar.

Demek oluyor ki, Bolşeviklerin kararlılığı, ulusal ölçekte tutunmaları ve örgütlülükleri, hasımlarının bölünmesi, savaşın sürmesi, durumu 1871 Fransa'sının durumundan çok farklı kılıyordu.

Yine de bu 11 Kasım 1917 tarihinde hiçbir şey kesin değildir.

Lenin'in endişesi anlaşılmaktadır. Vikjel, Bolşeviklerden Popülistlere kadar her eğilimi kavrayan bir "türdeş sosyalist hükümet" kurmayı önerir ve TSİK ile Bolşevik Parti'nin Merkez Komitesi içinde bile, olayların özendirdiği uzlaşmacı eğilimler gelişir.

11 Kasım akşamı, TSİK, Kamenev'in önerisi üzerine Sosyalist örgütlerle görüşmelere başlanmasını kabul eder. Bu görüşmenin koşulları Bolşeviklerce kabul edilmez, ama görüşme eğilimi varlığını sürdürür.

Junkerlerin ayaklanması, Bolşevik birliklerce oldukça zor bastırılır. Merkez Postanesi, şiddetli çarpışmalardan sonra, saat 18'de yeniden ele geçirilir. Telefon bağlantısı da

kurulur, ama Moskova'da, Sovyete bağlı Devrimci Askeri Merkez, Albay Riabçev ile bir ateşkes anlaşması yapmıştır.

Ertesi gün, General Krasnov'un kazakları Pulkova dağı tepelerinde (yüksekliği 78 metredir, ama ovalık bir bölgedeyiz!) kızıl muhafızlarla çarpışır.

Akşam, gelecekteki kızıl ordunun taslağı olan kızıl müfrezeler General Krasnov'un birliklerini yenmişlerdir. Çarskoye-Selo onların ellerindedir.

13 Kasım'da General Krasnov, Bolşeviklerin elçileriyle görüşür ve sağ kalan kazakların Don bölgesine gitmelerine izin verilmesine karşılık, Kerenski'yi teslim etmeyi kabul eder.

Kerenski kaçar ve bir dost evine sığınır. Kerenski yurtdışına çıkasıya kadar, altı ay bu evde gizlenecektir.

Moskova'da, Beyaz Muhafızlar bir dış yardımdan umutlarını keserler. Kaledin'in ordusu, askerlerden destek görmediği ve taşıtlar olmadığı için gelemez.

Karşı-devrim, 16 Kasım'da, asker ve sivil birçok kurban pahasına, Moskova'da yenilir ve Moskova Sovyeti, kente ve Kremlin'e egemendir.

Bolşeviklerin başarıları, yine de Bolşevik yönetim örgütleri içindeki bunalımı azaltmaz.

Daha 15 Kasımda, Lunaçarski, Kremlin'in topa tutulmasını protesto etmek için istifa etmiştir.

17 Kasımda, yalnız Bolşeviklerden oluşan bir hükümet kurulmasını kınayan ve bir kaolisyon hükümeti kurulmasını talep eden birçok Halk Komiserleri Kurulu üyeleri de istifa ederler. Bunlar Nogin, Milyutin, Rikov, Teodoroviç'dir.

Troçki, Dzerjinski, Sverdlov ve Stalin tarafından desteklenen Lenin, "uzlaşmacı taraflar" ile görüşmeleri, ancak "onların tutarsızlıklarını açıklamak ve bir koalisyon hükümeti kurulmasına ilişkin görüşmelerin kesin olarak bitmesini sağlamak" için kabul etmiştir.

Nogin, Kamenev, Zinovyev, Milyutin hemen Merkez Komitesindeki görevlerinden istifa ederler. Bunların saldırıları Sovyetler Kongresi Yürütme Komitesinde (TSİK)'de sürdü; ama yine yenildiler. Başkanlıkta, Kamenev'in yerine Sverdlov geçti. O halde, Bolşeviklerin, kimi zaman sanıldığı gibi tek parça bir blok oluşturmaktan uzak oldukları bu sıkıntılardan anlaşılmaktadır.

Kerenski yenilmiş, karşı-devrimci ayaklanma Petrograd ve Moskova'da yenilmiş, uzlaşmacılar Bolşevik Partinin ön saflarından uzaklaştırılmıştır, ama geride hâlâ çözülecek ivedi sorunlar vardır.

Ordu hâlâ Sovnarkom'a (Halk Komiserleri Kurulu) boyun eğmez.

Kendi kendisini başkomutan ilan etmiş olan General Dukonin Petrograd'ın emirlerine uymayı reddeder ve "ordunun yansızlığı"nı ilan eder. Ateşkes görüşmelerine başlamayı kabul etmez, bu nedenle, 22 Kasım'da görevinden alınır ve Krilenko orduya başkomutan atanır. İş, bu kararı uygulamaya kalır, çünkü Dukonin, Mohilev'deki genel karargahtadır ve orduyu fiilen o yönetmektedir. Çevresinde Menşevik ve Sosyalist-Devrimci yöneticiler vardır, Fransız ve İngiliz diplomatik temsilcilerinden teşvik görmektedir. Bir geçici hükümet kurulması için çağrıda bulunur ve köylerde hâlâ çok etkili olan Sosyalist-Devrimcilere güvenilebileceğini düşünür.

Halk Komiserleri Kurulu, az sonra, bu iki alanda, yani ordu ve köylüler arasında ona üstün gelmeyi başaracaktır.

Daha 8 Kasım'da, Lenin'i barış ve toprak kararnamesini önermeğe götüren derin nedenler, şimdi daha iyi anlaşılmaktadır.

Antibolşevik generalleri askerlere havale eder:

"Karşı-devrimci generallerin, soylu barış davasını baltalamalarına izin vermeyeceksiniz."

Çernov gibi Sosyalist-Devrimci yöneticileri köylülere havale eder.

Alman makamları ile ilişkileri Krilenko'nun kendisi düzenler, görüşmelerin konusu ateşkes ve barıştır.

Ve Krilenko'nun 27 Kasım'da duyurduğu gibi, silah bırakışması görüşmeleri 2 Aralık'ta, Rus delegeleri Kamenev ve Yofe ile Alman delegeleri arasında Dvinsk yakınlarında başlar.

3 Aralık'ta Krilenko, Bolşevik müfrezelerle birlikte, Genel Kurmayın (Stavka) tutunduğu Mohilev'e girer.

Eylül ayındaki isyancı generaller, yani Kornilov ile Denikin, yenilerde Rostov'u ele geçiren Kaledin'e katılmak üzere bir gün önce tüymüşlerdir.

Dukonin, Krilenko ile Bolşeviklere karşın, tutumundan öfkeye kapılan bir grup tarafından öldürülür. Bu olaylar 3 Aralık sabahı olmuştur. Bırakışma görüşmeleri, öğleden sonra, Brest-Litovsk'da devam eder.

İKİNCİ KISIM

BREST–LİTOVSK: ALÇALTICI AMA ZORUNLU BİR BARIŞ

Bu 1917 Aralık ayı başında, Bolşeviklerin gündemindeki tek sorun, kuşkusuz, barış sorunu değildir, ama bu sorun, hem savaşı bitirmeğe söz verdikleri, hem de savaşın uzaması sosyalist devrimi ölümcül bir biçimde tehdit ettiği için bütün öteki sorunlara baskındır.

Merkez Devletleri (Avusturya-Macaristan ve özellikle Almanya) artık savaşmak *istemeyen* ve bunu güçlükle *yürüten* bir orduyu kolayca yenebilirler.

Gerçekten, Merkez Devletleri ile Batılı büyük Devletler (İngiltere, Fransa, Birleşik Devletler, İtalya vb) arasında savaşın uzaması, İngiltere ile Fransa'nın, Devrimi ezmek için doğuda ellerinin serbest kalmasını engeller. Her şeyden

önce savaştan kurtulmak gerekir. Bolşevikler de savaşın kendisinden doğan koşullardan, yani büyük emperyalist Devletler arasındaki bölünmeden en iyi biçimde yararlanırlar. Ama bu, herkes için açık bir durum değildir, tartışmalar ve hatta Bolşeviklerin kendi aralarındaki bölünmeler de bundan kaynaklanır. Sorunun verilerini basitleştirmeğe gerek olmamasına karşın, Rus örneğinin öteki ülkelerde, özellikle Almanya'da izlenebileceğini ummak gerçekci değil midir?

İçerdeki karşı-devrimin varlığını da unutmamak gerekir. Dış savaşı durdurmak, içerdeki karşı-devrimi bastırmak için serbest kalmak demek değil midir?

Bu 1917 yılı sonunda, merkez Devletleri ile barış ancak çok ağır ödünler pahasına sağlanabilir. Bu yüzden, bu karmaşık sorun konusunda çok sayıda yöneticinin duraksayabilmeleri şaşırtıcı değil midir?

Deneyler sonucu bugün bildiğimiz gibi, "devrimci savaş" düşüncesi, yani Almanya'da, Avusturya'da devrimin patlak vermesi, o sırada, kuşkusuz, hayalci bir görüştü. Lenin bunu sezdi, ancak o sırada bu, o kadar kolay bir iş değildi.

5 Aralık'ta, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile bir silah bırakışması anlaşması imzalandı. 7 Aralık'tan 17 Aralık'a kadar savaş duracaktır; bu, sonuç olarak, fiili bir durumu somutlaştıran, birkaç günlük basit bir ateşkestir. İş, gerçek bir barışın koşullarını görüşmeğe kalır. Görüşmelerde Sovyetlerin temsilcisi olan Yofe, halkların bağımsızlığına dayanan, yani ilhaksız bir barış önerir.

İttifak ülkeleri, görüşmelere katılmağa davet edilir. Alman askeri birlikleri, işgal edilen toprakları boşaltacaklardır. Doğal olarak, Alman Hükümeti, başta Ludendorff olmak üzere, Genel Kurmayının baskısıyla bu önerileri reddeder. İttifak ülkelerine gelince, onlar da bu görüşmelere katılmayı kabul etmezler. Barış görüşmeleri 12 Ara-

lık'ta kesilir, ama ateşkes yirmi sekiz gün uzatılır. Sovyet yöneticileri açıkca zaman kazanmaya çalışırlar. Savaş sorunu konusunda alınacak tavır üzerinde, Merkez Komitesi içinde ateşli tartışmalar olmuştur. Birbirinden birazcık farklı birçok görüş bulunmakla birlikte, bellibaşlı üç tavır ayırdedilebilir. 9 Ocak'ta görüşmeler yeniden başlamıştır, bu kez görüşmeleri yöneten Kamenev ile birlikte Troçki'dir. 21 Ocak'ta, Moskova'da yapılan bir parti toplantısında, bellibaşlı üç görüş açıkca dile getirilir. Bu toplantıya katılanların yarısı, özellikle Buharin tarafından savunulan, Sol Komünistlerin tezinden yanadır. Parlak, coşkulu, ama kuşkusuz derinlikten yoksun bir kuramcı olan Nikola Buharin, devrimci savaşı yaygınlaştırmak gerektiğini düşünür; Fransız Devriminin 1793'te verdiği örnek budur, II. Yıl'ın(*) askerleri kitle halinde ayaklanmışlardır, işte bu yolu izlemek gerekir ve nasıl 1793-1794'teki devrimci atılım, Fransız ordularına, Kralların, İmparatorların ordularını yenme olanağı vermişse, bu devrimci sel de kapitalizmi sürükleyip götürecektir. Bu tez, başta gençler katında olmak üzere, Bolşevik militanlar arasında çok büyük bir ilgi görür. Bu tez, onların eylem susuzluklarına, coşkularına karşılık verir. Sorun, bu tezin gerçeklere olduğu kadar, o anın olanaklarına da uygun olup olmadığıdır. Kesin olan şu ki, Moskova ve Petrograd Bolşevik örgütleri, Sol Komünistlerin tezlerini desteklerler.

Troçki ve dostları, biraz farklı, ama kimi yönlerden Sol Komünistlerin tezine katılan bir tez savunurlar. Troçki'nin tezi şöyle özetlenebilir: "Ne savaş, ne barış". Troçki'ye göre, Sovyet Rusyası, tek yanlı olarak ordusunu terhis etmeli, savaşa son vermelidir. Bu, başta Alman ordusu içinde olmak üzere, Almanya'da bir devrimin koşullarını yaratmaya yetecektir. Sonuç olarak, Troçki'nin tavrı, üçüncü tezle, yani Lenin'in barış konusundaki tezi ile çatışmaktadır.

(*) *Konvansiyon hükümetince kabul edilen Fransız devrim takviminin ikinci yılı yani 1793. Ç.N.*

Troçki'nin tezleri, Bolşevik örgütlerinin aşağı yukarı dörtte birini kavrar, Lenin'inkiler ise, geri kalan dörtte birini. Görebildiğimiz kadarıyla Lenin, çok açık bir biçimde azınlıktadır. Bu, hiç de yeni bir şey değildir: 1917 Nisan'ında, İsviçre'den döndüğü zaman da böyleydi; 1917 Ekim'inde Finlandiya'da kaldığı zaman da böyledir. Lenin, görüşünün doğruluğunu nasıl tanıtlar?

Gerçeğe, gerçek olduğunu düşündüğü şeye ve-bunu saptamak tarihçinin görevidir- ona hak verecek olaylara dayanır.

Bu 21 Ocak toplantısında Lenin, gerekçelerini açıkca dile getirir:

"Rusya'nın Sosyalist Hükümeti, çok ivedi bir çözüm isteyen bir seçenek sorunu karşısında bulunmaktadır; ya şimdi bu ilhakçı barışı kabul etmeli, ya da hemen bir devrimci savaşa girişmelidir [2]."

Lenin'e göre, "Rusya'da sosyalist devrimin şu andaki durumu, Sovyetler iktidarımızın uluslararası görevlerinin her türlü tanımının temeline konulmalıdır [3]."

".. ;Hem bizim için, hem de *uluslararası sosyalizm açısından* her şeyden önemli olan, daha şimdiden Sosyalist Devrimi başlatan bu Cumhuriyeti korumaktır; şu anda Rusya tarafından atılan devrimci savaş sloganı, ya anlamdan yoksun bir laf ve saçma bir davranış olacak, ya da nesnel olarak, emperyalistlerin bize kurdukları tuzağa düşmek anlamına gelecektir [4].."

Brest-Litovsk'ta görüşmeler yeniden başlayınca, Alman ve Avusturya delegeleri, Bolşevik delegeleri açık bir cevap vermeğe zorlarlar. Bolşevik Parti yönetimi, 22 Ocakta, yine de, Troçki'nin görüşlerini benimser: "Ne barış, ne savaş". Lenin, Avusturya ve Almanya'da patlak veren grevleri hesaba katarak, ama çekine çekine, görüşmeleri uzatmanın mümkün olduğunu kabul eder, ama gelecekten son derece endişelidir. Ona göre, Rus Devriminin durumu, Fransız Devriminin 1793'deki durumuyla hiçbir biçimde

karşılaştırılamaz. Rusya, 1917'deki Avrupa'nın en geri ülkelerinden biriydi ve üstelik savaş yüzünden bitmiş, tükenmişti. 1793 Fransa'sı ise, tersine, Avrupa ülkelerinin en zengiiydi. Yani başarmak için gerekli tüm uygun koşullarla o anda devrimci savaş mümkündü. 1918 yılı başındaki Rusya'da durum hiç de böyle değildi.

Alman Hükümeti ile özellikle Avusturya Hükümeti, Ukrayna'nın bir bölümünü elinde tutan ve Kiev'de toplanan Rada (Ukrayna Parlamentosu) ve milliyetçi ve anti-bolşevik politikası somutlanmış olan Ukrayna makamlarıyla bir anlaşma imzalamaya çaba göstereceklerdir. Kuşkusuz, Ukrayna'da da sovyetler çoktur, ama bunlar o sırada, ülkenin ancak küçük bir bölümünde egemendirler. Ocak 1918'de, iki Ukrayna Devleti vardır : Harkov'daki Ukrayna Sovyet Cumhuriyeti ile, Rada tarafından yönetilen, Kiev'deki Ukrayna Cumhuriyeti. Doğal olarak, orada da bir iç savaş durumu vardır ve Merkez Devletleri bundan yararlanmayı düşünürler; bu konuda başta Avusturya gelir, Avusturya, halkını ve ordusunu beslemek için Ukrayna buğdayına güvenir. 9 Şubat'ta, Merkez Devletleri ile Ukrayna Rada'sı, Ukrayna'nın bağımsız Devlet olarak tanınmasını ve Avusturya-Macaristan'a büyük miktarda buğday teslimine ilişkin Rada tarafından verilen sözü içeren barış andlaşmasını imzalarlar. Ama bu, Ukrayna'da, Sovyet Cumhuriyeti yanlıları ile milliyetçiler arasında savaşın kızışmasını ve Şubat başında Kiev'in Bolşeviklerce ele geçirilmesini engellemez.

Brest-Litovsk barış konferansındaki Sovyet heyeti, Ukrayna ile barış andlaşması yapılmasını protesto etmek için görüşmeleri keser. 13 Şubat'ta, İkinci Guillaume ile Alman Genel Kurmayı savaşı başlatma kararı alırlar, ama savaş fiilen ancak 18 Şubat'ta başlayacaktır. Ne yazık ki, olaylar Lenin'e hak verir. Alman askeri birlikleri kolayca ilerler ve Dvinsk, kurşun atmaksızın ele geçirilir. Petrograd tehdit altındadır, Kiev'in yeniden düşme tehlikesi vardır.

Bolşevik Parti'nin Merkez Komitesi, 17 ocak'ta, Lenin'in tezlerini artık bir ölçüde kabul etmiştir : "Eğer bize saldırı fiili olarak başlar ve Almanya ile Avusturya'da devrimin kalk borusu çalmazsa, barış andlaşması imzalanır."

18 Ocak'ta, Alman saldırısı kesin bir olaydır, Almanya ve Avusturya'da devrim borusu ise çalmamıştır. Bu durumda, barış andlaşmasını hemen imzalamak gerekir ve Bolşevik Parti Merkez Komitesi, uzun tartışmalardan sonra, 6 karşı oy ve 1 çekimsere karşı, 7 oyla şu telgrafı kabul eder : "Halk Komiserleri Kurulu, bu durum karşısında, Brest-Litovsk'ta Alman Hükümetince istenen koşullarla barış anlaşmasını kesin olarak imzalamağa hazır olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır[5]".

Bir yandan da, savaşın sürmesi halinde, gerektiğinde Müttefiklerin sovyetlere hangi koşullarla yardım edebileceklerini anlamak için Troçki ve Fransız Yüzbaşı Jacques Sadoul aracılığıyla görüşmelere girişilir. Lenin'de aynı görüştedir :

"Avusturya-Almanya emperyalist haydutlarına karşı, İngiliz-Fransız emperyalist haydutlarının yardımını kabul etmek gerekir[6], der.

Ama savaş devam eder. Almanlar Finlandiya'ya asker çıkarır, Minsk, Rovno ve Pskov'u ele geçirirler. 21 Şubat'ta, Lenin ve Halk Komiserleri Kurulu, halka direniş çağrısında bulunurlar. 22 Şubat'ta, Petrograd ve Moskova'da 100.000'den çok gönüllü silah altına alınmıştır, ama bu, bir ordu kurmağa yetmez.Aynı gün, Troçki, Dışişleri Halk Komiserliği görevinden ayrılır, yerini Çiçerin alır; Troçki ise, Savaş Halk Komiseri olur. Bu değişikliğin nedeni nedir? Almanlara ve Avusturyalılara, Sovyetlerin iyi niyetini ve Sovyet makamlarınca karar verilen gerçek politika değişikliğini göstermek. Ve ancak ertesi gün, 23 Şubat'ta, Almanların koşulları, Halk Komiserleri Kuruluna ulaşır. Koşullar daha ağır, düşünülenden daha alçaltıcıdır. Rusya Polonya'yı,

Litvanya'yı, Letonya'yı, Estonya'yı, Finlandiya'yı ve Beyaz Rusya'nın bir bölümünü terkedecektir; Ukrayna Rada'sı ile barış andlaşması imzalayacaktır; donanma ve deniz kuvvetlerini terhis edecektir; 6 milyar altın Mark tazminat ödeyecektir; Türkiye'ye (Almanya'nın müttefikidir) toprak verecektir. Merkez Komitesi, sorunu yeniden görüşür. Buharin'in kararlı muhalefetine, Troçki, Stalin ve Dzerjinski'nin kararsızlıklarına karşın, Lenin yine kazanır.

Mücadele çetindi : 15 oydan 7'si barışın imzalanmasından yanadır! 4 çekimser, 4 de karşı oy vardı. Troçki ile Dzerjinski çekimser kaldılar, Sverdlov, Zinovyev, Smilga ve hatta Stalin, andlaşmanın imzalanmasından yana oy kullandılar. Gece, Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi, 85 karşı oy ve 25 çekimsere karşı 116 oyla barışı onaylar. Birçok Bolşevik karşı oy vermişlerdir. Doğal olarak, Brest-Litovsk Konferansındaki Sovyet heyetini değiştirmek gerekir. Şimdi, İçişleri Halk Komiseri Petrovski ve yeni Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin ile birlikte konferansı yöneten Sokolnikov'dur. Yofe görüşmelere sadece uzman olarak katılır. 1 Mart'ta, Brest-Litovsk'ta görüşmeler yeniden başlar. 3 Mart'ta, Brest-Litovsk barışı yapılmıştır. Bu, kuşkusuz, utanç verici bir barıştır, alçaltıcı bir barıştır, ama barıştır... ya da aşağı yukarı bir barıştır, çünkü Ukrayna ve başka yerlerde çatışmalar yine sürer. Bolşeviklerin artık içerdeki karşı-devrimi bastırma olanakları vardır ve böylece Devrimi kurtarabilirler. Lenin'in, Buharin'in tezleri konusunda kullandığı "fiyakalı sloganlar", gerçeklerin bastırmasına dayanamamıştır. Lenin'e göre, hâlâ solcu ve maceracı lafazanlık tehlikesi vardır : "Biz, Marksistler, her zaman kitlelerin gücünü ve sınıflar arasındaki ilişkileri, şu ya da bu mücadele biçiminin uygun olup olmadığını kesinlikle dikkate alarak karar vermeyi bilmekle övündük. Biz şunu söyledik : Ayaklanma her zaman doğru değildir; kitleler arasında gerçekleşmiş kimi ön koşullar yoksa, ayaklanma mace-

raya döner[7] .."

Lenin, bundan şu sonucu çıkarır : "Devrimci lafazanlıkla savaşmak gerekir, buna mecburuz, kendimizden söz ederken, bir gün şu acı gerçeğin dile getirilmemesi için, yani devrimci savaş konusunda devrimci lafazanlık ederek Devrimi yitirdik, denememiz için mutlak bir zorunluluktur bu."

"PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ" VE 1918 RUSYASI

Brest-Litovsk barış görüşmeleri devam ederken,"Sovnarkom"'un, iç planda yapacağı çok şey vardır. O hem yeni rejimi, Sosyalist Devleti kurmalı, hem de içerdeki karşı-devrimle savaşmalıdır. *Görüşlerini kesinlemesi ve onları pekiştirmesi gerekir.* Bu nedenle, 14 Kasım'da, işçi denetimi konusunda bir karamame çıkarır : yani bu tarihte, büyük sanayi işletmeleri henüz kamulaştırılmış değildir, ama bu karamameyle işçi denetimi yasal olur ve fabrika sovyetlerinin kararları, işletme yönetimleri için uyulması zorunlu bir değer taşır. 15 Kasım'da ise Sovnarkom, milliyetler sorununun çözümü için programı demek olan, Rusya Halklarının Hakları Üzerine bir bildirge yayımlamıştır. Bildirge, tüm halkların eşitliğini; her birinin kendi kaderini özgürce belirleme hakkını (bağımsız bir Devlet kurma hakkı dahil) içerir.

Sonraki haftalarda, karşı-devrim, spekülasyon ve sabotaja karşı mücadele olağanüstü komisyonu, yani "Çeka" kurulur.

Çarlığın kalıtı adalet sistemi kaldırılır; Kilise, Devlet'ten ayrılır, medeni evlilik getirilir; tşin ortadan kaldırılır; kadın, özgürlüğüne kavuşturulur; yazım düzeltilir; hastalık ve işsizliğe karşı sigorta sistemi kurulur.

Son olarak, bir Milli Ekonomi Yüksek Kurulu kurulur ve bankalar millileştirilir. 1917 Kasım'ından önce yapılan borçlanma anlaşmaları geçersiz sayılır. Bu kararın uygulanmasıyla, Fransa'ya olan borçlar, yani 10 milyar altın-frank ödenmeyecektir.

Yani bütün bu önlemler, o zamana kadar varolan Çarlığın Devlet aygıtını, işlerle parçalamağa ve bir yenisini kurmağa yöneliktir. Bolşevikler için, kapitalizmden sosyalizme geçiş evresinde Devlet'in zorunluluğu sorun değildi. "Proletarya diktatörlüğü", aslında yeni bir proletarya Devlet'inin, yani burjuvazinin, burjuva Devlet'te belirleyici, bir rol oynaması gibi, proletaryanın yönetici rolü oynayacağı bir Devlet'in kurulması demekti. Yaşamının sonunda biraz Marx tarafından ve daha sonra özellikle Engels tarafından kullanılan "diktatörlük" sözcüğü, formülün derin anlamını kavramamızı engellememelidir, ve bu formül tek başına şiddete indirgenemez. Kuşkusuz, şiddet, politik iktidarı ele geçirmek ve daha sonra da, bu yoldan elde edilen kazanımları korumak için bir zorunluluk olabilir, ama şiddet bu iktidarın yalnızca bir yönüdür. Olaylar ve insanlar birinden birini tanımak eğiliminde oldukları ölçüde, ayrım önemlidir. Bu nedenle, 1917 Kasım Devrimi'nin başarıya ulaşmasından sonra, Bolşeviklerin çabasının yalnız ve o kadarıyla, Proletarya Devleti'nin zorlayıcı yönünü geliştirmeğe değil, tersine onun ekonomik, toplumsal, eğitsel ve siyasal görevlerini de geliştirmeğe yöneldiğini iyi görmeliyiz. Bu bastırmacı işlevlerin, kuşkusuz aşırı bir gelişme göstermesinin nedeni,

koşullar yani iç savaştır. Belki de "Proletarya diktatörlüğü" deyimi, çok kişiye göre, anlamca biraz kapalıdır, çünkü genellikle ağaç, ormanı görmeğe engel olur; ama her şeyden önce önemli olan söz değil, özdür. Bu öz onaylanabilir ya da eleştirilebilir; hoş karşılanabilir ya da iğrenç bulunabilir, ama o, bir karikatür biçiminde gösterilerek çarpıtılamaz. Çünkü Marx, Engels, Lenin, bu proletarya Devlet'inde, hiçbir zaman, yalnızca onun zorlayıcı işlevini görmemişlerdir, haklı olarak kullanılan proletarya demokrasisi deyiminin kaynağı budur.

Önce iç savaş, sonra da dış müdahale, bu zorlayıcı işlevin önemini arttırmıştır. Bu bakımdan zorunluluk her şeyi yaptırır. Bu, yalnızca belli bir tarihsel durumun, 1918 Rusya'sının durumunun sonucudur, başka hiçbir şeyin değil. "Savaş komünizmi" adı verilen bir sistemin kuruluşunu açıklayan da bu koşullardır. Ülkenin ekonomik yaşamının tüm kaldıraçları, yavaş yavaş, proletarya Devlet'inin ellerine geçer. Sanayiden sonra ticaret de millileştirilir, köylüler sert yükümlülüklere bağlanır.

1917 Kasım Devrim'inin zaferinden sonra, Devlet'in zorlayıcı işlevleri ölçülü kalmıştır. Hatta insan bunların ilk haftalarda ne kadar önemsiz olduklarını gördüğünde şaşabilir. Devrime hasım olanların basını dilediğini yazmakta özgürdür. Siyasi partiler varlıklarını sürdürür: Geçici Hükümet'in birkaç eski Bakanı ile birkaç eski Çarlık polisinden başka, cezaevlerinde kalan pek yoktur. Bu sırada, olayların baskısıyla, işler yavaş yavaş değişmiştir, ama bu gerçekler her zaman, her yerde geçerli bir kuram düzeyine çıkarılamaz. Böylece, belli bir tarihsel süreç sonucu, tek partiye varılacaktır, bu, Rus Devrimi'nin *hic et nunc*'udur[8]. Burası, kendi gelenekleri, kısaca incelediğimiz durumu ile 1917 Rusya'sıdır; şimdi, iç savaş ve dış müdahale ile 1917-1918 yılları demektir. İktidar zorla ele geçirilmiştir, bu doğrudur; ama daha önce söylediğimiz gibi, 1917 Rusya'

sında artık yasal iktidar yoktur. Prens Lvov Hükümeti, Kerenski Hükümeti şiddetten doğmuş değil midir? Neden yalnız Bolşeviklerin şiddetine kızmalı! Ve ayrıca, burada zor sorunu kendi başına incelenemez. Bu, sadece birkaç kararlı adamın elbirliği miydi, yoksa bu hareketi kitleler mi destekliyorlardı? Bolşevikler, büyük kentlerin sovyetlerinde, ordudaki Sovyetlerde ve çok sayıda köy Sovyetinde çoğunluğu ele geçirmişlerdi; ama Rusya'nın durumu ve koşulları dikkate alındığında, kimlerin Bolşeviklerden yana ve kimlerin onlara karşı olduklan konusunda, salt seçimle ilgili doğru bir hesap yapma savında olmak söz konusu değildi.

Gabriel Hanotaux'nun koruyuculuğunda 1922'de yayımlanan şu "Rus Devrimi Tarihi" 'nde, Devrime yakınlığı biraz kuşkulu olan bu tarihçinin kaleminden çıkma şu söz okunabilir : "Beyaz Generaller, Sovyet Rusya'sının diri güçlerinin sevgilerini devşiremediler[9].".

Bolşevikler, öteki partileri ve hele köylüler arasında etkisi büyük olan Sol Sosyalist Devrimcileri kendi politikalarına kazanmağa çalışırlar. 15 Aralık 1917'de, Petrograd'da, köylü temsilcileri kongresi açılır. Bu kongrede Bolşevikler, sadece küçük bir azınlıktır. Kongreye Sosyalist Devrimciler egemendirler ve bir karma hükümet kurma konusundaki bir önergeyi kabul ederler. Lenin bu Kongrede söz almak ister, ama Kongre onu, Hükümet Başkam sıfatıyla değil, ancak Bolşevik Parti'nin yöneticisi olarak dinlemeğe yanaşır. Bu, Halk Komiserleri Kurulunu tanımadığını göstermek demektir. Bununla birlikte, Kongre içinde, "Sovnarkom" ile bir anlaşma yapmayı kabul eden güçlü bir Sol Sosyalist Devrimci akımı vardır. Anlaşma şu temellere dayandırılır: köylü sovyetleri ile işçi ve asker sovyetlerinin birleşmesi ve Sol Sosyalist Devrimcilerin Hükümete girmesi.

Birkaç gün sonra bunlardan dördü Halk Komiserleri Kuruluna gireceklerdir. Geriye Meclis sorununu çözmek

kalır. Kurucu Meclis, Ekim Devrimi'nden önce, Kerenski' nin başkanlığındaki Geçici Hükümet'çe alınan karar üzerine seçilmişti. Yani Kurucu Meclis seçimleri, Halk Komiserleri Kurulu için çok güç koşullar içinde, kasım ayı sonunda yapıldı. Halk Komiserleri Kurulu, yine de, bu seçimlere engel olmamıştı. Seçimler, Menşevik Parti ile Sağ Sosyalist Devrimcilere çoğunluğu sağladı. Bu Kurucu Meclisin temsilci niteliği, kuşkusuz, çok tartışmalıydı, ama Devrimin hasımlarının bir karşı-saldırı politikasına atlama tahtası işi görecektir. 11 Aralık'ta, bir takım milletvekilleri "Geçici Hükümet karamamesine uygun olarak" Torid Sarayında toplanırlar, bu, kazanılmış durumu, yani *Devrimi* tanımayı reddetmek demektir. Bu nedenle, Halk Komiserleri Kurulu bu Meclisin, ertesi gün yapılacak ikinci toplantısına engel olur. Ama burada sadece yarı resmi toplantılar söz konusudur. Kurucu Meclis'in resmi toplantısı 18 Ocak 1918'de yapılır. Anti-Bolşevik çoğunluk, Çernov'u Başkan seçer. Bolşevikler, bu Meclis için bir Halkın, Emekçi ve Sömürülenlerin Hakları Bildirgesi hazırlamışlardır. Bu Bildirge Kurucu Meclis'çe reddedilir.

Bu durumda, Bolşevikler, gerçek bir iktidardan yoksun bulunan ve seçimi kötü olan bu Meclis'ten çekilirler ve Bolşevik müfrezeler, gün doğarken, belki de hâlâ Rusya'nın kaderi hakkında karar verme umudu besleyen son Kurucu Meclis üyelerini dağıtırlar. Böylece, Kurucu Meclis, tarihten çıkar. Artık sadece bir anı, ya da anti-bolşevik ögelere, Halk Komiserleri Kurulu'na karşı mücadele etme olanağı sağlayacak bir propaganda bahanesi, yani iç savaş bahanesi olacaktır. Çünkü şu gerçek üzerinde yine durmak gerekir: İç savaş, Kronştad donanması müfrezeleri ile kızıl muhafızlarca daha Kışlık Saray'ın alınmasından önce başlamıştır. 1917 sonu ve 1918 başında devam eder ve yoğunlaşır. Durum, iyiyi, zararsızı ya da kötüyü anlamak için durmadan tartışılacak bir durum değildir. *Söz konusu olan savaşmak*

ve yenmektir. Lenin, Marx'ın, Paris Komün'ü deneyiminden çıkardığı sonuçları boşuna incelemiş değildir.

12 Nisan 1871 tarihli mektubunda, Marx, Kugelmann'a şöyle diyordu :

"Yenik düşerlerse, bunun tek nedeni "toyluk"ları olacak. Önce Vinoy, sonra da Paris Ulusal Muhafız örgütünün gerici ögeleri meydanı boş bıraktıktan sonra,hemen Versailles üzerine yürümek gerekirdi.

Vicdan meşelesi yüzünden, bu uygun fırsat kaçırıldı. *İç savaşı başlatmak* istenilmedi. Sanki o *korkunç ucube* Thiers, Paris'i silahsızlandırarak, daha önceden iç savaşı başlatmamış gibi.

İkinci yanlış : Komün'e yer açmak üzere, Merkez Komitesi, görevini çok erken bıraktı. Yine o kadar gereksiz bir "onur" meselesi yüzünden!"

* * *

Bu 1918 yılı başında, salt iç planda -daha önce ele alınan Almanya ve Avusturya ile ilişkilerden söz etmiyoruz- güçlükler çok ciddidir. Bunlara bir bakalım : ülkenin Güney'inde, örneğin Kaledin'in ayaklanması gibi, ayaklanmalar vardır. Eski uç illerinde sıkıntılar daha az değildir. Finlandiya bağımsızlığını ilan etmiştir, ama beyazlarla kızıllar arasında savaş ortalığı kasıp kavurmaktadır. Yine, Kafkas ülkelerinde, Kuzey Kafkasya'da, Ermenistan, Gürcistan, Azerbeycan'da, Asya ülkelerinde, Türkistan'da Anti-Bolşevik Hükümetler kurulmuştur. Çarların eski İmparatorluğu her yerde çatırdar. Bunun nedeni, bu hareketlerin hepsi Anti-Bolşevik nitelikte olduklarına göre, Bolşeviklerin kesin olarak tanınmış bulunduklan, halkların bağımsızlığı ve kendi kaderlerini belirlemeleri hakkı değildir. Kısaca, Sovyetler iktidarının, içerde, Sol Sosyalist Devrimciler dışında, tüm partilerce desteklenen askeri ayaklanmalarla,

uç illerde Anti-Bolşevik Hükümetlerin kurulmasıyla, dışarda, Merkez Devletleri ve Almanya'nın yerini almağa hazır İttifak Devletleriyle kuşatılmış bir kaleden başka bir şey olmadığını söylemek yanlış olmaz. Japonlarla İngilizlerin Vladivostok'a çıkarma yaptıkları tarih, 5 Nisan 1918'dir. İngilizlerle Fransızların, ülkenin kuzeyinde Arhangelsk'e yerleşmeleri ağustos ayındadır.

Bu kuşatılmış kale savunulmalıdır, yoksa sonu ölümdür. Rus Devrimi'nin böylece kazandığı özgün nitelikler, bütünüyle tarihsel bir gerçekliğin ürünüdür, bunu açık açık görüyoruz. Başarılı sosyalist devrimler çağı, Birinci Büyük Dünya Savaşı sırasında, Rusya'da başlar. Devrim, sayısız hasma karşı koymak zorundadır, şiddetin kaçınılmaz gerekliliği buradan kaynaklanır. *Duraksamak, ölmek demektir.* Bundan dolayı, Lenin'in kararlı itkisiyle, ve bir gün Kamenev ya da Zinovyev, öbür gün Troçki ya da Stalin'in olmak üzere, birilerinin birçok duraksamalarına karşın, Bolşevikler duraksamadılar. Aralık ayından başlayarak, sağdaki partilerin yani Ekimci'ler ile Kadet'lerin çalışmaları yasaklanır ve kimi yöneticileri hapse atılır.

Ama bu, tüm muhalefet partilerinin yani Kadet'ler, Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerin, Moskova'da kurulan ve başta Kaledin'inki olmak üzere, askeri ayaklanmaları açıkça destekleyen "Rusya'nın yeniden Doğuşu için Birlik" içinde güçbirliği yapmalarını engellememiştir. Bu "Birlik", Rusya'da kalmaya devam eden İttifak Devletlerinin temsilcilerince kışkırtılır. Bunlar Vologda'da kök salmışlardır.

Brest-Litovsk andlaşmasının imzalanması, içerdeki durumu hemen düzeltmez ve yeni tehlikeler ortaya çıktıkça düzelecek gibi de değildir. Kerenski, konsüllüğü sırasında, asker sayısı 60.000'e varan ve yönetimi Anti-Bolşevik olan (Paris'te kurulan ve Benes ile Masaryk gibi milliyetçi şeflerce sürüklenen bir ulusal konsey asıl rolü oynar) bir Çekos-

lovak ordusu kurmuştur. Bu Çekoslovak ordusu, Devrim için kesin bir tehlike oluşturur. Almanlar, düzenli olarak Ukrayna'nın işgalini sürdürür, böyle böyle Odessa'yı, Donbas'ı yani büyük kömür bölgesini ele geçirirler; Japonlar Vladivostok'tadırlar ve Sibirya'nın bir bölümünü işgale hazırlanırlar; kendi müdahalelerini haklı göstermek için bir Alman işgali tehlikesini bahane eden Fransız ve İngilizlerin gemileri, Kuzey'de, Murmansk'a geleli çok olmuştur. Unutmayalım ki, bu sırada, Merkez Devletleri ile İttifak Devletleri arasındaki savaş, bütün hızıyla devam etmektedir. Picardie ve Champagne müthiş savaşlara sahne olur, çünkü Alman Genel Kurmayı, yaz sonunda geleceği herkesce bilinen, büyük Amerikan birliklerinin gelişinden önce, Müttefikleri Fransa'da yenmeğe çaba gösterir.

* * *

Halk Komiserleri Kurulu, Moskova'ya yerleşmeğe karar vermiştir. Neden Moskova'ya? Kuşkusuz, Çarlık dönemindeki adıyla, bu ikinci başkentin konumu, Petrograd'ınki kadar tehlikeli olmadığı için. Brest-Litovsk barış andlaşmasından sonra, Rusya Sosyal Demokrat (Bolşevik) İşçi Partisi'nin VII. Kongresi almıştı bu kararı. Bu kongre, Brest-Litovsk barışının yandaşları ile karşıtlarını karşı karşıya getiren sert mücadelelerle çalkalandı. Bir hayli tartışma ve çatışmadan sonra, bu mücadeleyi Lenin kazanmış, ama çok sayıda hasmının kendisiyle birlikte Parti'nin yönetiminde kalmasını kabul etmek zorunda kalmıştı. Kongre, Parti'nin adını değiştirmeğe de karar vermişti. Parti'nin adı, artık Rus Komünist (Bolşevik) Partisi oluyordu. Bu, Bolşeviklerle II. Enternasyonal arasındaki bozuşmayı iyice belirtmek ve Marx ile Engels tarafından 1848 yılı başında yazılan "Komünist Parti Manifestosu"nun adına bağlılık göstermek içindi.

Troçki'nin yönetiminde bir Yüksek Askeri Kurul kurulmuştur. Kızıl Ordu da, kağıt üzerinde bile olsa, oluşmaya başlamıştır. İş, onu örgütlemek, silahlandırmak, kadrosunu tamamlamak, disiplin altına almaktadır. Troçki, Petrograd'da kalır, ama Sovnarkom Moskova'ya gider. Sovnarkom, önce Otel "National"e yerleşir, daha sonra Kremlin'e taşınır. İşte Lenin, İtalyan mimarlarınca XV. yüzyılda inşa edilen kızıl surların ardındaki Çarların Sarayıyımda,Moskova ve Kızıl Meydan'a egemen olan bu kalededir. Daha sonra da bu yapının hemen yanbaşındaki şu anıtkabirde dinlenecek ve on yıllarca sonra bile, milyonlarca Sovyet yurttaşı ve yabancı buraya gelip saygı duruşunda bulunacaklardır.

Demek oluyor ki, Devrimci Hükümet'in Devleti örgütleyeceği, iç savaşı yöneteceği ve dış müdahalelerle savaşacağı yer artık Kremlin'dir. Merkez Devletlerince sadece varlığına katlanılan Halk Komiserleri Kurulu, Batılı hiçbir büyük Devletçe tanınmamıştır. Nisan 1918'de, bir siyah muhafız örgütü oluşturan ve ayaklanmaya kalkışan anarşistleri Moskova'dan atmak gerekir. Kaledin'e ve Kornilov'a ve kendi kendisini Don Atamanı ilan eden Krasnov'a karşı iç savaşı sürdürmek gerekir. Gerçi başaramayınca Kaledin intihar edecek, Kornilov öldürülecektir, *ama beyaz generaller ölür, karşı-devrim yaşar.* Kornilov'un yerine Denikin geçer. Sibirya'da Amiral Kolçak ortaya çıkar. Almanlar, hemen hemen bütün Ukrayna'yı, Finlandiya'yı ve Baltık Devletlerini; Türkler, Kafkasya'nın büyük bir bölümünü; Çekler, Sibirya'nın bir bölümünü işgal ederler.. 1918 Rusya'sı bir kıyamet manzarası mıdır? bilinmez, ama gerçek budur. Deneyimsiz, biri bir yana, öbürü öte yana çeken Sol Komünistler ve Sol Sosyalist Devrimcilerle bölünmüş, her yerde hasımları olan, Sovyet iktidarının yaşam merkezlerinde, Moskova'da, Petrograd'da bile fesat çevrilen bir hükümet karşısındayız, yine de Bolşevikler-artık Komünistler diyelim- güçsüz değillerdir, ama bunu, bu gücü

iyi görmek için, kabuğu kaldırmak ve olup bitene derinliğine bakmaya çalışmak gerekir.

Halk Komiserleri Kurulu, ekonomik politikasını sarsılmaz bir biçimde sürdürür. Dış ticareti millileştirir, mirası kaldırır, ticari devirleri, yasaklar. 1918 Haziran'ında, sanayi ve ticaret işletmelerini millileştirir; 1918 Temmuz'unda, çok sert olağanüstü önlemlerle spekülasyonu baskı altına alır; 1918 Ağustos'unda, üstü binalı ve binasız arazi mülkiyetini kaldırır. Yeniden 1789 Fransız Devrimi ile karşılaştırma yapabiliriz. 1794'te, devrimci hükümetin yöneticileri, kuşkusuz, olağanüstü önlemler almışlardır, ama bu önlemler, temelde Fransa'nın ekonomik ve toplumsal yapısı ile ilgili değillerdi. Aslında, içerde ve dışarda, ülkenin savunmasını sağlamaya yöneliktiler. Sovyet yöneticileri ise, tersine, çifte amaç güdüyorlardı : bir yandan, yeni rejimin hasımlarına karşı savaşmak; öte yandan, kendi ekonomik ve toplumsal kuramlarını uygulamak, ülkenin yapılarını kökünden değiştirmek. Bu politika, elbette, ciddi dirençlerle karşılaştı. 1918 Temmuz'una kadar, Bolşeviklere karşı gerçek köylü ayaklanmaları oldu. İşçi gösterileri de oldu, ama yavaş yavaş, bunlar da, onlar da kesildi. Başta köylüler, beyaz Genarallerin gerçek amaçlarının, Devrim öncesi durumun canlandırılması, yani büyük arazi mülkiyetine dönüş olduğu kanısını edindiler ve bu nedenle, kendi deneyimleriyle, onlara Devrimin kazanımlarını koruyabilecek, savaşa ve Devrim öncesi duruma dönmeyi engelleyebilecek; tek parti olarak görünen Bolşeviklere katılmayı yeğlediler.

Bolşevikler, kargaşa ve düzensizlik içinde, bir düzen gücü gibi görünürler, halkların da yaşamak ve mutlu olmak için düzene gereksinimleri vardır. Rejimin hasımları, bu nedenle de, gerçekten anlaşılacak durumda değillerdir. Dış planda, söylediğimiz gibi, savaş devam etmekte ve büyük kapitalist Devletlerin küçücük sosyalist Devlete

karşı anlaşmalarını engellemektedir. İç Planda, Menşevikler ve Sağ Sosyalist Devrimciler, her zaman ve her yerde beyaz Generallerin politikasını destekleyemezler. Bunun nedeni, bazan kendilerinin bu politikaya katılmamaları, bazan da, başta köylüler olmak üzere, kitlelerin bu politikadan yana olmamalarıdır.

Böylece, Sovyet iktidarı, gözle görülen zayıflığına karşın, hasımlarının çelişkilerinden yararlanır ve kuşkusuz, başta işçiler, ama aynı zamanda, çoğu yoksul köylülerden, köylülerin önemli bir bölümü olmak üzere, halkın büyük bir bölümünün desteğini de kazanır. 1918 Haziran'ından başlayarak, birçok köylerde yoksul köylü komiteleri kurulur, ama bunlar yıl sonunda ortadan kaybolurlar. Kızıl Ordunun gelişimi, bu sırada beliren ve 1918'in ilk yarısında serpilen bu yeni gücü gösterir. Bu yeni ordunun saflarında milyonlarca insan toplanır, ve bu Ordu, böylece oluşturulan birliklerin kadrolarını tamamlamak için Çarlık ordusu astsubayları ile kimi subaylarına çağrı yapar. Bütün bu işler, Bolşevikler arasında bile öyle kolayca yürümez, çünkü, ya fazla kalabalık bir orduya karşı, ya Çarlığın eski subaylarının orduya alınmasına karşı eleştiriler eksik değildir, ama Kızıl Ordunun gelişmesiyle doğrudan doğruya ilgilenen Lenin ile, Savaş Halk Komiseri ve Yüksek Askeri Kurul Başkanı olan Troçki, Sosyalist Devrimin vurucu gücünün kurulmasını, genellikle iyi niyetle, engellemeğe çalışan herkese karşı, azimle savaşırlar. Yine belirtelim : Bolşeviklerde, önceden karar verilmiş kuramsal bir seçim değildi bu, sözcüğün en belirgin anlamıyla, yaşamsal bir zorunluluktu, ve kesin olarak, kitlelerin desteğini aldıkları ve onlara ciddi bir askeri örgüt vermeyi bildikleri içindir ki, Bolşevikler zafere ulaşabildiler.

Doğrusu, bu sırada, yani 1918 yılı ilkbahar sonu ve yaz başında, Bolşeviklerin, öteki ülkelerde, özellikle de Avrupanın gelişmiş büyük kapitalist ülkelerinde, Devrim'in yakında

zafere ulaşacağına ilişkin umutları hâlâ büyüktür. Bugün, onların bu umutlarıyla kibarca alay edilir. Kuşkusuz, Sovyet yöneticilerinde bir parça, ama yalnızca bir parça hayalcilik vardır, bunu ilerde göreceğiz. 1918 yılının son aylarında, Kayzeri kaçmak zorunda bırakarak, 11 Kasım 1918 Ateşkes Andlaşmasını getirerek, Almanya'da devrimin dalga dalga yayılacağını gözden kaçırmamalıyız. Almanya *bu* ateşkes andlaşmasını *bu* anda imzalamak zorunda kalmıştır. Bunun nedeni, Almanya'nın kesin olarak yenilmesi değildir, Fransız-İngiliz ve Amerikan birlikleri, Almanya'nın sınırlarına ancak ulaşmışlardır ve Almanya, belki umutsuz, daha aylarca bir direniş, ama yine de bir direniş gösterebilir. Hitler, 1944 yazından başlayarak, hem Doğuda, hem Batıda yenilmiştir, ama kesin olarak ancak 1945 Mayıs'ında boyun eğecektir.

* * *

Rus komünistleri, 1918 Temmuz'unda, Sol Sosyalist Devrimcilerin son derece ciddi bir ayaklanma girişimine karşı koymak zorunda kalırlar. 4 Temmuz'da, Moskova'da, Rusya İşçi Asker ve Köylü Sovyetleri'nin, V. Kongresi açılır. Kongre'de, 300'ü Sol Sosyalist Devrimci olmak üzere, 800 delege vardır. Bir Sosyalist Devrimci olan Mari Spiridonova söz alır ve Bolşeviklerin politikasını hararetle eleştirir. Sonra da, protesto işareti olarak, tüm dostlarıyla birlikte salonu terkeder. İşte bu, komplonun siyasal yönüdür.

6 Temmuz'da, Sosyalist Devrimci Parti'nin üyeleri, Almanya'nın Moskova Büyükelçisi Kont Mirbach'ı öldüreceklerdir. Bu suikastin amacı, Alman-Rus ilişkilerini bozmak ve böylece yaratılan gerilimden yararlanarak, bir Hükümet darbesi ayarlamaktır. Komplocular, Moskova, Petrograd ve başka bazı kentlerde, girişimlerinde başarılı olurlar. Örneğin, demirvolu istasyonlarını, telgrafhane ve telefon

santralini ele geçirirler. Dzerjinski gibi, kimi Moskovalı yöneticileri tutuklarlar. Bununla birlikte, Bolşevikler, birkaç kanlı çatışmadan sonra, durumu yeniden denetim altına alırlar. Çek askerleri karşısındaki birliklere kumanda eden General Muravyev'in girişimi de, aynı şekilde başarısızlığa uğratılır. Bu başarısız darbenin sonuçları ciddidir. Bu, Komünistlerle Sol Sosyalist Devrimciler ittifakının sonu demektir. Bolşevikler, bundan böyle Devleti yalnız başlarına yöneteceklerdir. Bu durumda, çokpartili bir rejime varmak için her türlü şans ortadan kaybolur. Bilindiği gibi, yeni rejimin gelişimi konusunda, bunun sonuçları çok önemlidir.

Alman-Rus ilişkilerinin bozulması da, Bolşevik yöneticilerde bir takım endişeler yaratır ve Lenin, özür dilemek için Alman Büyükelçiliği'ne gitmek zorunda kalır. Almanya, Büyükelçilik önünde nöbet tutmak üzere, Moskova'ya bir Alman taburu göndermek ister. Lenin, elbette, bu ültimatomu reddeder. Savaşın yeniden başlamasını engelleyen, Fransa Cephesi'ndeki askeri harekâtın yoğunlaşması ve Alman Genel Kurmayı'nın, aynı zamanda, hem Batı, hem de Doğu cephesindeki askeri harekâtı göze alamamasıdır. İşte bu yüzden, Alman tehdidi uzaklaşır, çünkü Alman birlikleri, temmuz ayından başlayarak, Batı Cephesi'ni savunacaklardır, bu da genç Sovyet Cumhuriyeti'nin işine gelir.

* * *

Temmuz ayından beri, Sovyetlerin V. Kongresi tarafından kabul edilen bir Anayasa vardır. Bu Anayasa'nın ana hatları, Ekim Devrimi ertesinde benimsenen temel düzenlemelerden kaynaklanır. Başlangıcı, yılın başında kaleme alınan İşçiler ile Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi'dir. Bu Bildirgeden birkaç madde aktarmayı yararlı buluyoruz:

BAŞLIK I

1. MADDE.– Rusya, resmen, İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Merkezi ve yerel, tüm iktidar Sovyetlere aittir.

2. MADDE.– Rusya Sovyetler Cumhuriyeti, özgür ulusların özgür birliği temelinde kurulur ve Ulusal Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu oluşturulur.

BAŞLIK II

3. MADDE.– İşçi, Köylü ve Kızıl Ordu Askerleri Temsilcileri III. Ulusal Kongresi'nin temel amacı, insanın insan tarafından her türlü sömürülmesini ortadan kaldırmak, toplumun sınıflara bölünmesini tümüyle geçersiz kılmak, sömürücüleri acımasızca yoketmek, toplumun sosyalist örgütlenmesini ve tüm ülkelerde sosyalizmin zaferini sağlamak olduğundan :

a) Toprakları toplumsallaştırmak amacıyla, toprak taki özel mülkiyet kaldırılır. Tüm topraklar bütün ulusun mah sayılır ve bedelsiz olarak, eşit yararlanma ilkesine göre, emekçilere aktarılır;

b) Ulusal ölçekte önem taşıyan ormanlar, yeraltı kaynakları ve suları ile örnek çiftlikler ve tarım işletmelerinin taşınır ve taşınmaz malları ulusun mülkü olur;

c) Tüm fabrika, işletme, maden, demiryolu ve öteki üretim kaynakları ile taşıma araçlarına Sovyetlerin İşçi ve Köylü Cumhuriyeti'nce kesin olarak sahip olunması yolunda ilk evre olarak, emekçilerin işletmeler üzerinde egemenliğini sağlamak amacıyla, işçi denetimi ve Ulusal Ekonomi Yüksek Kurulu kurulması hakkında Sovyet tarafından yayımlanan yasa onaylanmıştır;

d) Büyük arazi sahipleri ile burjuvazinin Çarlık hükümetlerince bağıtlanan borç anlaşmalarının geçersiz sayıl-

masına ilişkin Sovyet yasası, bankaların uluslararası mali sermayesine indirilen ilk darbedir. Sermayenin boyunduruğuna karşı işçi başkaldırısının kesin zaferi, ancak Sovyetlerin, bu yasayla çizilen yolda ilerlemeğe devam etmeleri halinde gerçekleşebilir;

e) Bankaların işçi ve köylü Devletinin eline geçmesi, işçi kitlelerinin sermayenin boyunduruğundan kurtulmasının koşullarından biridir;

f) Toplumun asalak sınıflarını ortadan kaldırmak için zorunlu genel çalışma ilan edilmiştir;

g) İktidarın bütünüyle işçi kitlelerinde toplanmasını sağlamak ve yeniden sömürücüler iktidarı kurma olanağını kesin olarak ortadan kaldırmak için, işçilerle köylüleri silahlandırmaya, işçilerle köylülerin sosyalist Kızıl Ordusu'nu kurmaya ve varlıklı sınıfları tam olarak silahsızlandırmaya karar verilmiştir."

* * *

Bu Anayasa'nın bellibaşlı hükümleri şunlardır : Sovyetler Ulusal Kongre'si, en yüksek meclisi oluşturur ve yılda en az iki kez toplanır. Aşağıdaki ilkeye göre seçilir : kentlerde, 25.000 seçmene 1 temsilci; köylerde, 125.000 seçmene 1 temsilci. Amaç, işçileri ayrıcalıklı kılmak ve böylece olağanüstü önlemlerle, Devrim'in geleceğini güvenceye bağlamaktır. Bu Anayasa'nın 64 ve 65. maddeleri, seçme ve seçilme koşullarını belirtir. Eski ayrıcalıklı sınıfların üyeleri, genel oy hakkından yoksun edilmiştir. 65. maddeyi aktarıyoruz : "Aşağıda sayılan gruplardan birine girenlerin ne seçme, ne de seçilme hakları vardır : a) Gelirlerini arttırmak amacıyla yanlarında ücretli çalıştıran kişiler; b) Faiz, kurum kazancı, taşınmaz geliri vb. gibi çalışmalarından kaynaklanmayan bir gelirle geçinen kişiler; c) Bağımsız tüccarlar ve ticaret simsarları; d) Keşişler,

mezheplere ve kiliselere bağlı bölge papazları; e) Eski polis örgütü, özel jandarma birliği ve gizli polis birimlerinin ajan ve görevlileri ile eski hükümdarlık ailesi üyeleri; f) Akıl hastaları, geri zekâlılar ve vesayet altındaki kişiler; g) Yasa ya da mahkemelerce belli edilen süre içinde, hırsızlık ve yüzkızartıcı suçlardan mahkum olanlar."

Sovyetler Kongresi, en çok 200 üyeden oluşan Merkez Yürütme Komitesini (TSİK) seçer. Halk Komiserleri Kurulunu (Sovnarkom) bu Yürütme Komitesi belirler. Yürütme Komitesi, Halk Komiserleri Kurulu tarafından sunulan kararname tasarılarını onaylar. 18 Halk Komiserliği vardır ve her Komiserlik bir yönetim kuruluna sahiptir; iktidarın bölgesel ve yerel örgütlenmesi de hemen hemen aynıdır, TSİK yanında bir Yargıtay Dairesi kurulmuştur.

* * *

Çar II. Nikola ile İmparatorluk ailesinin üyeleri, Sibirya'daki Ekaterenburg kenti Sovyetinin emri üzerine, 17 Temmuz 1918'de idam edilirler. Bu idamın nedenleri çok açıktır. Amaç, İmparatorluk ailesi üyelerinin, Sibirya'da çok etkin olan ve bu tarihte Ekaterenburg kentini tehdit eden yandaşları tarafından kurtarılmalarını engellemektir. Çar ile İmparatorluk ailesi üyelerinin beyaz orduların başında bulunması, kuşkusuz, Devrim için büyük bir tehlike oluşturacaktır. Kuşkusuz, yöntem kabadır. Belki daha sıkı önlemler alınabilir, ama bu davranış, Devrim'in yarıştığı tehlikeler karşısında, Sovyetlerce doğru bulunmuştur.

Sözün kısası, Kızıl Ordunun kurulmasına hızla girişilir. Kuruluş kararnamesi 15 Ocak 1918 tarihine kadar uzanır. 29 Mayıs'ta, askerlik resmen zorunlu kılınır, Haziran başlarında ise, çeşitli sınıflardan ilk seferberlik uygulamaları başlatılır. 1918 yılı Ağustos ayında, Sovyet rejiminin sağlam bir biçimde örgütlendiği görülebilir. Bu bakımdan rejimin

hasımları da fena değildir, ama o şimdiden, ciddi, kurumsal, varlığını kalıcı kılmağa yönelik önlemler almıştır. Bununla birlikte, bu önlemler, tarihsel koşulların damgasını taşır, bu koşullar içinde alınmışlardır. Kızıl Ordu'ya bunca önem verilmesinin nedeni, iç savaş ve çok sayıda dış müdahaledir. Savaş komünizmi de bu duruma bağlıdır. 1918 Anayasa'sı, hem Rusya'nın gerçek durumunu, hem de kırsal ve temelde geri kalmış bir ülkede Devrim'in gelişmesiyle ortaya çıkan çetin sorunları dikkate alır.

Demek oluyor ki, 1918 Rusya'sında "Proletarya diktatörlüğü"nün aldığı özelliklerin, gerçekten bu tarihsel sürece, dönemin koşullarına, geleneklere, Rusya'nın durumuna bağlı bulunduğu öne sürülebilir.

İÇ SAVAŞIN SONU

1918 Ağustos'unda iç savaş devam etmekte ve batılı büyük devletlerin doğrudan müdahalesiyle de yüreklendirilmektedir. Merkez devletlerinin çöküşü kesinleşir kesinleşmez, onların yerini hemen bu devletler almışlardır. 15 Ağustos 1918'de ilk İngiliz ve Fransız birlikleri, kuzeyde Arhangelsk ve Murmansk'a çıkarma yaparlar. Batılı Devletlerin Büyükelçileri, eskiden de, Bolşeviklerin tüm hasımlarını yüreklendirmekten geri kalmamışlardı, ama nihayet söz, para ve oldukça basit vaadlerle desteklemekle yetiniyorlardı. Ağustos başlarında ise İttifak Devletlerinin Büyük Elçileri Rus toprağını terkederler; bunların doğrudan müdahaleleri, rejimin tüm hasımları için değerli bir destektir; böylece, sayıları ve etkinlikleri artar. Yeni Devlet'in yöneticilerine bile saldırırlar. 30 Ağustos'ta, Lenin, Mos-

kova'nın bellibaşla fabrikalarından biri olan Mikhelson Fabrikası'nda yapılan bir mitingten çıkar, tam o anda iki el tabanca sesi duyulur ve Lenin yere yıkılır, ağır bir biçimde ensesinden ve ciğerlerinden yaralanmıştır. Lenin kurtulacaktır, ama bir Sağ Sosyalist Devrimci olan kıyıcısı Fani Kaplan, az daha Sovnarkom Başkanını öldürecektir. Aynı gün, bir başka Sosyalist-Devrimci, Petrograd'da, Bolşevik yönetici Uritzki'yi öldürür. Bu suikastler ülkenin büyük kentlerinde yoğun bir heyecan doğurur. 2 Eylül'de TSİK başkanı Sverdlov, Beyaz Teröre "Kitlesel Kızıl Terör"le karşılık vermek gerektiğini bildirir. Bu, eski Rus Yöneticilerinden rehineler alınması, beyazlarla kulaklara karşı mücadele için Çeka'nın gücünün arttırılması demektir.

Böylece olaylar, iki kampta da, zor önlemlerinin artmasına neden olmuştur. Tüfeğe karşı çiçekle yürütülemez iç savaş. Bu da belirli bir tarihsel sürecin sonucudur.

Yine, savaş komünizmi de giderek merkezi ve otoriter bir nitelik kazanır. Bir savaş endüstrisi ile, kentleri ve orduyu yeterli ölçüde besleyebilecek bir tarımı elde tutabilmek ve spekülasyona karşı mücadele etmek için zorlayıcı önlemler alınır. Örneğin, gıda maddeleri alıp satanlar, ya da istif edenler ve bunu meslek haline getirenler, on yıl kürek cezasına çarptırılırlar. İşsizler, İş Kurumlarınca verilen işi kabul etmek zorundadırlar; Ekim başında iş karneleri çıkarılır. Son olarak, kasım ayı başında savaş harcamalarını karşılamak için bir tek ve olağanüstü vergi konulur, bu konudaki kararname metni açıkca şöyle der : "Bu ordunun kuruluşu, donatımı ve bakımı için Devlet'in olağan gelirlerinin sağlayamayacağı büyük paralar gerekmektedir." Köylerde, kulaklara karşı mücadele etmek için, buğdayı hasat etmek ve kentlere ulaştırmakla görevli işçi müfrezeleri kullanılır, kentlerde tayınlama çok sıkıdır. Örneğin, Moskova ve Petrograd'da günde 25 gram ekmek verilir. Yoksul Köylü Komiteleri, zoralım önlemlerini kolaylaştır-

maya yöneltilir. Yazın alanında mülkiyet hakkı kaldırılır. Son olarak 1918 Aralık sonunda, onaltı ile elli yaş arasındaki tüm yurttaşlara çalışma zorunluluğu getiren iş yasası yayımlanır. Yasa, bu çalışmanın koşullarını sıralar,ayrıca iş günü ve izin süresine (en az bir yıl çalışan tüm işçiler için bir aydır) ilişkin bir takım hükümler getirir, asker kaçaklarına karşı sert önlemler alınmıştır. Biz burada sadece, o zaman Halk Komiserleri Kurulu'nca ahnan kimi önlemlerden söz ettik. Ama bunlar o dönemin son derece çetin koşulları hakkında bir fikir verebilirler. Yine belirtelim ki, bu bir seçim sorunu değil, tarihsel bir sürecin sonucudur. İttifak ülkelerinin müdahalesi Kuzeyde gelişir. Çekler, Sibirya'nın bir bölümüne egemen olurlar; beyaz ordular güçlenir.

Alman yenilgisi Sovyet Devrimi'ni pek rahatlatmaz, çünkü bu yenilgi İtilaf Ülkelerine daha kesin bir müdahale olanağı sağlar. Bu müdahalenin gerekçeleri doğal olarak, çok ve karmaşıktır. Borç anlaşmaları ve alınan borçların geçersiz sayılması ile işletmelerin zoralımı yüzünden Devrim'in zedelediği maddi çıkarları savunmak kadar, kötü Sovyet örneğinin öteki ülkeler için de cansıkıcı bir örnek olmasını engellemek de söz konusudur.

Niyetimiz askeri harekâtların ayrıntılı bir incelemesi değildir. 1918 yılı sonundaki durumu özetlerken, beyaz orduların etkinlik gösterdiği başlıca üç cephe görebiliriz: Çek birliklerinden yardım gören Amiral Kolçak'la Sibirya cephesi - Fransız - İngiliz birliklerinin etkinlik gösterdikleri Arhangelsk ve Murmansk'da Kuzey Cephesi - çeşitli değişikliklerden sonra, artık General Denikin'in komuta ettiği Güney Cephesi; Japonlar hâlâ Vladivostok'tadır. Beyaz Orduların içinde, başta İngiliz ve Fransız olmak üzere, çok sayıda müttefik subayı bulunmaktadır.

Sovyet yöneticilerine gelince, onların da ciddi kozları yok değildir. Bu kozlar, bir yandan, Rusya'da öte yandan Uluslararası plandadır. Avrupa'da Sosyalist devrimin zaferini

ümit edebilmektedirler. Rusya'da ise işçilerin, bir ölçüde de köylülerin desteğine güvenebilmektedirler. 1922'de yayımlanan, daha önce andığımız *"Sovyetler Tarihi"* nin yazarlarına göre; "Sovyetlerin bu zaferini şu iki olay açıklayabilir. ilki, ülke içerisinde olduğu gibi dışarısında da sovyetlerin bütün hasımlarının saflarında hüküm süren köklü anlaşmazlıktır... Gerek Müttefikler, gerek Rus siyasal partileri, gerek anti-bolşevik cepheleri açan Rus generalleri, gerekse sınırdaş ülkeler halkları, Bolşeviklerin işini bitirmenin tek çaresinin tüm anti-bolşevik güçleri tek komutada ve ortak bir mücadele planında toplamak olduğunu anlayamıyor ya da anlamak istemiyorlardı... Öte yandan, beyaz generallerin çevresinde toplanan ögelerin de, hiç, siyasal planları ile toplumsal tavırlarını ortaya koyma kaygıları yoktu. Bu durumda, sovyet rejiminden pek memnun olmamalarına karşın, köylüler de, onları bu rejimden kurtarmak isteyen kimselere güven duymuyorlardı. İki kötüden, bilineni seçiyorlardı. Yavaş yavaş kurtarıcılara tüm güvenlerini yitiriyor ve korktukları beyazlarla işbirliği yapmak yerine, Bolşeviklerle çalışmayı yeğliyorlardı [10]."

Bu çözümleme konusunda, iki ek gözlem yapılabilir:

1– Bolşevik hasımları arasındaki bölünme bir gerçekliktir. Gerçi bunların gerek iç planda, gerekse dış planda, geniş ölçüde ortak bir amaçları vardır : Devrimi yıkmak, ama onun yerine ne konulacağı konusunda temelden bölünmüşlerdir. Fransızlarla İngilizler, karşılıklı olarak birbirlerine güvenmezler. General Denikin, iktidarı kendisi için ister, Amiral Kolçak da öyledir.

2– Bolşeviklerin başarıları yalnız askeri düşüncelerle açıklanamaz. Lenin'e göre savaş, politikanın başka araçlarla sürmesinden başka bir şey değildir. Alman askeri kuramcısı Clausewitz'in bu formülü, Bolşevik yöneticilerce uzun uzun düşünülmüştü, çünkü bu formül, devrimci savaşın, zorunlu olarak, hem politik, hem de askeri planda yürütül

mesi gerektiği anlamına geliyordu. Bugün apaçık bir şey olan bu gerçek, Bolşevik yöneticilerce en son sonuçlarına kadar kullanılmıştı. Bolşevikler bu nedenle, beyaz generallerin amacının, köylülerin istemediği eski rejime dönüş olduğunu açıkca sergileyebilmişlerdi. Bu formül, öte yandan, dış müdahalenin amacının, Müttefik Devletlerin eski ayrıcalıklarını yeniden yerleştirmek, yani Rusya'yı ekonomik, hatta politik bakımdan bağımlı kılmak olduğunu gösterme olanağı veriyordu. Kısacası, Sovyet iktidarı, beyaz generallerle yabancı ordular karşısında ulusal ve en azından gücül olarak güçlü bir merkez gibi görünüyordu. Kızıl Ordu askerlerinin kahramanlığı, onların eski rejimle savaşmak ve yeni bir rejim kurmak arzularıyla açıklanır. 1918-1919 yıllarının çetin koşullarında Devrim'in başarıları bunları yalnızca Kızıl Ordu ve Çeka ile açıklayarak anlaşılmaz. En önemli başarılar politik planda kazanılmıştır. Bunlar, elbette, yeterli değildir, ama, 1919 yılının zor koşullarına karşın, kazanılan zaferlerin temelidir.

* * *

Komünist Enternasyonal'in birinci kongresi 2-5 Mart 1919'da Moskova'da toplanır. Komünist Enternasyonal'in kurulması, II. Enternasyonal'le mücadele etmiş Bolşevik Yöneticilerin arzusuna ve aynı zamanda Avrupa'da durumun değişmesine uygun düşer. Almanya, artık bir sosyalist devrime en elverişli ülkedir. Elbette, Spartakistlerin 1919 yılı başında Berlin'deki yenilgisi, Alman burjuvazisinin baskın çıkmasını sağlamıştı, ama kuşkusuz, devrimci ateş için için yanmağa devam ediyordu. Bunun kanıtı, nisan ayında resmen bir Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulduğu Bavyera'daki olaylardır. Gerçek devrim olasılıklarına Avusturya ve Macaristan da ulaşır. 22 Mart'ta, Budapeşte'de resmen bir Sovyet Cumhuriyeti ilan edilmiştir; ülkeyi, Bela Kun'un yönetimin-

de bir halk komiserleri kurulu ile, işçi, köylü ve asker sovyetleri yönetir. Demek oluyorki, Bolşevik Yöneticilerin umutları temelsiz olmadığı gibi, Avrupa'da Sosyalist devrimin zaferi de yalnızca bir hayal görme değildir. Sovyet yöneticileri, kimi ülkelerdeki, örneğin İngiltere'deki devrimci güçleri biraz abartmış olabilirler. Lenin'in 1919 Şubat'ında, bir İngiliz gazetecisi olan Arthur Ransome ile yaptığı görüşmede bu görülebilir, ama kuşkusuz, Büyük Britanya ve hatta Fransa için doğru olan, Almanya, Avusturya ve Macaristan için o kadar doğru değildir. Bu ülkelerde devrimin başarısızlığı çeşitli nedenlerden ileri gelir : "Bolşevik" tipi bir partinin olmaması, dış müdahale (Macaristan'da devrimi Romen birlikleri ezecektir), ordunun kullanılması (Almanya'da, devrimi bastıran Alman ordusudur) bu nedenler arasındadır.

1919 Ağustos'u sonunda Avrupa'da devrimin, hiç değilse şimdilik, başarısızlığa uğradığı düşünülebilir. Temelden başarısızlığa karşın, bu devrimci hareketin gelişimi, yine de Rus devriminin zaferine yardımcı olmuştur, çünkü önemli bir dış müdahaleyi engeller. Her yerde, Rus Devrimi ile dayanışma hareketleri gitgide önem kazanır ve sonunda, savaş yüzünden şimdiden bitip tükenmiş ülkelerde müttefik müdahalesi ilkesini de tartışma gündemine getirirler. Fransa'nın Karadeniz donanmasındaki isyan, olayın kendisi sınırlı bir önem taşısa da, günü geldiğinde, ağırlığını duyuracak bir tehlike işaretidir. Bütün bunlar Kızıl Ordu'ya, birbiri ardına beyaz orduları yenme ve dolayısıyle karşı devrimi bastırma olanağı sağlar.

* * *

1919 yılı boyunca, Kızıl Ordu'nun asker sayısı artar, örgütlenmesi gelişir. Rusya için başlıca şu dört cephe vardır : Kuzey cephesi (Arhangelsk ve Murmansk bölgesi);

Kuzeybatı cephesi (bu cephede General Yudeniç'in birlikleri Petrograd'ı tehdit ederler); Doğu cephesi (Sibirya Ural bölgesini kavrar, Amiral Kolçak'ın komutasındadır); Güney cephesi (General Denikin tarafından yönetilir).

Paris'te, sürgünde bir Rus karşı-devrimci hükümetinin çatısını oluşturabilecek bir Rusya Siyasal Konferansı toplanmıştır. Geçici hükümetlerin eski bakanları, örneğin Prens Lvov burada bulunmaktadır. Bu konferans, tüm müttefik büyük devletlerin temsilcileri ile birlikte bu sırada Paris'te toplanan barış konferansı ile sıkı bir ilişki içinde iş görür. Rusya'nın gündemindeki gerçek sorunlar hakkında daha bilinçli olan Müttefik temsilcileri, Beyazların temsilcilerine başlıca şu dört önlemi önerirler :

1 Devrim'in doğurduğu tarımla ilgili durumu, yani büyük mülklerin zoralımını kabul etmek;

2 Rusya'yı demokratik cumhuriyet ilan etmek;

3– Sınırdaş ülkelerin bağımsızlığını tanımak;

4– Rusya'daki tüm "Beyaz" generaller arasında bir anlaşma sağlamak.

Bu öneriler sadece kibarca karşılanmıştır; kuşkusuz savaşın masraflarını genellikle Müttefikler ödemektedirler, ama bu istekler, bir yılandan kendi kuyruğunu ısırmasını istemek gibidir. Beyaz orduların subayları arasında bulunan çok sayıda çarlık yandaşları, tarım reformunu tanımayı ve Rusya'yı bir demokratik Cumhuriyet haline getirmeyi reddederler. Rus milliyetçileri de sınırdaş ülkelerin bağımsızlığını tanımayı kabul etmezler.

Bu sırada, daha önce sözünü ettiğimiz tüm güçlüklere karşın, Sovyet orduları yavaş yavaş büyük başarılar kazanma yolundadırlar. 1919 yılı Temmuz ayında, Kuzey kesimindeki (Arhengelsk ve Murmansk) İngiliz-Fransız birlikleri yeniden gemilere binmek zorunda kalırlar. 1919 Kasımında, General Yudeniç'in orduları da yenilir. Aralık başlarında, General Denikin'in birlikleri bozguna uğramıştır.

1920 yılı Ocak ayı başında, Amiral Kolçak'ın orduları bozulur. Kolçak tutuklanır ve kurşuna dizilir. Odesa'ya çıkarma yapmış olan Fransız orduları yeniden gemilere binmek zorunda kalmıştır. 1920 yılı başlarında, geriye, Güney'de, Kırım'da, General Denikin'den nöbeti alan General Wrangel'in ordularını yenmek kalır. Bu arada Müttefiklerce ilan edilen ablukaya karşı koymak gerekmiştir. Bu abluka yiyecek sağlama güçlüklerini arttırdığından kentleri besleyebilmek için, giderek daha sert önlemler alma zorunluluğu doğmuştur. Bu durumda savaş komünizmi, koşulların zorlamasıyla, giderek daha katı bir görünüm kazanır. Her yerde olağanüstü, devrimci mahkemeler çalışmağa başlar. Köylülerin, hayvanlarını ve odunlarını Devlete vermeleri gerekir. İşe devamı sağlamak ve işten kaçanları cezalandırmak için sıkı düzenlemeler kabul edilir. Bu kararname, Rayok (Tüm emekçilere eşit olarak dağıtılan tayın) sistemini getirir. Ama Sovyet yöneticileri geleceği de düşünürler. Cahilliğin yok edilmesine ilişkin 26 Aralık 1919 tarihli yasa böylece kabul edilir. Bu yasa, sekiz ve elli yaş arasında bulunan ülkedeki tüm okuma yazma bilmeyen nüfusun, zorunlu okuma ve yazma kurslarını izleyeceğini öngörür. İşçiler, iş sürelerinden sayılmak ve ücretleri de ödenmek üzere, günde iki saat bu kursları izleyebileceklerdir. Milli Eğitim Komiserliği organları, okul açmak üzere, istedikleri her yere el koyabilirler. Bu önlemler meyvelerini hemen vermeyecektir, ama bunlar, Sovyet yöneticilerini harekete geçiren ruh hali ile onların temel kaygıları bakımından çok anlamlıdır.

Sınırdaş ülkelerle ilişkilere gelince, bunlar çok karmaşıktır. Estonya, Letonya ve Litvanya gibi Baltık ülkeleri bağımsız olurlar. Sovyet Rusya bu bağımsızlığı tanır ve 1920'de bu Devletlerle ve hatta Finlandiya ile barış andlaşmaları imzalar. Ukrayna, Kızıl Ordu'nun askeri başarıları sonucu bir Sovyet Cumhuriyeti olmuştur. Geriye Polonya ve Kafkas ülkeleri ile ilişkileri incelemek kalmak-

tadır. Mareşal Pilsudski'nin yönettiği Polonya hükümeti, Bolşeviklere iyice düşmandır. Müttefiklerce (başta Fransız yöneticilerce) desteklenen bu hükümet, 1920 yılı Nisan'ında Ukrayna'ya saldırır ve başkent Kiev'i ele geçirir. Ama Kızıl Ordu karşı saldırıya geçer ve 1920 yılı yazında durumun şaşırtıcı bir biçimde tersine döndüğünü görürüz. Kızıl Ordu, Varşova kapılarına dayanır, ama saldırısını sürdürmez. Haberleşme hatları fazla yayılmıştır ve yeterli bir lojistik destekten yoksundur. Fransa, Varşova'ya, General Weygand ın emrine verilen ve Bolşevik tehlikesine karşı savaşmak için Polonya'ya yardımla görevlendirilen özel bir askeri kurul göndermiştir. Bu özel askeri kurul üyeleri arasında, geleceğin Generali De Gaulle de bulunmaktadır! Kızıl Ordu geri çekilmek zorunda kalır, 1920 Ekim'inde, bir ateşkes anlaşması imzalanır. 1921 Mart'ında yapılan Riga barışı, Polonya ile Sovyet Rusya arasındaki savaşlara kesin olarak son verir. Sovyet Rusya yine de, Beyaz Rusya ile Ukrayna'nın batısında kalan önemli toprak parçalarını yitirir.

Kafkasya'daki anti-bolşevik hükümetlere gelince, bunlar uzun süre yaşayamayacaklardır. Sovyet Rusya ile Mustafa Kemal Türkiye'si arasında imzalanan andlaşma, Kafkasya'yı her türlü Türk etkisinden kurtarır ve Bolşeviklere, önce Ermenistan'da, sonra da Gürcistan'da iktidarı ele geçirme olanağı verir. Anti-emperyalist hareketlerin gelişmediği İran'a kadar bir sorun kalmaz. Türkistanda Sovyet rejimini kabul eder ve 1920 Eylül'ünde, Buhara, bir Sovyet Cumhuriyeti olur. Kırım'da General Wrangel'in orduları yenilir ve bu ordunun kalıntıları İstanbul'a kaçmak zorunda kalırlar.

1920 yılı sonunda iç savaş bitmiş ve Sovyet rejimine kavuşan Rusya'da top sesleri şimdilik kesilmiştir.

KORKUNÇ YIKIM
YA DA 1922' DE RUSYA

16 Mart 1921'de Sovyet Rusya, son derece önemli iki diplomatik andlaşma imzalar : Bunlar Türkiye ile antlaşma ve İngiltere ile bir ticaret anlaşmasıdır.

Bu, Sovyet Rusya'nın diplomatik yalnızlığından kurtulması demektir. Britanya Başbakanı Lloyd George şöyle diyecektir : "Sovyetler hükümetini Rusya'nın *de facto* hükümeti, tartışılmaz hükümeti olarak kabul eden bir basit ticaret anlaşmasıdır bu... Sovyetler, kendi topraklarında, bugünkü koşullarda her hangi bir hükümetin sahip olabileceği kadar tam bir otorite kullanmaktadırlar."

Sovyet delgeleri (Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin, Krasin ve geleceğin Dışişleri Halk Komiseri Litvinov),birkaç ay sonra, Uluslararası Cenova Konferansına katılırlar.

Bu, kısaca, "barış içinde birlikte yaşama"nın doğum belgesidir.

O halde çatışmalar bitmiştir. Türkistan'da hâlâ bir kaç direniş yuvası kalmıştır, ama bunlar da 1922'de ortadan kaldırılacaktır. Hâlâ Vladivostok'ta buhman Japonlar ise, 1922 yılı Ekim'ini geçmeden oradan kovulacaklardır. Devrim bunu başarmıştır. Sovyet Rusya'nın yeni sınırları, eski çarlık imparatorluğunun sınırları değildir. Yüzölçümü 770.000 km^2, nüfusu da, savaş kurbanları dışında, yaklaşık 30 milyon düşüktür. Polonya, Litvanya, Estonya, Letonya, Finlandiya bağımsız ülkeler olmuşlar, Baserabya Romanya'nın eline geçmiş, Türkler, Kars bölgesini almışlardır.

Ülkenin ekonomik durumu yürekler acısıdır.

1920 yılı Mart-Nisan'ında toplanan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin IX. Kongresi, daha o zaman "ulusal ekonominin korkunç yıkımı"ndan söz edebilmiştir.

1920 yılında, sanayi üretimi, savaş öncesine (1913) göre, üç buçuk kat gerilemiştir, sanayi üretimi kimi mallarda yok denecek düzeylere düşmüştür : demir % 2,25; döküm % 2,5; elektrik % 15; maden kömürü % 23; pamuklu dokuma % 25'lik oranlar gösterirler. Taşınan mal miktarları da aynı oranlarda azalmıştır.

Tarımsal üretime gelince, o da gözle görülür biçimde düşmüştür. Savaştan önce, yılda ortalama 4 milyar pud'dan " fazla tahmin edilen tahıl ürünü, 1920'de 1.738 milyon puda, 1921'de, 1.617 milyon puda gerilemiştir.

Ekilebilir toprakların yüzölçümü de benzer oranlarda azalmıştır.

Sanayide kullanılan tarım ürünlerinde (pamuk, keten, kenevir, şeker pancarı) azalma daha da belirgindir.

Bu durumun insana ilişkin sonuçları acıklıdır. Sefalet, ülkenin tüm bölgelerine yayılmıştır. Zaten yoksul olan Rusya, onlarca yıl gerilemiştir. Her yerde yiyecek kıtlığı

vardır. 1921-1922 Kışında, bunalım doruk noktasına ulaşır- 25 milyon kişi açlık çeker-, 1921 yazında olağandışı bir kuraklık durumu ağırlaştırmıştır.

Çağdaş yazarlarla dış yardım kurulları üyelerinin- Amerikan ve Alman- yazdıklarına bakarak, 1921 yılı Rusya'sında olup biten hakkında bir fikir edinilebilir.

Şu örnek, Samara ili (Volga bölgesi) Buzuluk yöresinde geçer. Açlığın neden olduğu ölümler, Society of Friends' den (Dostlar Derneği) Miss Ruth Fry tarafından anlatılmıştır. Ceset yığınları mezarlıkta ortak çukura gömülmeyi bekler. Çocuk yuvaları tıkabasa doludur, öyle ki, herkesin yatabileceği yer yoktur. Gıda maddeleri gibi giyeceklerde de kıtlık vardır.

XIV. Louis'nin saltanatının sonlarında, 1709 yılındaki büyük gıda bunalımına ilişkin anlatılar, özellikle La Bruyere' in anlattıkları akla gelmektedir.

Açlık nedeniyle ölenlerin toplam sayısını kesin olarak bilmek güçtür. -5 ile 8 milyon arasında ölü-, 7 milyon tahmin edilebilir. Rakam, yoruma yer bırakmaz.

Sefalet ve açlık yüzünden, tifüs ve kolera salgınları da yayılmıştır. 1917 yılından 1922'ye kadar, aşağı yukarı 2 milyonu ölümle sonuçlanan 22 milyon tifüs olayı görülmüştür.

Böylece, 1920'deki sınırları içinde Rusya, Almanya'ya karşı 1914-1917 savaşı boyunca 4 milyon, iç savaşta 1 milyon, açlık ve salgın hastalıklar nedeniyle de en az 8 milyon sivil olmak üzere, en aşağı 13 milyon kurban vermiştir.

Eğer buna, Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşındaki kayıplarını eklersek-aşağı yukarı 20 milyon ölüdür- 33 milyon gibi, insana dehşet veren bir rakama varırız.

Bu ülkenin gelişmesindeki güçlükler ve çözmek zorunda olduğu sorunlar, böylece daha kolay anlaşılır.

XIX. yüzyılın sonundan başlayarak hızlı bir sanayileşme göstermesine karşın, yoksul, geri kalmış, birçok yönden bugünkü üçüncü dünya ülkelerine benzer bir ülkeydi 1914 Rusya'sı, ama savaşlar da-dış ve iç savaşlar- bu ülkeyi yüzyıllarca geriye götürmüştür. İç savaşın son kavgasının akşamında, komünist galiplerin mirası, Moğol göçebelerce bozulmuş tarlaları ile, yıkılmış fabrikalar, işlemeyen taşımacılık, cahil bir halk, açlık ve hastalığın kırıp geçirdiği bir ülkeyle bir Ortaçağ Rusya'sıdır.

Birinci Dünya Savaşındaki zaferinin, Fransa'ya neye mal olduğunu biliriz : 1.350.000 ölü, binlerce yıkılmış fabrika.

Oysa bu kayıplar, bu yıkımlar, nüfus farklılıkları göz önünde tutulsa bile, Rusya'nınkilere oranla çok düşüktür.

Sovyetler Birliği savaş yüzünden bunca insanı yitirmese, bunca yıkıma uğramasaydı, bugün ülkenin durumu ne olurdu? Burada, Devrim'in başarısından sonraki trajik cinayetlerin yüklü bilançosunu-henüz bilinmemektedir-da unutmamak gerekir!

Kuşkusuz, tarihçinin işi düş kurmak değil, olayları anlatmak, kavramak ve kavratmaktır. Ama düş, olayların gerçekliğini daha iyi kavratabiliyorsa, yine de verimli olabilir.

Birleşik-Devletler'e bakalım. Birleşik-Devletler, elbette, son iki dünya savaşma katılmıştır, ama kendi ülkesi her türlü yıkımdan uzak kalmıştır. İnsanca kayıplarına gelince, bunlar da görece düşüktür : Birinci Dünya Savaşında 300.000, İkinci Dünya Savaşında ancak 800.000. Bunun önemsiz olduğunu söylemiyoruz; önemlidir, ancak Almanya, Fransa, Rusya ve Sovyetler Birliği gibi büyük Avrupa ülkeleri bakımından bu iki savaşın bilançosu ile karşılaştırıldığında, o kadar önemli değildir.

Birinci Dünya Savaşı ile iç savaşın bilançosu ihmal edilmemelidir, çünkü Sovyetler Birliği'nin gelişmesi, 1914'

teki durumdan kalkarak değil, 1922 yılındaki durumdan kalkarak başlar.

Gabriel Hanotaux ve Aulard'ın katkılarıyla Henri ve Weindel'in yönetiminde, 1922'de yayımlanan *"Sovyetler Tarihi"* 'nde şu satırlar okunabilir :

". . Tüm beyaz cephelerde komünistlerce kazanılan tartışılmaz askeri zaferlere karşın, komünizm yenilmiştir. Bu gerçek, şu sırada ve Rusya'nın ekonomik yaşamının tüm alanlarında görülmektedir."

Bugün bu "komünizm yenilmiştir" kesinlemesine karşı çıkmak kolaydır, ama ya 1921'de, 1922'de!..

Bir felâket demek olan ekonomik durum, elbette, rejimin düşmanları tarafından hemen sömürülecektir. Ülkenin çeşitli bölgelerinde köylü isyanları olur. Bu hareketlere, yeşil cephe adı verilecektir.

28 Şubat 1921'de, Kronştad denizcileri rejime karşı ayaklanırlar. Kaleyi silah kullanarak yeniden ele geçirmek gerekir.

Komünist Parti'nin tam bu sırada toplanan X. Kongeresi, savaş komünizmi adı verilen politikaya son verme kararı alır.

Bu, S.S.C.B. tarihinin yeni bir evresini, yani N.E.P. (Rusça başharflerine göre, Yeni Ekonomi Politikası) evresinin başlaması demektir.

"Başlıca üretim güçlerimiz öyle bir yoksulluk, yıkım, yokolma ve tükenme durumu içindedir ki, şimdilik her şeyin şu temel zorunluluğa bağlı kılınması gerekmektedir: ne pahasına olursa olsun üretimimizin miktarını arttırmak." Lenin, X. Kongrede bu politikayı böyle tanımlar.

Üretimi arttırmak için değişimi yeniden serbest kılmak gerekir, 1921 Nisan'ında yapılan budur.

Mal teslimi yükümlülükleri kaldırılır ve bunun yerine, köylüye üretiminin bir bölümünü satma olanağı veren, bir ayni vergi konur. İşçiler iş değiştirebilirler, zanaatçılar da

ürettiklerini satabilirler. On işçiden daha az işçi çalıştıran küçük işletmeler, millileştirme dışı tutulur, yabancı işletmelere bazı "ödünler" verilir. Bir Devlet Bankası kurulur. Kamu hizmetleri yine paralı olur. İç ticaret yeniden serbest kılınır.

N.E.P.'in amacı, ekonomik bakımdan bir soluklanma sağlamaktır. Bu politika böylece, sürüp giden bir ütopyaya karşı mücadele etmek üzere geriye doğru yönelir.

"Yaşam, yanlışımızı gösterdi. Uzun yıllar sürecek bir çalışmayla komünizme geçiş hazırlığı yapmak için, Devlet kapitalizmi ve sosyalizm gibi, derece derece bir dizi araçözüm gerekliydi." Ekim Devriminin 4. yıldönümü nedeniyle *Pravda* tarafından yayımlanan bir makalede bu cümleleri yazan Lenin'dir. Lenin, daha sonra, kişisel çıkarın önemi üzerinde durur.

Bu Yeni Ekonomi Politikasının uygulaması, daha sonraki yıllarda ekonominin yeniden canlanmasını sağlayacak ve böylece, üretim güçlerinde gerçek bir gelişmenin koşullarını yaratacaktır.

SOVYET DEVRİMİ VE SOSYALİZMİN GELECEĞİ

O halde, 1922 yılında, Rus Devrimi'nin başarısı bir gerçektir. Bu başarı askeri plandadır. Bunun diplomatik sonuçları vardır. Devrim'in zaferi ile ilgili bu koşullar, genç Sovyet Devrimi'nin gündemindeki sorunları anlamak için, bellibaşlı özellikleri çözümlenmesi gereken bir takım sonuçlar doğurur. 1922 Kasım'ında toplanan Komünist Enternasyonal'in IV. Kongresi için Lenin tarafından yazılan bir konuşma planında şunları okuyabiliriz : "9. nokta Beş yıldan beri yalnızız; şu anda, öteki ülkelerde henüz devrim yok; savaş ve açlık. Yokolmak mı gerek[12] ?" .

Tek ülkede sosyalizmin kuruluşuna ilişkin bu sorun, 1918'den beri, devrimci yöneticileri düşündürmüştü, bu yöneticiler, yine de, Avrupa'da, hiç değilse Almanya'da sosyalist devrimin zafere ulaşacağını ümit edebiliyorlardı.

Bugün, bunun bir olasılık olduğunu biliyoruz. Ne ki bu olasılık gerçekleşmemişti. Gerçek, Sovyet yöneticileri için ne kadar tatsız olursa olsun, Lenin'in bu acıklı çığlığında kendini gösterir : "Yalnızız. Yokolmak mı gerek?" Bu "yalnızız" sözünün anlamını iyi kavramak gerekir. Bu, Rus Devrimi'nin öteki ülkelerde büyük bir sevgi görmediği anlamına gelmez; düpedüz, sosyalizmin sadece Rusya'da, yani hem yoksul, hem de savaş ve devrim yüzünden daha da yoksullaşan ve iç savaştaki gerçek başarılara karşın, her yönden hep tehdit altında bulunan bir ülkede zafere ulaştığını belirtmek ister. Tüm komşu ülkelerde şiddetle Anti-Bolşevik hükümetler vardır [13]. Batılı büyük kapitalist ülkelerce "korunan" bu hükümetler, komünizmin yayılmasını engellemeğe yönelik bir "karantina şeridi" oluştururlar. Bu büyük ülkelerin yönetim çevrelerinde, bir müdahale düşüncesi terkedilmemiştir; sadece iç politika ile uluslararası politikaya ilişkin çeşitli nedenlerle, bu düşünceyi gerçekleştirme olanağı bulunamamıştır.

Bolşevikler iktidarı ele geçirdikleri zaman, dünya devriminin anayolunda ancak bir haberci müfreze oldukları sanısını taşıyorlardı. 1918 yılında, Sovyetler'in III. Kongresine sunduğu raporunda Lenin, şunu kuvvetle öne sürebilmişti: "Olaylar, Marx ve Engels'in tahmin ettiklerinden başka türlü gelişti. Bu olaylar, dünya sosyalist devriminin onurlu öncü rolünü bize, Rusya'nın emekçi sınıflarına sömürülen sınıflarına verdi ve biz şimdi devrimin gelişme perspektifini açıkca görüyoruz : Rus başladı, Alman, Fransız, İngiliz tamamlayacak ve sosyalizm zafere ulaşacak[14]"

Ama Lenin, bir süre sonra, biraz sıkıntıyla şunu saptamak zorunda kalmıştır : "Üç yıl içinde, uluslararası devrime oynamanın, belirli bir tarihe bel bağlamak demek olmadığını anlamaya başladık[15]. Daha önce şunu vurgulamaya dikkat etmiştir : "Bütünüyle ele alınırsa,

sosyalist devrim çağı tartışılmaz bir felsefi ve tarihsel bir gerçektir. Ama her soyut gerçek, eğer herhangi bir politik duruma uygulanırsa, bir boşsöz haline gelir."

Demek oluyor ki, 1922'de, sosyalizmi tek bir ülkede, yani Rusya'da kurmak gerekir. Bu ülkenin Rusya olduğu dikkate alındığında, bunun içerdiği güçlükler anlaşılır. Olaylar gerçekten Marx ve Engels'in düşündüklerinden başka türlü gelişmiştir, ama kendimize bunun nedenini sormanız faydasız değildir. Gerçek şu ki, devrimi Batılı büyük kapitalist ülkelerde başlatmak, kapitalizmin bu ülkelerdeki gücü ve eskiliği nedeniyle çetin ve son derece karmaşık bir işti ve Lenin, bunu önceden anlamış ve daha Mart 1918'de yapılan K. (b). *P.* nin[16] VII. Kongresinde söylemişti : "Bunu tarih kanıtlamıştır, bunu bir olgu olarak kabul etmeyi bilmek gerekir, dünya sosyalist devriminin, gelişmiş ülkelerde, Rusya'daki kadar kolay başlayamayacağını göz önünde bulundurmayı bilmek gerekir. II. Nikola ile Rasputin'in ülkesinde, nüfusun büyük bir bölümünün, ülkenin uç bölgelerinde neler olup bittiği, buralarda yaşayan halkların ne istedikleriyle hiç ilgilenmediği böyle bir ülkede devrimi başlatmak, yerden bir tüy kaldırmak kadar kolaydı. Ama kapitalizmin geliştiği, tüm insanlara demokratik bir kültür ve örgütlenme veren bir ülkede bir devrimi hazırlıksız başlatmak hata ve saçmalık olurdu. Burada, sadece, sosyalist devrimlerin başlarındaki acılı döneme işaret ediyoruz[17]".

Aslında tüyü kaldırmak o kadar kolay olmamıştı, ne de olsa, devrimci yılların tarihine yukarıdan, yani elli yıl sonrasından baktığımız zaman, elli yıl önceki Paris Komünü'nün başarısızlığa uğraması gibi, bu Devrim'in de pekâlâ başarısızlığa uğrayabileceğini anlıyoruz. Ama işte gerçek şu ki, bu devrim fiilen Rusya'da başlayabilmiş ve tüm engelleri aşabilmişti. Kuşkusuz, bütün bunlar salt ekonomik düşüncelerle de özetlenemez. Sosyalizmin zafere

ulaşması için ekonomik koşulların varolması yetmez. Gerçekten sosyalizmin giriş kapısı olsa bile, emperyalizmin varolması da yetmez. Daha fazlası, özellikle insan bilincinin, ekonomik ve toplumsal gelişmenin bu akılcı zorunluluğunu kabul etmesi, bunu dilemesi de gerekir, çünkü kapitalizm, açıkca kendi hareketi nedeniyle, ve tarihin elli yıldan beri bu yönde bol bol örnek verdiği gibi, insan varlığını koşullandırmak ve bu bilinç dışı sürecin gerçekleşmesini bilinçle engellemek için olağanüstü baskı araçlarına sahiptir. Çünkü kapitalizm, Engels'in, sosyal demokrat partinin rolü, yani bilinçdışı sürecin bilinçli yorumu hakkında yazdığı şey üzerinde uzun uzun düşünmüştür. Bu baskı araçları, ne kadar iyi yapılmış, modern anlatım araçlarıyla ne kadar yayılmış olursa olsun, sadece propaganda da bulunmaz; gelenekte, alışkanlık gücünde, âdetlerde, halkların içinde devindikleri, ilk çocukluktan beri insan varlığını biçimlendiren her şeyde büyük bir yer tutar. Geçmişin ağırlığı, düşünülebilenden çok güçlüdür, ve kapitalizm egemenliğini ne kadar erken kurmuşsa, o kadar zorlayıcıdır. Devrim Rusya'da, elverişli koşulların cesur ve uzgörüşlü kullanımı nedeniyle zafere ulaşabilmiştir, ama sosyalizmin kapitalizme üstün gelmesinin nedeni, Rusya'da kapitalist gelişmenin gençliğidir.

Öyleyse Marx, sosyalist devrimin Batılı büyük kapitalist ülkelerde zafere ulaşacağını düşünmekte haksız mıydı? Sanmıyoruz, ama o, her halde, bu ülkelerde kapitalist gelişmenin eskiliği nedeniyle, üstesinden gelinecek güçlükleri, çözülecek sorunları biraz küçümsemiştir. Bunun ilk nedeni, onun XIX. yüzyılın ortalarında yaşaması ve o zaman, kapitalizmin gelişmesinin tüm yönlerini, üretim güçlerinin o büyük sıçramasını, tröstlerin ve kartellerin gelişmesini ve XIX. yüzyılın sonundan başlayarak, önce Birleşik-Devletler'de, daha sonra Almanya'da, sonra da bütün büyük kapitalist ülkelerde görülecek olan sermayenin o dev merkez-

leşmesini düşünmesinin güç olmasıydı. Hayal, belki biraz geç dağılacaktır, ama biz bugün, Jack London'ın sözünü ettiği "demir ökçe"nin, bütün bu ülkeleri ne derece çiğnediğini ve Marx'ın, bir peygamber değil, bir bilim adamı, bir filozof, bir bilgin olduğu için öngöremediği bu yeni tarihsel koşullarda devrimi başlatmanın ne derecede güç olduğunu anlıyoruz.

Bu ülkelerde sosyalizmin zaferine gelince, doğrusu bu, tarihin henüz gerçekci bir yanıt getirmediği başka bir sorundur, ama bunu geçmiş için ileri sürdükten sonra, gelecek için de öngörmek fazla iddialı bir iş olurdu. Bunca Marksologun yaptıkları gibi, bir biçimi de Marx'ı şematize etmek, ona bambaşka düşünceler mal etmek olan, Marx'ın yanlışlarıyla dalga geçmek yerine, dünyada sosyalist devrimin gelişmesini, izlemek zorunda kaldığı ve kalacağı, belki de şaşırtıcı, yolları anlama olanağı verecek nesnel ve öznel türden derin nedenleri düşünmek çok daha faydalı olacaktır.

* * *

Rusya'da devrimi başlatmak belki "kolay"dı, belki "yerden bir tüy kaldırmak"tı, ama politik iktidarı ele geçirmek yalnızca ilk evreydi, sosyalizmi kurmak kalıyordu geriye ve onu tek bir ülkede kurmak gerekir miydi? Devrim'in yöneticilerinden çoğu, bu ülkenin gerçekten geri kalmışlığını dikkate alarak, bunun mümkün olmadığını düşünüyorlardı. Bu konuda uzun, ciddi ve sert tartışmalar oldu. Kısacası, Batılı büyük ülkelerin proletaryasının ayaklanmasına yardım etmek için devrimci savaşa girişmeli miydi, bu ülkelerin proletaryasının harekete geçmesine kadar, Rusya'da sosyalizmden vazgeçmeli miydi? Hem Buharin, hem de Troçki, bu 1922 yılında, artık Leninizm adı verilen bu görüş-gücü doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak tartışma konusu ederler.

Troçki tezlerini birçok yapıtında, özellikle *Ekim Dersleri*'nde geliştirir. Devrim'in sürekli olması, yani bütün ülkelerde yayılması gerektiği düşüncesini sürdürür, bu yapılmazsa, Rusya'da sosyalizm az çok kısa vadede iflas eder.

Sorun sadece, sosyalizmi tek bir ülkede kurmak gerektiğini söylemek de değildir, bunun gereklerini iyi görmektedir. Bu, üretim güçlerini geliştirmek, yani bir ağır sanayi kurmak, bir kooperatif biçimi altında toprakları ortaklaştırma yoluyla, köylerde sosyalizmin zaferini sağlamak, öğretimi yaygınlaştırmak, cahilliği yoketmek, tek sözcükle, Rusya'yı Ortaçağ karanlığından kurtarmak, bu büyük ülkenin doğal zenginliklerinin değerlendirilmesine çalışmak demektir. Örneğin, İsviçre ya da Belçika gibi küçük bir ülke söz konusu olsaydı, sosyalizmi tek bir ülkede kurmayı öğütlemek saçma bir düşünce olurdu. Bu düşünceye, yani sosyalizmi tek bir ülkede kurma düşüncesine yol açan Sovyet Rusya'nın uçsuz bucaksız bir ülke oluşu ve doğal zenginliklerinin bolluğudur. Ama üstesinden gelinmesi gereken nice güçlükler, aşılması gereken nice engeller vardır! O zaman Lenin'in yaptığı şu ünlü tanım, "Komünizm, Sovyetlerin iktidarı, artı, elektrikleştirmedir" tanımı, basit bir şaka değildir. Yine bu elektrikleştirme sözcüğünün anlamını iyi kavramak gerekir, amaçlanan sadeçe elektrikleştirme değildir. Bunun anlamı daha derindir. Lenin'in bu sözcüğü kullanarak anlatmak istediği şey, ülkeyi çağdaşlaştırmadır.

İç savaşın sonunda, Devrimin karşı karşıya kaldığı büyük sorunlar nelerdir?

* * *

Başta, ekonomiyi yeniden düzene koymak gerekir, buna ekonomiyi yeniden işler hale getirmek te diyebiliriz. Daha önce gördüğümüz gibi, 1921 yılı başında Sovyet

yöneticilerince belirlenen N.E.P.'e, yani şu Yeni Ekonomi Politikasına düşen görev budur. Ne ki, ekonomiyi yönetmek, öyle kolay bir iş değildi. Bolşevik yöneticiler buna özel olarak hazırlanmış değildiler, gördük ki, Devrimin arifesinde sayıları çok az, aşağı yukarı 15.000'di. Bunlardan çoğu da iç savaşın çatışmaları içinde ölüp gitmişlerdi. Bolşevik Parti'nin üyeleri devrim yılları boyunca çok hızlı artmıştı (1922'de aşağı yukarı 400.000 üye vardır), ama gerçek ekonomi uzmanları yetiştirmek için bu yetmezdi. Devrim başka şey, ekonomiyi yönetme ve çekip çevirme başka şeydir. Bu durumda, vaktiyle, idarede yaygın olarak birçok Çarlık memurlarından yararlanmak gerektiği gibi, orduda eski Çarlık subaylarına çağrı yapmak zorunda kalındığı gibi, Rus "burjuva teknisyenler" ile yabancı uzmanlara çağrı yapmak gerekir. Yabancı kapitalistlere ödünler de verilir. Burada, başta bürokrasi tehlikesi olmak üzere, tehlikelerle dolu kaçınılmaz bir zorunluluk vardı. Gördüğümüz gibi, ticaret ve sanayiin özünde kamulaştırıldığı, N. E. P.'e karşın, Devlet görevlerinin öneminin arttığı bir ülkede, Proletarya Devleti'nin görevleri çoktur. Bu, yalnız Rusya için değil, sosyalizm için de doğrudur. Eğer 1789 Devrimi'nden bu yana Fransa tarihini incelersek, Devlet'in görevlerinin arttığını, memur sayısının gitgide büyüdüğünü, kısaca, önemi giderek artan bir bürokratlaşmanın geliştiğini görürüz. Sosyalist bir Devlet'te ise, asıl, ekonominin sosyalist niteliği nedeniyle, tehlike daha da büyüktür. Devlet görevlerindeki bu olağandışı aşırı büyüme hastalığını tedavi çareleri, ancak kitleleri eğitme, onların girişkenliklerini ve Lenin'in, 1924 Ocak ayında ölümünden önce hararetle sözünü ettiği "Proletarya demokrasisi"ni geliştirme yoluyla, bu tehlikeye karşı düzenli, ısrarlı ve günü gününe mücadelede bulunabilir. Lenin, örneğin, bürokratizmin her türlü görünüşüne karşı savaşmak

amacıyla, işçi ve köylü denetiminin rolü üzerinde bu nedenle ısrar etmiştir.

Kızıl Ordu'nun asker sayısı hızla azalacaktır, iç savaşın en kızgın döneminde 5 milyonun üstüne çıkan bu sayı, 1922'de, bir buçuk milyona düşer. Çeka kaldırılır ve yerine G.P.U. (Devlet Siyasal Yönetimi) kurulur, bir medeni yasa ile, bir ceza yasası çıkarılır, ünlü GOERLO adıyla, bir ülkeyi elektrikleştirme planı uygulamaya konulur. Devlet planı için merkezi bir yönetim (Gosplan) kurulur. Ekonomiyi yeniden işletme çalışmaları, elbette, bir takım yeni güçlükler doğurur : nepmen'lerin (ticaretin yeniden serbestleştirilmesi nedeniyle zenginleşen burjuvalar, kulaklar vb.) ortaya çıkması. Bu olay, "Sol Komünistler"in öfkesini körükler. Sendikalar konusunda yapılan ateşli tartışmalar, Komünist Parti'nin saflarında varlığını sürdüren anlaşmazlıkları açıkça gösterir...

Ekonomik gelişme gerçekleşecektir, ama 1913 yılının üretim indekslerine ancak 1927 yılında ulaşılacaktır.

* * *

İkinci büyük sorun, milliyetler sorunudur. Sovyet sistemini seçmiş çeşitli halklar arasındaki ilişkiler hangi temelde kurulacaktır? Lenin bu konuda, ölümünden önce, tüm Sovyet halkları arasında gerçek bir eşitliğin gerekliliği üzerinde uzun uzun diretir ve bu açıdan, başta Stalin ile Dzerjinski'ninki olmak üzere, birçok devrim yöneticilerinin son derece merkezci eğilimlerine karşı çıkmak zorunda kalır. Bu iki insan, Rus kökenli de değildiler, biri Gürcü idi, öteki Polonyalı, ama tek bir ülkede sosyalizmi kurmak için çok aşırı bir merkezleştirmeyi gerekli görüyor ve çeşitli milliyetlerin gösterdikleri bölünmeci eğilimlerden çekiniyorlardı. Ne ki, Napoleon da Korsika kökenliydi ve Korsika, o doğmadan ancak bir yıl önce Fransız oldu. Lenin, bu

güçlüğü, bu iki yöneticiyi haksız bularak çözüme bağladı. 30 Aralık 1922'de, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin kurulması, bu halklar arasında gerçek bir eşitliği gerçekleştirmede ileri bir adımdır. Birlik, dört Cumhuriyeti içine alır : Rusya, Ukrayna, Bielorusya (Beyaz Rusya) ve Kafkasötesi Federasyonu (bu da şu üç Cumhuriyetten oluşur : Azerbaycan, Başkenti Bakü; Gürcistan, Başkenti Tiflis; Ermenistan, Başkenti Erivan).

Lenin, 31 Aralık 1922'de kaleme alınan bir notta, "ezen bir ulusun ulusçuluğu ile ezilen bir ulusun ulusçuluğunu, büyük bir ulusun ulusçuluğu ile küçük bir ulusun ulusçuluğunu birbirinden ayırma"nın gerekliliği üzerinde diretir..." Bu yüzden ezen ulus, ya da sözde "büyük" ulus (büyük olması yalnızca kaba gücündendir, örneğin, bir kürek mahkûmları gardiyanının büyüklüğü gibi büyüktür o) yönünden enternasyonalizmin, yalnız ulusların biçimsel eşitliğine saygıya değil, aynı zamanda ezen ulus, büyük ulus yönünden ağır basan bir eşitsizliğe, yaşamda gerçekten kendisini gösteren eşitsizliğe dayanması gerekir." Ve Lenin bu notunu söyle sonuca bağlar : "Proletaryaya yakışan bir tavır sakınımı, inceliği, uzlaşmayı arttırmamızı gerektirir"[18] Sovyet yöneticilerinin bu konuda izledikleri politikaya Lenin tarafından yapılan eleştiri çok canlıdır: "Sanıyorum ki, Stalin'in aceleciliği, yöneticilik anlayışı ve ünlü "toplumsal-millivetçilik"e kızgınlığı yüzünden burada uğursuz bir rol oynanmıştır[19].." "Ordjonikidze yoldaşa ibret olacak bir ceza vermek gerek... Özünde büyük Rus milliyetçiliği demek olan bu kampanyadan politik bakımdan sorumlu tutulması gerekenler, elbette, Stalin ile Dzerjinski'dir[20]." Bu sözlerden amaç, bu üç kişinin Gürcistan'da güttükleri politikaydı. Onlar, ülkenin özerkliğini korumak isteyen Gürcistanlı çevrelere karşı ölçüsüzce mücadeleye girişmişlerdi.

"Kapitalist dünyanın savunucuları olan Batılı emperyalistlere karşı hep birlikte davranma zorunluluğu başka şeydir... Ezilen milliyetlere karşı hem de ikinci dereceden sorunlar için, bizim emperyalist ilişkilere girmemiz, böylece ilkelerimizin içtenliği, emperyalizme karşı mücadelemizin haklılığı hakkında kuşkular uyandırmamız daha başka bir şeydir. Oysa dünya tarihinde yarınki gün, açıkca, emperyalizm tarafından ezilen halkların kesin uyanışının ve kurtuluşları için uzun ve çetin bir kavganın başlamasının günü olacaktır[21]."

* * *

Üçüncü büyük sorun, Parti'nin birliği sorunudur. Çalışmaktan bitkin düşen, 1918'de aldığı yaraları nükseden Lenin, yatağa düşer; daha 1921'de bölünme riskleri nedeniyle Parti'yi tehdit eden tehlikeleri düşünür. Gençliğinden, militanlık yıllarından beri yaşadığı olaylar ona, insanlar arasındaki, insanlarla olaylar arasındaki ilişkilerin ne kadar güç işler olduklarını öğretmiştir. En yakınlarda, Nisan 1917'de, Ekim 1917'de, daha sonra da Brest-Litovsk barışı sırasında, Merkez Komite'sindeki çoğunluğa karşı kendisi mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu durumda ülkenin ve sosyalizmin gelişmesine zarar verebilecek bir bölünmeyi önlemek için, iktidarı örgütlemeyi zorunlu görür. Sürekli kafasını kurcalayan şeyleri açıkca ortaya koyan notlarda düşüncelerini belirtir. Bu notlar, ölümünden sonra, Mayıs 1924'de, toplanan Parti'nin XIII. Kongre'sine sunulacaktır. Lenin, Merkez Komite'sinin üye sayısını artırmakta ısrar eder. Üye sayısını en azından elliye, hattâ yüze çıkarmak ister. Ona göre bu zorunluydu, çünkü ölümünden sonra bir takım kişisel sorunların ortaya çıkması tehlikesi vardı. Lenin sağken, güç de olsa bu sorunlar çözülüyordu, ama ya ölümünden sonra!" Bu sorun, "diye yazar," Stalin ve Troçki

gibi Merkez Komitesi üyelerinin varlığıdır... Yoldaş Stalin, Genel Sekreter olunca, elinde sınırsız bir güç topladı, onun bu gücü ölçülü olarak kullanabileceğinden emin değilim. Yoldaş Troçki ise, Ulaştırma Halk Komiserliği sorununda, Merkez Komite'sine karşı verdiği mücadelenin de gösterdiği gibi, yalnızca büyük yetenekleriyle dikkati çekmiyor. O, belki de, bugünkü Merkez Komite'sinin en yetenekli insanı, ama ölçüsüzce kendine güvendiği ve işlerin salt idari yanına aşırı bir yakınlık gösterdiği için yanlışa düşüyor... Merkez Komite'sinin öteki üyelerinin kişisel niteliklerini belirtmeğe çalışmayacağım, Ekim döneminin, Zinovyev ile Kamenev'in, hiç de raslantısal bir olay olmadığını, Troçki'deki Bolşevik olmayışın, kişisel suç olarak artık ona yüklenemiyeceğini hatırlatmakla yetineceğim[22]." Lenin, bir başka notunda da, "çok hoyrat" olduğu için Stalin'in Komünist Parti'si Genel Sekreterliği görevinden almayı öneriyordu.

1922 yılı sonundan başlayarak, Lenin'in sağlığı iyice bozulur ve gerek yer değiştirmek, gerekse çalışmak için çektiği sıkıntılar yüzünden rolü azalır. Lenin'in Halk Komiserleri Kurulu için not ettiği bilgiler de çok anlamlıdır. Lenin, kendi yerine iki vekilin; Tsurupa ile Rikov'un atanmasını önerir, bunlar, Halk Komiserleri Kurulu toplantılarına sırayla başkanlık edecekler ve aralarında çeşitli Halk Komiserliklerinin denetimini paylaşacaklardır. Niyetimiz 1923'deki Sovyet rejiminin işleyişini ayrıntılı olarak incelemek değil, Yaşamın ortaya çıkardığı sorunların özünü, bu sorunlara getirilecek çözümlerin güçlüğünü ve karmaşıklığını göstermektir. Bu, belki de, olayların gelişimini daha iyi anlamamıza yardım edebilir...

* * *

Tek ülkede sosyalizm: Rus Devrimi ile gelişmiş büyük kapitalist ülkelerdeki devrimci hareketler ve başta Asya'da-

kiler olmak üzere, sömürgeleştirilmiş ülkeler arasındaki ilişkiler; ekonomi ve kültürü geliştirme; Sovyet halkları arasındaki ilişkiler; bunlar 1923 yılı başında, Sovyet Devrimi ile devrimi yönetenlerin karşısına çıkan çok ciddi sorunlardır. Ama bu sorunların önemi, Sovyet Devrimi'nin evrensel değerini hiç de düşürmez, tam tersine. Bir sosyalist devrim, ilk kez zafere ulaşmış ve yıllarca zengin bir tarihsel deney yaşamıştır. Bu devrimin varlığı bile, öteki ülkelerde kapitalizmin temellerini tartışma konusu yapıyordu, üstelik bu yüce devrimin sonuçları, bu sırada, henüz bütünüyle ortaya çıkmış değildi. Devrim ve onun sonuçları konusunda duygularımız ne olursa olsun, bugün biliyoruz ki (yadsınamaz bir gerçektir bu), insanların, halkların bütün tarihi -insanlık tarihi- duruma göre korku ya da umut konusu, ama, herşeyden önce, kalıcı bir gerçeklik olan bir Sosyalist Devlet'in sadece varlığıyla köklü bir biçimde değiştirilecekti. Bu bakımdan Rus Devrimi, 1789 Devrimi'nden de çok, gerçekten insanlık tarihinin büyük dönemecini temsil eder, çünkü bu Devrim yalnız politik yapıları altüst etmekle kalmaz, ekonomik ve toplumsal yapıları da değiştirme amacını güder. Tarihte ilk kez, üretim ve değişim araçları mülkiyetine saldırır ve bunu tam bilinçli bir biçimde yapar. 1789 Devrimi, insanların karşısına güçlü bir biçimde biçimsel, medeni, hukuksal, siyasal eşitlik sorununu çıkarmıştır ve onun bu konudaki değeri küçümsenemez. Rus Devrimi daha da ileri gider, çünkü insanlığın gündemine toplumsal eşitlik sorununu getirir. Rus Devrimi bunu, bir sihirbaz değneği becerisiyle bir anda gerçekleştirmez, çünkü bunun gerçekleşmesi ve böylece insanlar arasındaki çatışmaların nedenlerinin ortadan kaldırılması için çok daha fazlası gerekir; ütopya yedi canlıdır; çünkü her şeyin bir anda değişebileceğini düşünmek insanların daha çok hoşuna gider. Sosyalist Devrim ancak, sömürüyü ve savaşı ortadan kaldırmak

istediği ölçüde, insanları daha mutlu kılmak için en iyi koşulları yaratabilir;insanlığın gündemindeki tüm sorunları çözemez; birkaç yılın işi değildir bu, yüz yılların işi, kuşakların eseridir. Bu tarihsel perspektif gözden kaçırılmamalıdır. Ama bu, sosyalizmin katkılarını gözardı etmek demek değildir : Onu doğru yerine oturtmak demektir. Hiç kuşkusuz, sosyalist devrim, devrimlerin devrimidir, çünkü o, ekonomik ve toplumsal koşullarla, az çok uzun vadede, insanlar arasındaki ilişkileri değiştirir, değiştirecektir.

* * *

Alexis de Tocqueville'in şu sözleri Ruslar hakkında da söylenemez mi?

"1789'da Fransızlar, kaderlerini, adeta ikiye bölmek ve o zamana kadar olduklarıyla artık olmak istediklerini bir uçurumla ayırmak için hicbir halkın hicbir zaman gösteremediği en büyük çabayı gösterdiler[23]."

Rus Devrimi, sosyalizmin zaferi için yolu açtı; sosyalizmin yaşamda gerçekleşen ilk gösterisi oldu; sosyalizm, Sovyetlerle, gerçeklik alanına varmak üzere, düşünce alanından çıktı. Doğrusu, sosyalizmin gelişimi kral yolunu izlemedi. Bu dilenebilirdi, en iyilerinden bir çok düşünür ve militan da bunu düşleyebilmişlerdi, ama unutmayalım ki, Lenin de Marx konusunda şöyle diyordu : "O, bu dönemde yeni ve çok sayıda sorunun ortaya çıkacağını, devrim boyunca durumun bütünüyle değişeceğini ve devrim geliştikçe de *genellikle ve büyük ölçüde* değişmeye devam edeceğini tam olarak kavradığı için, devrimin biçim, yol ya da yöntemleri konusunda kendi ellerini bağlamadığı gibi, sosyalist devrimin gelecekteki zanaatçılarını da hiçbir bakımdan kösteklemiyordu[24] " (Pravda, 10 Mayıs 1918)

Sosyalist Devrimin başarısı, tarihsel koşulların ışığında kavranmalıdır. Bu tarihsel koşullar, bu dönemin ve bu ülkenin koşullarıdır.

Bu devrim, tüm dünyada sosyalizmin zaferine doğru giden, uzun ve sarp bir yolun ilk durağını oluşturur.

1917'den beri durumun "bütünüyle değişmiş" olduğu, "genellikle ve büyük ölçüde değişmiş" olduğu doğrudur. Kuşkusuz, bu açıdan Sovyet Devrimi bir modelden çok, bir örnektir, ama asıl olan, onun zafere ulaşmasıdır.

* * *

1922'de yol hâlâ uzundur, ama artık açılmıştır

DİPNOTLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Doğum oranı, bir yılda, 1000 nüfus diliminde doğum sayısını gösterir. Karşılaştırma için, bu oranın Fransa'da, bugün binde 18 basamağında olduğunu hatırlatalım. Ölüm oranı, bir yılda 1000 nüfus diliminde ölüm sayısıdır. Bu oran bugün Fransa'da binde 10 dolayındadır. Yıllık nüfus artışı oranı, ölüm oranı ile doğum oranı arasındaki farktır. Çocuk ölüm oranına gelince, bu oran, yaşamlarının ilk yılında, 1000 çocuk diliminde çocuk ölümlerinin sayısı ile gösterilir.
2. 1054 yılında Roma Katolik Kilisesi ile o sırada Constantinopl Patrikliği tarafından yönetilen Ortodoks Doğu Kiliseleri arasında parçalanma başgösterdi. Bölünme, bugün de devam etmektedir. 1453' de Constantinopl'un (İstanbul) Türklerce zaptından sonra Rus Ortodoks Kilisesi bağımsız oldu. Ortodoks kuram ve tören usulleri, Katolik teolojisi ve tören usullerinden ancak ufak tefek farklılıklar gösterir.
3. GORKİ : Les Vagabonds (Serseriler), Editeurs français reunis s. 122.
4. Sorbon Üniversitesi Profesörü R. Portal'in teksir ders notları : "La Russie industrielle 1881-1927" C.D.U. 1966.
5. "Marksolog"deyimi, Üniversite çevrelerinde marksizmi inceleyen uzmanları adlandırmak üzere kullanılır. Bunu, marksizm yandaşlarını tanımlayan "marksist" deyiminden dikkatle ayırdetmek gerekir! Bir de "marxien" deyimi vardır.
6. Varşova ile Lodz, 1914'te, Çarlık İmparatorluğuna bağlı Polonya kentleridir.

7. 1861'de, toprak köleliğinin kaldırılması sırasında, topraklardaki bireysel mülkiyet hemen hemen yalnız soylulara aitti. 1914'de bunlar artık özel toprakların sadece yarısına sahiptirler.
8. Aulard, bu yüzyılın başında Sorbon'da Profesördü. 1922'de *Sovyetlerin Tarihi*'nin yazı kuruluna katıldı. Ondan ilerde yine söz edeceğiz.
9. Zemstvo (çoğulu Zemstva) : Bunlar, kaza ve kanton meclisleridir. Bu meclislerde ileri gelen kişiler (başta arazi sahipleri ya da pomieçihiki) egemendirler.
10. Knout, kamçı demektir.
11. A. Leroy - Beaulieu : L'Empire des tsars et les Russes, Paris, 1882.
12. Milyukov, 1917 Şubat-Mart Devriminden sonra kurulan hükümette Dışişleri Bakanıydı. Anayasacı-Demokrattı ve parlamenter bir monarşi kurulmasını istiyordu. Devrimden sonra sürgüne giden Milyukov, bir Rusya Tarihi yazdı, yapıt, Slav Araştırma Enstitüsünün yardımlarıyla, 1933'de, Paris'te yayımlandı.
13. Cahiers de la quinzaine (On beş günün notları), 5. Kitap, 7. Seri, s. XXXI ve XXXII.

İKİNCİ BÖLÜM

1. Kamenev (asıl adı Leon Rosenfeld), 1914 savaşı içinde Sibirya'ya sürgün edilir, 1918'de Moskova Sovyeti Başkanı olur ve Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Siyasi Bürosu'na girer. Lenin öldükten sonra rolü önemlidir. Zinovvev ve Stalin ile birlikte "Troyka", (üç atlı kızağın Rusça adı) adı takılan yönetimi kurar. Bu Troyka R.K. (b). P. Merkez Komitesi çoğunluğu ileTroçkist tezlere karşı mücadele eder. Ama Kamenev de, 1927'de, Partiden atılır, 1934'te tutuklanır ve çok tartışmalı 1936 komplosu suçlamasıyla idam edilir.
2. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXI, s. 28.
3. Zinovyev (asıl adı Greguar Apfelbom'dur), İsviçre'de sürgündür, yıllarca Lenin'le birlikte çalışır. Devrim sırasında onunla görüş ayrılıklarına karşın, Komünist Parti Merkez Komitesi'ne seçilir ve 1918 Mart'ında, Komünist Enternasyonal'in Merkez Yürütme Komitesi'ne başkanlık ederler. 1921'de Siyasi Büro üyesidir, bu sıfatla, Lenin'in yokluğunda, Partinin XII. Kongresine başkanlık edecektir. "Troyka" içindedir, ama 1927'de Partiden atılır. Kamenev gibi, 1934'te suçlanır ve 1936'da, aynı komplo suçlamasıyla idam edilir.
4. Nikola Buharin, 3. Duma'da Bolşevik milletvekilidir, Birinci Dünya Savaşı içinde sürgün edilecektir. Brest-Litovsk andlaşmasının imzalanmasına karşı çıkar. "Sol Komünistler" Grubunun kurucularından biridir. Sonra, 1926'dan 1929'a kadar Komünist Enternasyonal'e başkanlık eder. 1929'dan 1937'ye kadar *Izvestia* gazetesi yazı kurulunda bazı görevleri olacaktır. 1937'de tutuklanır, ertesi yıl, yine komplo suçlamasıyla kurşuna dizilir.

5. Bütün tarihleri bugünkü Sovyetler Birliği takvimine göre veriyoruz. Bu takvim, 1917'de, büyük Batılı ülkelerin öteden beri kullandıkları takvimdi. Genç Sovyet Devleti, ancak Devrim ertesinde Batı takvimini kabul etti. Rus takvimi Fransız takvimine göre, 13 gün geriden geliyordu, bu nedenle Şubat Devrimi denilen devrim, bizim takvimimize göre Mart'ta, Ekim Devrimi Kasım'da (eski Rus takvimine göre 25 Ekim bizim takvimimize göre 7 Kasım) oldu.
6. Ünlü yazar Maxim Gorki, savaşın başında Rusya'ya dönmüştü. 1917 yılı boyunca ve 1918 yılının bir bölümünde, özellikle gazetesi Novaya Yin'de (Yeni yaşam) Bolşeviklere ve Lenin'e kişisel olarak karşı çıktı. Ama ondan sonra yeni Sovyet iktidarını benimsedi ve 1937'de ölümüne kadar Sovyet kültür yaşamında büyük bir rol oynadı.
7. Rusça "Sovyet" sözcüğü düpedüz meclis demektir. 1905'te, Rusya'da, özellikle büyük kentlerde sovyetler kurulmuştu. Seçimle gelen meclisler bulunmadığı için, bunlar önemli bir rol oynamışlar ve Fransa'da 1785 Temmuz'undaki belediyeler ya da 1871 Mart'ındaki komünler gibi yeni bir iktidarın çekirdeğini oluşturmuşlardı. Bunlar, doğal olarak, karşı-devrimin zaferi sonucu silinmişlerdi.
8. Gerard WALTER : Lenin, s. 276.
9. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXIV, s. 30. *Pravda*, n. 28, 22 Nisan 1917.
10. *Rada*, Ukrayna Meclisinin XVII. yüzyılda taşıdığı eski addır. Parlamento ya da daha doğrusu Diyet...
11. Bak. General KNOX : With the Russian Army (1921)
12. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXV, s. 24.
13. Bizim takvime göre, 16 Temmuz.

14. Doğal olarak, Lenin, döneminin koşullarını dikkate almıştı. Bu durumda, çağımıza uygulamak üzere bu teze dayanmak, son derece tehlikeli, Lenin'in düşüncesinden de çok uzaktır. 1917'de, son derece nadirdi. O zamandan beri elli yıl geçmiştir ve şimdiki durum eskisiyle hiç karşılaştırılamaz.
15. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXV, s. 403.
16. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 17-18.
17. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 77.
18. O zaman Finlandiya'da bulunan Viborg kenti ile Petrograd'daki Viborg semti birbirine karıştırılmamalıdır.
19. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 245-246.
20. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 247.

1. Bu komite, Kurucu Meclis seçimlerini hazırlamakla görevli yeni bir Geçici Hükümet kurmaya karar verir.
2. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 463.
3. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 462.
4. LENİN : Toplu Eserler, cilt, XXVI, s. 472.
5. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 553.
6. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 471.
7. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVII, s. 17.
8. Hıc et nunc, Latince bir deyimdir. Sözcüğü sözcüğüne burası ve şimdi demektir.
9. G. HANOTAUX : Histoire des Soviets (Sovyetler Tarihi), Paris 1922, s. 127. Dışişleri eski Bakanı ve Fransız Akademisi üyesi olan Hanotaux, dönemin en ünlü ve en usta tarihçilerinden biridir.
10. G. Hanotaux : Sovyetler Tarihi, anılan yapıt, s. 115, 116.
11. Pud : Rusya'da kullanılan bir ağırlık birimi, 1 Pud = 16, 38 kg.
12. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 597.
13. Polonya, Baltık ülkeleri, Romanya, Finlandiya.
14. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVI, s. 494.
15. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXII, s. 187.
16. P.K. (b). R. = Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi
17. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVII, s. 95.
18. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 620-621.
19. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 619.
20. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 623.
21. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 624.
22. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXXVI, s. 606-607.
23. Alexis de Tocqueville : L'Ancien Régime et la Révolution.
24. LENİN : Toplu Eserler, cilt XXVII, s. 359.

Sovyet Devrimi, tarihte ilk kez, üretim ve değişim araçlarının özel mülkiyetine saldırmıştır. Sorbonne Üniversitesinde öğretim üyesi olan Jean Elleinstein, bu yapıtta, Sosyalist Devrim'in hangi nedenlerle ilk kez Rusya'da zafer kazandığını açıklamaya çalışmaktadır. Yazar, 1914'te bu ülkenin durumunu gösteriyor, 1917 olaylarını inceliyor, Lenin, Troçki, Stalin gibi kişilerin rolünü ortaya koyuyor. Son olarak, bir iç savaşın ertesinde, 1922 de, genç Sovyetler Birliği'nin durumunu ele alıyor. Bu kitabın okuru, böylelikle, Sovyetler Birliği'ni, bu Devletin geçmişini ve bugününü ve dolayısıyla çağımızı daha iyi anlayabilecektir.